

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Planinski vestnik 2

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1992

zavarovalnica tilia d.d.
ново mesto

SIMBOL PRIJAZNE PRIHODNOSTI

PREDSTAVNIŠTVA

ČRNOMELJ

Staneta Rozmana 2
tel./fax: 068/51 720

KOČEVJE

Ljubljanska c. 20
tel./fax: 061/851 052

LJUBLJANA

Dvoržakova 5
tel.: 061/123131
fax: 061/124254

METLIKA

Kidričevo naselje
tel./fax: 068/58584, 58219

TREBNJE

Goliev trg 4
tel./fax: 068/44352

AGENCIJE

Agencija ALJA

Krško
tel./fax: 0608/21 337

Agencija KRIK

Trebnje
poslovalnica Grosuplje
Adamičeva 11 I/C
tel.: 061/773322

Agencija BIO

Kočevje
poslovalnica Ribnica
Šeškova 53
tel.: 061/861921

**VSEM PLANINCEM IN LJUBITELJEM GORA ŽELIMO
USPEŠNO LETO 1992**

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1992

2

letnik XCII izhaja od leta 1895

vsebina

Alenka Jamnik	Šolo vzpon v steni Anapurne	50
	Zapeljivo zimsko sonce	51
	Oprema za zimske ture	53
Pavle Šegula	Nevarne majhne snežne luknje	55
Miha Praprotnik	Spolzka Riba iz Marmolade	57
Pavle Šegula	25 let kuratorija za varnost v gorah	58
Lado Mrakič	Jadranje z dvatisočaka Rombona	60
Alenka Jamnik	Divja Anapurna I se ni dala	61
	Koča na Grohatu ali v Grohotu?	65
Boris Gaberšek	Gospod profesor izpod Snežnika	66
	Mož iz ledenika	68
	Nevarnosti alpskih poti	70
Marjan Bradeško	Sentimentalna gorniška inventura	75
Rafko Terpin	Čepovanske Vrše	78
Miha Velkavrh	Pehanje - za vsako ceno?	81
Simon Kravanja	Sončni vzhod na Sinaju	83
	Odmevi	84
	Iz planinske literature	86
	Društvene novice	91

Slika na naslovni strani: **Pozimi na Konjščici** Foto: Miha Debevč

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvofakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Mantreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo trimesečje leta 1992 znaša 325 SLT, posamezna številka stane 110 SLT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

SLAVKO SVETIČIČ PRESENEČA Z NAJDRZNEJŠIMI DEJANJI

ŠOLO VZPON V STENI ANAPURNE

ALENKA JAMNIK

V zadnjih dneh lanskega oktobra je **Slavko Svetičič** sam v štirih dneh preplezal osrednji del 2600 metrov visoke zahodne stene Anapurne I (8091 m) na alpski način, kar brez dvoma lahko uvrščamo prav v vrh svetovnega alpinizma in verjetno štejeemo za najboljši vzpon v jesenski sezoni v Himalaji. Povprečen nagib stene je od 50 do 60 stopinj, največja naklonina je 70 stopinj, ocena težav v skali V. Stena je izredno nevarna zaradi padajočega kamenja, na grebenu divja močan veter. V strahu za svoje prste v orkanskem vetru ni trdovratno sili na vrh, čeprav mu je manjkalo samo še približno 200 metrov. Sestopil je po severni strani, kjer je bila letos uspešna le odprava iz Leningrada, katere samo dva udeleženca sta osvojila vrh. Krvni davek je bil velik: kar sedem smrtnih žrtev. Ko se je Slavko osmi dan vrnil v bazni tabor, ni bilo njegovih spremljevalcev nikjer več. Odšli so v tri dni hoda oddaljeno najbližjo vas, saj so mislili, da se ne bo več vrnil. V hudem snežnem metežu se je nekako prebil do zadnje vasi Lete.

To je bila najmanjša možna odprava, kjer je bil Svetičič po sili razmer istočasno vodja in šolo plezalec. Celotno organizacijo je pripravil **Darko Berljak** iz Zagreba, a se zaradi vojne na Hrvaškem odprave ni mogel udeležiti, da bi jo vodil. Finančna sredstva za Svetičičev vzpon je zagotovila komisija za odprave v tuja gorstva pri PZS.

- Kakšni so vaši vtisi po vrnitvi?

»Pričakoval sem idealen vzpon, a to je bilo eno samo trpljenje! Nimaš prave tehnike, vendar sem sedaj marsikaj izkusil in se ogromno naučil. Praktično nisem imel prave opreme, pravih priprav. Šele sedaj vidim, kako bi se dalo to izboljšati še vsaj za polovico, predvsem z vrhunsko opremo.«

- Kako ocenjujete svoje dejanje?

»Mislim, da so šolo vzponi v Himalaji napredek v alpinizmu. Sam moraš narediti vse, kar je včasih delala odprava desetih ljudi. Z veliko treninga se da. Nove težnje v zadnjih letih so solirati nepreplezane težke stene v Himalaji. Prejšnje čase so se individualno lotevali predvsem normalnih smeri na vrhove. Tudi drugi veliki alpinisti, na primer **Messner, Bonatti, Buhl**, so bili šolo plezalci, vendar po dolgih letih izkušenj; če so vsi drugi odpovedali, so nadaljevali sami. Vendar niso šli v goro s tem namenom.«

- Kakšne so bile vaše priprave za Anapurno?

Slavko Svetičič: »Morda bo moje naslednje veliko plezanje v severni steni Lotseja.«

»Glavne izkušnje so mi dali težavni alpski vzponi, ki sem jih opravil sam. Pomembno je, da se počutiš med plezanjem varnega, kot bi bil v kateri od najtežjih smeri v Centralnih Alpah. Zelo pomembna zame je bila aklimatizacija v Peruju, saj se brez tega ne bi mogel tako hitro privaditi na velike višine.«

Po njegovi presoji so njegovi najtežji šolo vzponi Trilogija (Eiger, Matterhorn, Gr. Jorasses) leta '84, Cerro Torre '85, Aconcagua '87 (dve novi smeri, sestop pa po že preplezani Francoski smeri in smeri San Line - 10 ur, 1000m, V). Januarja '90 je opravil prvo zimsko šolo ponovitev Harlinove smeri v Eigerju (26 ur, 1800 m). Sledile so prvenstvene smeri na Novi Zelandiji, isto leto pa še Bonatti-Vauches v Gr. Jorasses. Odmevno dejanje poletja 1991 v Franciji je bila njegova nova smer Maniua v omenjeni steni, ki jo je posvetil prijatelju in je trenutno najtežja (8.-10. julija '91, 1100 m, 6c A3). V Andih je preplezal zahodno steno Huascarana po novi Slovenski smeri (1000 m, D).

- Kako ste se počutili sami v mogočni steni?

»V začetku ni težav, ko vstopiš. A ko začneš ugotavljati, da ne moreš nazaj, da lahko greš le še naprej in je pred teboj še 1000 metrov stene, začneš razmišljati, kako bi to na najbolj preprost način izpeljal. Samo da prideš čimprej čez steno. Saj to ni dopust! Priseben moraš biti in gledati okoli sebe. Ponoči se ni dalo plezati, ker ne vidiš prehodov. Ko sem zvečer kopal prostor, da bi postavil šotor, sem se vedno kontroliral. To je strašen napor. A brez šotora je nemogoče. Ne moreš si skuhati čaja, če nisi v zaprtem prostoru. Veter stalno piha. Pri kuha-

nju sem opazoval gibe rok. Preverjal sem, ali so počasni ali hitri. Poskušal sem ostati čimbolj priseben, zbran in bister.«

Vsi poskusi v zahodni steni Anapurne do sedaj so bili na alpski način, zato v steni ni ostankov pritrjenih vrvi, kot so v drugih stenah, ki so jih prej že poskušali preplezati na himalajski, odpravarski način. Vse to še prispeva k resnosti odločitve, da se sam spopadeš z neznanim. Vendar je bil Svetičič tokrat že drugič pod steno. Prvič je prišel z zagrebško odpravo pod vodstvom Darka Berljaka iz Zagreba pozimi 1990. Zaradi podora seraka na severni strani v Nizozemskem razu je bil uničen edini prehod in kljub ugodnemu vremenu zaključena vsakršna možnost nadaljevanja odprave. V tistih trenutkih se je odločil, da se bo ponovno vrnil.

- Ali ste imeli med vzponom kakšno krizo?

»Krizo sem imel od drugega do tretjega tabora. Nisem mogel narediti niti enega koraka več. Za dve uri sem se moral ustaviti in počivati, nato se je počutje naenkrat izboljšalo. Prehitro sem se dvignil s 5000 na 7000 metrov.«

- Kakšne so bile razmere za plezanje?

»Razmere v steni so bile zelo različne že v zahodni steni kot tudi na severni strani. Zelo so odvisne od višine in temperature. Spodnjih 1000 metrov so bile idealne - kot v Alpah v najboljših razmerah. Sledil je led. V takih stenah

je ponekod tako trd, da ti praktično ne prime nobena stvar. Meni se je to zgodilo v tej steni, v Anapurni. Nisem mogel zapičiti v led ne orodja, ne derez. Dobesedno praskaš po ledeni steni. To je v bistvu že beton. Lahko zdrsnesh, če je to na višini 8000 metrov, dobesedno v trenutku. Zgoraj ni bilo več ledu, le pršič je bil.

In vseskozi padajoče kamenje, na katerega nisem računal. Jugozahodni veter dobesedno 'čisti' greben na vrhu in ko je prišel sunek, je pokalo, kot bi kdo lomil skale. Na severni strani je bil zbit, zmrznen sneg, ponekod skorjast.«

- In vaša odločitev tik pod vrhom?

»Ko sem stopil na severno stran, sem se naenkrat veliko bolje počutil. Tam ni bilo več težav, bila je le še hoja. Zaradi tega sem še enkrat bivakiral in zjutraj v čudovitem jutru poskušal priti na vrh. A potreboval sem preveč časa in začel je pihati tako močan veter, ki je dvignil belo zastavo snega na vrhu. To je bil edini dan, ko v nižini ni bilo megle, zato je bil veter še močnejši. Tihi dnevi, primerni za vzpon, so takrat, kadar je v dolini megla. Prsti so postajali vse bolj neobčutljivi, seveda izključno zaradi mraza in dehidracije.«

V višinah blizu 8000 metrov se je moral pravočasno odločiti: ali za vsako ceno proti vrhu ali hitro navzdol. Odločit se je za pot navzdol. Vrh ni vreden, da bi mu žrtvoval en sam prst, kaj

namesto komentarja

ZAPELJIVO ZIMSKO SONCE

To zimo, ki je dokaj skopa s snegom, pa radodarna z mrazom, je bil verjetno že v hudih škripcih marsikateri gornik, ki se je odpravil na turo, pa so bile razmere »tam zgoraj« precej drugačne, kot jih je pričakoval. Toda ker se je vse izteklo brez zapletov, za takšne težave širša javnost ni zvedela; nemara je predrzni planinec o svoji pustolovščini pripovedoval le svojim dobrim znanecem, pa še to v kakšnem posebnem razpoloženju.

O tistih, ki se jim takšna zimska avantura ni iztekla po načrtih, smo brali v časopisih: nepremišljeni turisti (tako so včasih pri nas imenovali popotnike, ki so hodili po hribih) so šli iz varnih dolin, kjer je sijalo sonce in kjer so bile skoraj pomladanske temperature, v gorske višave, se nenadoma znašli v ledu (kajpada popolnoma neprimerno opremljeni za takšno pot), zdrsnili in tragično končali. Drugače bi se tak podvig lahko

končal samo z velikansko mero sreče: ali ni izzivanje nesreče iti sredi zime v gore v poletnih supergah, brez cepina in brez derez? Ali ni predrznost čez vsako mero iti zdaj nad gozdno mejo skoraj dobesedno v copatah, kakršne v državah Centralnih Alp odsvetujejo celo v najbolj vročih in vremensko stabilnih poletnih mesecih, pri nas pa nanje prizanesljiveje gledamo samo v zares stabilnih pozno-poletnih in zgodnjejesenskih dneh?

Srečali smo te zimske dni znanega slovenskega alpinista, ki se je vračal iz hribov okoli Kamniškega sedla: tja grede je šel v gorskih čevljih, nazaj grede z derezami na nogah po običajni planinski markirani poti - zaradi lastne varnosti. In smo srečali drugega, ki se je prav tako z derezami na nogah vračal z Male planine proti Kisovcu, da je lahko varno stopal.

Ti planinci poznajo gore in natančno vedo, kakšne pasti se skrivajo za njihovimi lepimi obrazi. Za tiste, ki jih zapeljejo dolinski vremenski pogoji, bi bil poučen kakšen nasvet iz ustrezne planinske literature, tudi iz Planinskega vestnika. Pa kaj, ko takšni obiskovalci gora ne berejo Planinskega vestnika!

Svetičičeva smer v zahodni steni Anapurne 1.

šele življenje. In vendar izgubljam najboljše prijatelje, ker se ne odločijo pravočasno in pravilno, ker v tistih višinah ob pomanjkanju kisika človek pogosto razmišlja bolj nerazsodno, kot bi sicer.

- Kako je potekal sestop?

»Skrbelo me je, ker zgornjega dela na severni strani nisem poznal. Šel sem po pripovedovanjih, kako naj bi smer potekala. Najtežje je, ker nikoli ne vidiš navzdol, kam greš. Prideš na vrh pet metrov visokega seraka in moraš ponovno navzgor, ker se tu ne da. To je obupen napor. V sebi si se namreč že odločil, da greš samo še navzdol. Potem iščeš možnosti, kako najlažje premostiti ovire. Pri sestopu sem naletel na pritrjene vrvi Leningrajanov na težavnih mestih. Z njimi sem se prej dogovoril za obojestransko pomoč. Imeli so smolo in plaz jim je na dvignjeni bazi odnesel vso opremo, vključno s cepini. Tako sem uspešni navezi, ki je stala 25. novembra na vrhu, posodil svoje ledno orodje. V zahvalo so mi pustili opremljeno smer za povratek.

- Ste imeli s seboj tudi kakšen kos vrvi?

»Ne. Imel sem občutek, da je ne potrebujem, da bi me le ovirala. In praktično je res nisem potreboval. Če bi hotel sestopiti po steni, bi ne imel dovolj klinov.«

- Kakšno opremo ste imeli s seboj?

»Dereze, ledna orodja, armafleks, spalno vrečo, šotor, gorilnik itd. Šotor je najpomembnejši. Takega, da ga hitro postaviš in da potrebuje malo prostora, da pa ga je v njem vsaj toliko, da sediš v njem zaščiten pred vetrom. Spalna vreča je potem lahko lažja. Imel sem nekaj lednih klinov za pritrnitev šotora in štiri vrečke. Vedel sem, da ne bom mogel postaviti šotora, če pridem na severno stran. Zato sem vrečke napolnil s snegom, skopal v sneg luknje, vse to prekril s snegom in zateptal. Čez nekaj ur je to zmrznilo in šotor sem moral zadnji dan

bivanja na gori pustiti tam. - Še eno novost sem preizkusil. To je ekonom lonček za liter tekočine. V njem sem si lahko v 15 minutah skuhal riž ter zaokus dodal juho iz vrečke.«

Osmi dan zjutraj se je vrnil v bazni tabor in mislil, da je že rešen, a dočakala ga je le njegova transportna vreča. V bazi ni bilo nikogar več. Nikjer prijatelja, ki bi mu stisnil roko in ponudil skodelico čaja. Popolnoma sam. Zapuščan. Izčrpan. Vsi šotori so bili podrti. Njegovi trije nepalski spremljevalci niso prenesli samote, saj so vse odprave že odšle. Verjetno so izgubili vsako upanje, da se še vrne. Odpravili so se v tri dni oddaljeno vas. Čakal je dva dni v upanju, da pridejo nosači po preostalo opremo, nato je zbral moči, ki so mu še ostale, in se podal v 2000-metrsko strmino iz doline Miristi Kole proti prelazu Tolobugin. Prelaz je leta 1950 odkril Jacques Oudot, zdravnik francoske odprave, ter s tem prispeval, da sta Maurice Herzog in Louis Lachenal prvič v zgodovini človeštva preseгла magično mejo 8000 metrov in se povzpela na vrh Anapurne. Prečenje strmih pobočij Nilgiriya v snežnem metežu, gaženje globokega snega, iskanje poti v megli, vse, kar je sedaj doživljal sam, je doletelo na povratku tudi zagrebško odpravo leta 1990. V dvanajstih urah je prispel iz baze v vas in ušel snegu, ki je zapadel tisto noč. Sedaj pa ga je misel, da utegnejo poslati sporočilo o njegovem izginotju v Katmandu, gnala naprej in 5. novembra je končno le prispel med ljudi.

- Imate težave, da dobite sponzorje za svoje podvige?

»S sponzorji je težko. Najlažje dobiš sponzorja za opremo. Ko poveš, kaj potrebuješ, ti pripravijo opremo, a ko p pregledaš, ugotoviš, da je komajda uporabna. Stvari so lepe, a niso praktične. Če izrecno želiš model po želji, postanejo stvari izredno zapletene.«

- In načrti za naprej?

»Zaenkrat nobenih. Najprej si moram malo odpočiti.«

Nato se mu zaiskrijo oči in pravi:

»Severna stena Lotseja, ki je še nihče ni preplezal, ker tega območja še niso odprli. Za to steno imam že dve leti vloženo prošnjo. Vendar bo potrebna najprej izvidniška odprava, da proučimo plazove, vreme, možnosti v steni. Najugodnejši čas za vzpon je poleti, avgust in september. Zaenkrat še ni zanimanja za to steno, ker je pretežka. Iz Tibeta se dviga en sam ogromen 3000 metrov visok leden zid. Vendar imamo to v načrtu šele čez kakšna štiri leta, ker je to izredno velik strošek.

V bližnji prihodnosti bi se rad udeležil tekme v lednem plezanju v Franciji v začetku marca. Zato nameravam oditi februarja na trening na Škotsko, saj so takrat najbolj ugodne razmere

za ledene slapove. Konkurence na tekmi se ne bojim, saj soliram stvari, ki jih plezajo najboljši ledni plezalci v navezi.«

Svetičič se z alpinizmom ukvarja profesionalno, kar seveda ne pomeni, da s tem ustvarja kakšen poseben zaslužek. Le toliko, da lahko izpelje kakšen ,nemogoč' podvig. Večino časa,

ko ni po svetu, prebije v rojstni vasi Šebrelje nad dolino Idrije. V bližini ima dovolj kratkih sten za treniranje. Pozimi, ko pritisne mraz, so zanj zanimivi zaledeneli slapovi. Občasno opravi tudi kakšno višinsko delo v okolici. Star je triintriideset let in neporočen, saj je njegovo življenje posvečeno le alpinizmu.

ZAKAJ BI V GORE HODILI SAMO POLETI!

OPREMA ZA ZIMSKE TURE

Iz leta v leto je vse več turnih smučarjev, v državah nekdanje Zahodne Evrope je na številnih najbolj znanih turnosmučarskih gorskih vrhovih vse polno smučarjev, snežne gorske planjave brez ene same smučarske sledi pa so postale velika redkost. Vzrok za to je jasen: ljudje imajo vedno več časa, urejena smučišča so polna smučarjev - in kdo bo na koncu koncev plačal za en sam dan smučanja ob žičnicah 40 do 50 mark (ali pa recimo pri nas 800 do 1000 tolarjev), da bo potem ogromno časa prečkal v vrstah pri žičnicah, poleg tega pa v ljudeh še ni popolnoma zatrt gon po popolni svobodi, kakršno je velik del še mogoče uživati na turnem smuku.

Ljudi žene v zimsko naravo neprestano se spreminjajoče okolje, stalne spremembe: čisto drugače je v soncu kot med sneženjem, drugače v megli kot v ostrem zimskem vetru, ki nosi po zraku snežne kristale. Na vse to pa mora biti obiskovalec zimске narave dobro pripravljen in se mora takim spremembam stalno prilagajati. Vedeti je namreč treba, da so zimski pohodi v naravo bolj tvegani od poletnih in da se je treba na zimске razmere navajati postopoma: najprej v zasneženem gričevnatem svetu, šele potem v visokogorju, kjer so največja nevarnost snežni plazovi.

Glede na to mora biti tudi zimska oprema zimskega popotnika skrbno izbrana in tudi malo več je mora biti kot na poletni turi. Dobro je, da je zdaj v trgovinah mogoče kupiti lahko in toplo obleko ter lahko in dobro, preizkušeno opremo - če ne vsega v naših trgovinah, pa v bližnji tujini.

ČEVLJI IN HLAČE

Seveda je mogoče na smučarsko turo v hribe vzeti navadne smučarske palice. Vendar imajo zložljive palice velikanske prednosti, pa najsi bo na visokogorskih turnih smukih, na smučanju po sredogorju ali pri zimski hoji po gričevju. Zložljive palice je mogoče spraviti v nahrbtnik, ko jih ne potrebujemo.

Vendar morajo biti zložljive palice za turno smučanje najboljše kvalitete. Mraz ne sme vpli-

Za zimsko turo je treba več opreme kot za poletno.

vati na spoje členov, ki morajo biti natančno tako, kot želimo, izrabljene dele naj bo mogoče takoj zamenjati, konice morajo biti iz trdega materiala, da ostanejo vseskozi res ostre.

Če se na turno smuko odpravimo sredi ostre zime, lahko vzamemo s seboj navadne smučarske čevlje, kakršne nosimo na urejenih smučiščih. Pogoje je, da niso pretresni, da nikjer ne tiščijo in da predvsem pri prstih niso premajhni. Kar pogosto je mogoče v gorah videti dobre turne smučarje v »navadnih« čevljih za alpsko smučanje, kajti stik med nogo in smučko je v teh čevljih bistveno boljši kot pri drugih čevljih.

Prednost čevljev za turno smučanje je ta, da imajo podplat iz profilirane gume in da je mogoče v njih normalno hoditi, ker se noga lahko upogiba. Skoraj nenadomestljivi so čevlji za

turno smučanje, kadar moramo opraviti dolgo pot po dolini do hriba in dolg vzpon na goro, spomladi, na prečenjih in povsod tam, kjer se na poti izmenjavajo sneg, led in skala in kjer so prav strmi vzponi. Pomembno je, da imamo take čevlje, v katerih so noge dobro izolirane pred mrazom, poleg tega pa je treba pri nakupu gledati na to, da je zavezovanje lahko in da čevlji niso težki. Kdor ima težave z nakupom pravih čevljev, naj poišče tako trgovino (zdaj še v tujini), kjer mu bodo oblikovali notranji čevelj po njegovi nogi.

Hlače naj bodo iz razteznega materiala in tako velike, da bo mogoče v mrzlih dneh spodaj obleči dodatno spodnje perilo, poleg tega pa tako dolge, da jih je mogoče potegniti preko zgornjega dela čevljev, kar pomeni, da v tem primeru ni treba s seboj jemati gamaš. Pri nakupu naj bi bili pozorni na to, da imajo hlače velike in globoke žepe in visok pas. Številni svetujejo hlače, ki so podaljšane čez trebuh in hrbet in ki predvsem varujejo ledvice pred prehladom.

SRAJCA IN NAHRBTNIK

Srajce in majice iz bombaža postanejo in ostanejo med turo mokre od potu. Nasprotno tako imenovano športno perilo prepušča pot in tako koža ostane suha. V trgovinah imajo že toliko takšnih oblačil, da si bo lahko vsak izbral ustrežna. Zgornji sloj oblek pa je anorak, tenek ali podložen, kar je pač odvisno od pričakovane zunanje temperature in od letnega časa ali meseca ter višine nameravane poti. - Poleg tega so na voljo še različna »termo« oblačila in »-tex« jopiči (najbolj znan je gore-tex), tisti, ki jim je vsak gram v nahrbtniku preveč, pa si lahko kupijo peresno lahke pulije, jopiče in brezrokavnike, ki poleg tega zavzamejo izredno malo prostora, ko jih zvijemo, so pa izjemno topli in odlično varujejo pred vetrom.

Kar zadeva rokavice, je na takšno turo najbolje vzeti dva para: nekoliko tanjše rokavice s prsti za hojo in za toplejše ure in razmere ter debelejšje palčnike, ki so nujno potrebni za hujši mraz in ob vetru. Kot beremo v tujem tisku, so prav zanimive nove štirislojne rokavice »wild countrv«, ki so menda primerne tako za turne smuke po gričih kot za hojo na McKinlev, za primer.

Nahrbtnik naj bo tak, da bo mogoče nanj dobro pritrditi smučič in da bo na njem tudi prostor (in vrvice) za lopatico. Smučič je mogoče nositi na nahrbtniku vsaj na tri načine: vsako smučko pritrdimo na svojo stran nahrbtnika in konice zgoraj zvezemo, pritrdimo jih povprek pod vrhni žep, kar je primerno zaradi boljše razporeditve teže, ali obe smučič zvezemo in ju pokonci pritrdimo zadaj na sredino nahrbtnika.

V nahrbtniku spada seveda prva pomoč, ki je v

Smučič je mogoče v hribe nositi tako ali drugače

škafli pregledno urejena, smučarski voski, lepilni trak za tkanino, zakovice, žica, s katero bi lahko za prvo silo povezali kakšen del smučič, majhne kleščice-kombinirke, vijaki za smučarsko okovje (vezi), kakšen plastični čep, če vijak ne bi več držal, lepilo, ki se v trenutku strdi, majhna pila za poškodovane robnike, rezervna očala, prusikove vrvice, kakšen jermen, nož z več klinami in nemara še kaj.

Turni smučarji natančno vedo (ali pa nemara tudi ne), kako neusmiljenemu ultravijoličnemu obsevanju so izpostavljeni v gorah in kako je sonce v višinah z vsakim metrom nevarnejše za kožo in oči. Izžarevanje še bistveno povečajo odbleski snežnih kristalov. Zato je vredno kupiti posebna očala, ki zadostijo tem izrednim zahtevam ter je mogoče skoznje dovolj natančno videti med drugim tudi v megli in v difuznih svetlobnih pogojih. Da bi ohranili zdrave oči in dobro videli, naj bo samo najboljše dovolj dobro.

NEVARNI PLAZOVI

V gorah, tudi pozimi, je posebno pomembno, da telesu privoščimo dovolj tekočine. Pozimi naj bi bile to kajpada tople in vroče pijače. Navadne termosne steklenice se med takšno potjo razbijejo, posebej izolirane termoske so neprimerno velike in ohranijo premalo toplote, kovinske termoske, ki se ne razbijejo, tehtajo prazne en kilogram in so poleg tega še drage. Zelo dobro pa so se obnesle čisto navadne

plastične steklenice, kakršne nosimo tudi poleti v hribe, pozimi pa jih ovijemo s puhastim jopičem ali podobnim ali v kos perila, ki »drži« toploto. Kupiti je mogoče tudi posebne puhaste ovojnice, jih oviti okoli steklenice in vse skupaj tesno poviti z lepilnim trakom. Poceni je in učinkovito.

Nobenega dvoma ni, da se je snežnemu plazju bolje izogniti ali storiti vse, da ga ne bi sprožili, kot se potem reševati iz njega. Kako velika nevarnost grozi turnim smučarjem od plazov, pove podatek, da vsak četrti, ki se znajde v plazju in se ne reši iz njega, preden se je plaz ustavil, ne preživi. Zato je treba narediti vse, da ne bi prišli v plaz. Vsekakor je treba stalno spremljati poročila o plazovih, upoštevati navodila poznavalcev in vedeti čimveč o plazovih.

Toda ker so snežni plazovi od vseh zimskih nevarnosti v gorah najbolj nepredvidljivi in postanejo njihove žrtve tudi zelo izkušeni gorniki, je treba biti na pobočjih, kjer bi se utegnili sprožiti plaz, še toliko previdnejši. Vsekakor pa je treba že na pot vzeti vse pripomočke za tovariško pomoč, če bi do nesreče prišlo.

O lavinskih žolnah, aparataturah, kot so Barryvox, Pieps ali Ortovox, smo v Planinskem vestniku že večkrat natančno pisali in to pot le omenjamo, da jih je nujno imeti s seboj. Opozoriti pa velja, da je kar nujno v visokogorje vzeti s seboj zložljivo lopato (v tujini že prodajajo posebne lopate, ki jim služi za držaj alpinistični cepin). To je karseda koristen pripomoček: učinek kopanja z lopato je v snežnem plazju petkrat večji kot kopanja z rokami, kar pomeni, da bi z lopato

iz plazju odkopali človeka v 12 minutah, z rokami pa v eni uri, kar bi bilo za ponesrečenca najverjetneje usodno. - List lopate mora biti tako močan (kovina ali posebno kakovostna umetna masa), da zdrži tudi odkopavanje zledenelega trdega snega, poleg tega pa naj bi ga bilo mogoče pritrčiti na držaj tudi pod kotom 90 stopinj, da bi tako z lopato lahko odstranjevali sneg iz luknje, ki smo jo skopali.

Sicer pa lavinsko lopato njihovi lastniki na srečo najpogosteje uporabljajo, ko si med potjo pripravijo v pobočju sedež, da udobno pomalicaajo, ali za kopanje luknje - bivaka v snegu ali pa iglujca.

SVOBODNO SONCE

Kajpada je treba s seboj na pot v goro vzeti tudi lavinsko sondo, ki lahko odločilno vpliva na to, v kako kratkem času najdemo kraj, kjer je zakopan ponesrečenec.

Ob tej individualni opremi (ki je je kar precej, ko jo naštevamo, vendar ne gre za velike in težke kose, pa še teh imamo precejšen del oblečenih) naj bi skupina, ki gre na turno smučanje, vzela s seboj še nekaj skupne opreme, na primer višinomer, natančno karto in prenosni radijski sprejemnik za spremljanje napovedi.

Resda je prijetneje smučati s prav lahkim nahrbtnikom ali celo brez njega kot s težko »omaro« na hrbtu. Vendar je človek, ki se odpravi v zimsko gorsko naravo, tam popolnoma odvisen od sebe in od tistega, kar ima s seboj. Na to je treba misliti, ko doma pred zimsko turo pakiramo nahrbtnik.

DEVET ZAPOVEDI PRI ZAKOPAVANJU PREIZKUSNIH OSEB

NEVARNE MAJHNE SNEŽNE LUKNJE

PAVLE ŠEGULA

Udeleženci 11. Mednarodnega zborovanja zdravnikov Gorskih reševalnih služb v Innsbrucku smo med drugim poslušali nekaj referatov na temo »V kakšni nevarnosti so osebe, ki jih na tečajih in preizkusih znanja lavinskih psov zakopljemo v sneg«.

Avstrijci so se tega vprašanja lotili zelo temeljito. Imeli so tehten vzrok: že 10. februarja 1965 je med sondiranjem na Wattener Lizum umrl 22-letni mladenič. Zadušil se je v neprimerni snežni luknji, v katero so ga kot poskusno osebo zakopali tovariši.

IZKUŠNJE IZ KRANJSKE GORE

Podobno nesrečo so imeli 22. januarja 1989. Med vajo na Wiedersberger Hornu so kot poskusnega zajčka zakopali 54-letnega reševalca.

Lavinski pes ga je našel čez pol ure zariplega in modrega v obraz in nezavestnega. Kljub helikopterju in naglemu zdravniškemu posegu v specializirani bolnišnici se nesrečnik ni več zavedel. Umril je zaradi stisnjenja prsnega koša in izobličenja srca.

Podobne izkušnje imajo še kje, vendar k sreči z manj tragičnimi posledicami. Tako smo pri nas v Kranjski gori januarja 1965 delali poskuse o počutju zasutega v plazju. V suh pršič smo zakopali najprej **dr. Franceta Srakarja**, kasneje pa še **Mikca Drašlerja**. Dali smo jima radijsko postajo in njuno počutje sproti spremljali. Odkopali smo ju takoj, ko »sta se pričela izgubljeni«. Noben ni bil v »grobju« več kot pol ure.

Nemcem je pred leti plaz zasul njihovega markerja in tolikanj zmedel štrene tečajnikom, da so nesrečnika našli, ko je bil že mrtev. Vemo, da so pred slabimi 40 leti tudi naši tečajniki v

Tamarju »izgubili in iskali« svojega tovariša, zakopanega v plazovini in ga k sreči našli še zravega in čilega.

Spričo navedenega so se tirolski gorski reševalci v sodelovanju z **dr. Gerhardom Floro** že leta 1989 lotili temeljite raziskave o vsem, kaj bi lahko škodovalo zakopanim poskusnim osebam. Rezultat raziskav je bilo devet zapovedi o zakopavanju poskusnih oseb v snegu. Dr. Flora pa je pridobil tudi zdravnike Univerzitetne klinike za anesteziologijo in intenzivno nego v Innsbrucku. Le-ti so obdelali naslednje teme: Pomanjkanje kisika in višek ogljikovega dioksida v zaprtih prostorih, Raziskava o ogroženosti gorskih reševalcev, zakopanih v snežni odeji in Psihološki test pri zakopavanju vodnikov lavinskih psov v sneg med vajami.

PRIKRAJŠANI KADILCI

Rezultate je povzel dr. Gerhard Flora v naslednjem kratkem, a koristnem povzetku:

Dognali smo:

1. Da se menja sestava plinov v zraku, ki ga vdihava poskusna oseba v snežni luknji.
2. Da se med bivanjem poskusne osebe vsebnost kisika v votlini zmanjšuje, količina ogljikovega dioksida pa večja; a ne v tolikšnem obsegu, da bi to lahko ogrožalo v snegu zakopano osebo.
3. Ljudem, ki jih je strah, se poveča število srčnih utripov.
4. Kadilci in osebe z okvarami pljuč težje prenašajo zmanjšano količino kisika kot ljudje z zdravimi pljuči in nekadilci.

Če upoštevamo izsledke raziskav, lahko trdimo, da zaradi manjše količine kisika ni nevarnosti, da bi poskusna oseba v snežni luknji umrla. Pogoji, da preživi brez posledic

Še en plaz v zimi 1990/1991

Že od nekdanj vemo, da ljudje nesreče v plaz u najraje zataje. To velja nasploh še posebej za alpiniste in turne smučarje, da o vojski sploh ne govorimo.

V mislih imam nekdanjo jugoslovansko armado in zlasti graničarje, ki so od leta 1918 dalje v naših gorah najbrž imeli marsikdaj opravka s plazovi, vendar tega niso obešali na velik zvon, če so bili težavam kos brez tuje pomoči.

Če bi nam bili na voljo dnevnik mejnih stražnic na območju Julijskih, Kamniških in Savinjskih Alp ter Karavank, bi najbrž zvedeli marsikaj zanimivega in poučnega. Ker tega ni, se pač zadovoljimo s paberki, ki nam po naključju pridejo v roke.

Tako smo s posredovanjem Teritorialne obrambe zvedeli za plaz, ki ga je doživela šestčlanska patrola iz stražnice Maršala Tita pod Ljubeljem.

za svoje zdravje, je pravilno dimenzionirana in izdelana luknja.

Očitno je torej, da ni nevarna in napačna metoda šolanja lavinskih psov, pač pa izključno tehnika izdelave in izvedba snežne luknje. Od nje je odvisno življenje poskusne osebe.

Potemtakem je prav tako kot iskanje zasutih v plaz u potrebno vaditi tudi način namestitve poskusne osebe in izdelavo snežne luknje.

ZAGOTOVLJENA VARNOST

V ta namen priporočam, da vodje tečajev upoštevajo naslednjih devet zapovedi:

1. Votlina naj meri vsaj 140 x 70 x 70 cm. Zgrajena naj bo zadosti trdno, da prenese težo odraslega človeka. Vstop v votlino je od strani, od koder jo tudi zapremo.
2. Votlina ne sme biti na kraju, ki ga ogrožajo plazovi.
3. Otroci, vinjenih oseb in ljudi, ki jih je strah, ne zasuti v snežno votlino!
4. Poskusna oseba v votlini ne sme kaditi niti piti alkoholnih pijač.
5. Poskusna oseba leži na boku; lega na hrbtu ni dovoljena.
6. Poskusna oseba naj ima v votlini lavinsko sondo, lavinsko žolno in žepno radijsko postajo, tudi sirena ne bo odveč.
7. Nahajališče poskusne osebe mora biti označeno.
8. »Grob« mora biti stalno na očeh.
9. Testne osebe je pred namestitvijo v votlino treba poučiti o vsem potrebnem.

Če bodo organizatorji tečajev in preizkusov upoštevali ta navodila, ni nevarnosti, da bi se katerakoli poskusna oseba v snežni votlini zadušila. (Po zborniku 11. Zbora zdravnikov GRS)

Med rednim obhodom jo je 18. aprila 1991 ob 17.10 v predelu, imenovanem »Štruca«, zasul plaz. Z njim so imeli opravka razvodnik D. D. ter še dva vojaka. Bili so prisebni in imeli so srečo, da so se izvlekli brez hujših posledic; še najbolj je bil prizadet razvodnik, ki si je v plaz u zvil nogo.

Vojaki so drug drugemu pomagali iz plaz u, takoj po nesreči pa je razvodnik enega izmed vojakov poslal po pomoč v stražnico.

Materialne škode ni bilo, tudi orožje je ostalo »na broju«. Nekoliko preplašeno in demoralizirano posadko sta potolažila komandir stražnice Ž. M. in kapetan 1. razreda S. K., ki sta priložnost izkoristila za pogovor o varnostnih ukrepih.

(Podatke je posredoval član GRS Tržič **Janez Kavar.**) Pavle Šegula

PLEZANJE ZA ŽIVLJENJE

SPOLZKA RIBA IZ MARMOLADE

MIHA PRAPROTNIK

Lanskega 18. marca - bil je petek - me je zjutraj poklical Marko: kar tako, za vsak primer, če sem se že vrnil iz »Chama«, kot pravimo Chamonixu. Toda ko me je slišal, se ni mogel načuditi, da sem že nazaj. Poklical pa me ni samo zato, da bi me slišal, ampak da bi me predvsem vprašal, če sem za kakšno plezanje. »Ribe, na primer, v Marmoladi,« je dejal. In ker sem bil za to, sva se nekaj ur pozneje že vozila proti Marmoladi - in se ves čas pogovarjala o Ribi. Seveda predvsem to, kako jo bova splezala. Ves čas sva gledala na skico in drug drugemu govorila, da kaj takega še nisva plezala in da bova morala biti zelo hitra, če pa hočeva biti hitra, morava biti tudi lahka, brez odvečne opreme. Vmes sva se ustavila še v Gorici in v trgovini K2 kupila nekaj opreme, ki jo bova potrebovala. Med dolgo vožnjo, polno ovinkov in iskanja prave poti, na ves glas poslušava kaseto AHA, ki je postala kar del najine Ribe. Opolnoči sva pri prvem cilju. Hočeva že postaviti šotor, nato pa v trenutku ugotoviva, da je bolje, če prespiva v hotelu, da ne trosiva energije že tu doli v dolini.

Naslednje jutro sva bila pri zajtrku v jedilnici deležna vse pozornosti osebja in tudi gostov. Pojedla in spila sva namreč toliko kot vsi drugi skupaj. Pripravila sva opremo in nato peš odšla proti najini Ribi. Namesto dveh ur, kolikor je potrebno, da poleti dosežeš kočo Ombretto pod Marmolado, sva hodila ves dan in pri tem gazila do pasu južen kašast sneg. Zvečer sva dosegla vstop v smer, tam pustila vso plezalno opremo in se spustila nazaj do kočice, ki pa je bila zaprta. Prespati morava torej v nekakšnem skladišču.

V nedeljo zjutraj ob osmih sva zopet pri vstopu. Včeraj zvečer se je voda cedila čez krušljive vstopne previse, danes pa je vse na debelo zmrznjeno. Marko vstopi. Nekaj časa poskuša preplezati previs prosto, pa se nima kam prijeti, ker je vse prevlečeno z ledom. Zamenjava se. Vstopim v raztezaj, ocenjen z V+, jaz pa ga plezam s hudičevim krepeljcem, z Jeseničani, zabitimi v krušljivo skalo, s centimeter zabitimi noži, vmes pa je še nekaj dvomljivega prostega plezanja po poledeneli skali. Poštena A₃! Naprej gre hitreje. Otopilo se je in skala ni več požlejena. Drugi žimari z nahrbtnikom, v katerem imava bivak opremo, vodo in hrano. Zamenjava se, da Marko pleza naprej, jaz pa žimarim. Že spodaj sva se namreč odločila, da bova dala vse na hitrost. In nato tudi res hitiva. Žimarim kolikor hitro morem. Vesel sem vsake-

Plezanje Ribe: Strmo, sneženo, ledeno, nevarno

ga klina ali »frenda«, da se vsaj malo odpočijem, ko pospravljam varovanje. Ko pridem do Marka, mi je ponavadi slabo od naporov. Toda nato se med njegovim plezanjem spočijem. In tako naprej. Iz raztezaja v raztezaj.

Marko pleza zelo hitro. Teže ko je ocenjen raztezaj, hitreje ga pleza. Smer plezanja je namreč jasna in nima velikih oprimkov za počivanje. Varovanje je svojevrstno. Po tem je Riba tudi znana. Velikokrat pleza VII+ deset do petnajst metrov nad zadnjim klinom. Prosto spleza tudi nekaj tehničnih raztezajev, tako da res prihraniva veliko časa. Skala je kompaktna, stena zračna in Marko pogosto pravi, da tako še ni užival.

Pa je zares zračna! Če ti pogled zdrsne po gladkih ploščah navzdol, se ti ustavi šele na vstopu. Nobenih polic ni. Prva možnost za bivak je šele v votlini, ki ima obliko ribe, po kateri je smer tudi dobila ime.

To pa je na koncu šestnajstega raztezaja. Nobenih svedrovcev ni do tja, stojišča so ponavadi na dveh klinih ali pa okoli kakšnega skalnega mostiča.

Pomembno je, da veš višino raztezaja in s tem tudi to, kdaj ga je konec in kdaj moraš narediti stojišče. Dostikrat se namreč stojišče ne razlikuje od navadnega varovanja.

Steno zagrinjajo megle, rahlo naletava sneg in spuščča se mrak, midva pa imava do »Ribe« še dva raztežaja, ocenjena z A₃. Marko zapleza v prvega. Pleza prosto, vmes pa si pomaga s hudičevim krempeljcem. Noči se. Izgine v megli. Ostanem sam s svojimi mislimi sredi megle, objet s tišino stene. Prevzame me mogočnost tega veličastnega trenutka osamljenosti. Fantastičen občutek. Kot da bi že dolgo hrepenel po takšnem miru, ki pa sem ga našem šele visoko v zamegljeni steni.

Od časa do časa slišim le žvenket opreme. Marko stoka, da nič ne vidi, da je pretemno. Vprašam ga, če mu pošljem baterijo. Odgovori, da je zdaj res ne more potegniti gor. To se ponovi trikrat.

»Pazi, pazi!«

Zaslišim močan hrup. Vidim še nič, toda vem, da je padel. Vrv pa je še kar ohlapna; noče in noče se napeti. Sekunde se vlečejo. Nato prileti Marko iz megle in vrv ga ustavi kakšnih deset metrov nad stojiščem. Padel pa je približno dvajset metrov. Vprašam ga, če si je kaj naredil, če je cel, in odgovori mi, da je vse v redu in da je padel, ker ni nič več videl.

Zamenjava se. Vzamem baterijo in nato plezam raztežaj, ki je mešanica prostega plezanja s kremplanjem. Oba sva že pošteno utrujena, toda treba je priti do Ribe. Druge možnosti za bivak ni. Sploh ne pomislim na padec, čeprav sem že zelo visoko nad zadnjim klinom. Pravzaprav pa mi je čisto vseeno. Ko visiš v krempeljcu

Vse je navpično, prenočevati je mogoče na enem samem mestu

kakšnih dvanajstih metrov nad zadnjim klinom, pač ne preostane drugega, kot da z baterijo iščeš majhne luknjice in plezaš naprej.

25 let kuratorija za varnost v gorah

V prvi polovici šestdesetih let je Avstrijo zadelo več hujših nesreč zaradi snežnih plazov. Spričo velike materialne škode in žrtev je Zbornica za delavce in nameščence v Salzburgu menila, da je za varnost v turistični Avstriji treba storiti kaj več in v sodelovanju z ustreznimi strokovnjaki izdala knjigo **Varstvo pred gorskimi nesrečami**. Takrat, leta 1966, se je odločila, da bo uvedla redne strokovne posvete, tako imenovane »Pomenke v Kaprunu«.

Prvi posvet je bil leta 1967; srečanje se je izkazalo kot uspešna izmenjava mnenj o vzrokih in preprečevanju nesreč v gorah in na smučiščih. Še istega leta je bil ustanovljen Avstrijski kuratorij za varnost v gorah (AKVG). Poleg izvedencev iz vrst planinskih in smučarskih društev je pritegnil še sodelavce iz vrst Gorske reševalne službe, Žandarmerije, Carine, Zveze gorskih in smučarskih vodnikov, redno sodelujejo tudi uveljavljeni športni zdravniki, specialisti in znanstveniki s področja pravnih znanosti, meteorologije, nivologije, pedagogiji in drugi.

Kuratorij je povezan s številnimi vplivnimi insti-

tucijami in organizacijami. To so Avstrijska delavska zbornica, Odbor za promet pri Zvezni gospodarski zbornici, Zveza socialnega zavarovanja, Zveza proizvajalcev športne opreme, zavarovalnice, Zveza gorskih in smučarskih vodnikov.

V petindvajsetih letih so člani in sodelavci Kuratorija temeljito obdelali problematiko varnosti v gorah. Plod tega dela so številni novi vidiki in nova izhodišča za preventivno delo. Na seznamu njegovih publikacij je 25 zbornikov z referati posvetov, analizami gorskih nesreč, nesreč v plazovih in na smučiščih.

Naj navedem poglavitve teme, ki so jim bili posvečeni ti posveti: Preprečevanje nesreč v plazovih; Padec in strmoglavljenje v gorah; Boljša oprema - večja varnost; O varnosti v gorah; Vzgoja in obveščanje kot dejavnika preventive v gorah; Osebna odgovornost in varnost; Vzgoja in obveščenost; Razvoj tehnike in nujnost preoblikovanja planinske vzgoje; O učinkovitosti varstvenih ukrepov v gorah; Varnost v gorah in tveganje; Gore - vir zdravja ali nevarnosti?; Preprečevanje nesreč mladih in ostarelih ljudi v gorah; Razvoj varstva pred plazovi; Vreme kot vzrok nesreč v gorah in na smučiščih; Kakšne so možnosti preprečevanja

Stojišče. Prečka v tegu. Nato še en raztezaj po krepeljcih, malo prostega plezanja - in končno sem v Ribi. Marko prižimari do mene. Ura je polnoč. Med žimarjenjem se mu zatakne še devetmilimetrovska vrh, ki sva jo imela s seboj, da sva si lahko z njo pomagala čez prečke. Pustiva jo viseti, rešila jo bova zjutraj.

V bivaku v dokaj udobni votlini se potihoma že veseliva, da nama je uspel velik met, saj sva že čez ključni del smeri. Iz izkušenj pa se hkrati zavedava, da je to veselje prerano.

Naslednje jutro, v ponedeljek, narahlo sneži, toda dovolj, da je veliko težje plezati. Hitiva in Marko spleza zadnji težak raztezaj. Ko grem za njim, pa v hipu začne pihati močan veter in pošteno snežiti. V komaj slabih desetih minutah se je rahel metež razbesnel v pravo snežno nevihto. Spuščam se čez petnajstmetrsko prečko, Marko pa medtem zmrzuje v plezalnikih »kendo« na stojišču, zametnem s snegom. Kričiva si, da morava dol. Čeprav sva splezala vse najtežje, naprej ni več mogoče. Po steni je dvajset do trideset centimetrov snega, ki je zapadel v zadnje pol ure.

Sem pri Marku. Preobuva se v plastične čevlje. Sneg je povsod, v nahrbtniku, v čevljih... Jasno nama je, da gre sedaj za golo življenje. Ponavljava si, da bo vse v redu, le da prideva živa dol.

Pravi snežni pekel se je razdivjal. Marko se spušča, niha, niha, teka sem ter tja in končno doseže spodnje stojišče. Blazno se bojiva, da

nesreč v gorah; Statistika nesreč in preventiva ter Pedagogika in preprečevanje nesreč.

Izšli so priročniki s pravno tematiko; Navodila za organizacijo varstva pred plazovi; Napotki o nalogah sodnih izvedencev za primer nesreče v gorah in na smučiščih; Dober smučar, varen smučar; Cilji raziskav o plazovih v Avstriji; Odgovornost planinca in gorska nesreča; in drugi. Posredno je Kuratorij spodbujal številne ankete, pisce sodobne vzgojne literature in nove prijeme pri zasnovi učbenikov, tako na primer na področju plazov.

V dobrem četrtr stoletja je Kuratorij opravil veliko delo, ki mu v Evropi ni para. (Podobno Švicarji občasno organizirajo srečanja »Forum Davos«, Komisija za GRS v Sloveniji pa posvete Gore in varnost.) Na srečanjih smo skoraj vedno sodelovali predstavniki GRS in občasno napisali kakšen prispevek za zbornike.

Letošnje 25., jubilejno srečanje je poleg velikih dosežkov pokazalo tudi znake staranja, česar pa se vodstvo Kuratorija dobro zaveda in upa, da bodo odhajajoče kadre nadomestili novi in se s svežimi močmi lotili problemov.

Želimo jim veliko uspeha!

Pavle Šegula

To je bil poskus druge zimske ponovitve smeri Riba (1000 m, ED+). Plezala sva Marko Lukič in Miha Praprotnik 19. in 20.3. 1991.

ne bi našla »štantov«, saj je vse prekril sneg. Zelo morava paziti, da ne narediva nobene napake, ker se zavedava, da bo usodna za naju. V steni puščava vponke in complete, s katerimi so povezani klini. Oprema nima nobene vrednosti več. Ko sem se spuščal čez votlino, je bila že zametena s snegom. V takšni situaciji nimaš kaj čakati, le dol, samo dol, dokler še lahko. Vedno, ko se Marko spušča do naslednjega stojišča, molim, da ga bo našel, saj je pripravljanje novega v takšnih razmerah nemogoče. Povsod je sneg. Okoli naju grmijo plazovi. Pogledam proti desni: kot bi kdo čez steno stresel vagone snega. Takšnega viharja v steni tudi v Patagoniji nisva doživela. Dvakrat nama zleze štantni klin ven. Noge imava čisto mokre. Zmrzujejo mi tudi roke, posebno mezinici. Vrvi so premočene, rahlo zmrznjene in zelo težko jih vlečeva za sabo. Ves sestop poteka na meji, zelo ozki meji, kot britev ostrem rezilu. Če bi najmanjša stvar zdrsnila na eno stran, bi za seboj potegnila še vse drugo. Nobenih odvečnih misli ni. Popolna koncentracija na spust in na vse, kar je z njim povezano. Vsakič preverjava že preverjene ključne stvari in dela. Nobene napake ne sme biti. Nič drugega ne obstaja razen spusta. Še nikoli ni šlo tako na tesno.

Nevihta počasi pojenja. Sneg se topi in polzi navzdol. Končno je za nama še zadnji spust. Sva petstopedeset metrov nižje kot pred štirimi urami. Srečno se je izteklo! Vesela sva, da sva živa.

Nato zopet sestopava po globokem snegu do doline, kjer sva pustila avto. Med sestopom se ozirava v zasneženo in mokro steno; to je bil gotovo eden izmed najinih najtežjih vzponov, čeprav ga nisva končala na robu stene, temveč ob njenem vznožju.

Še ene sanje, ki so izgubile svoj sanjski čar neznanega. Riba nama kljub morebitni ponovni zimski ponovitvi ne bo več pomenila tega, kar nama je. Iz sanj se je spremenila v enega izmed neporavnanih računov. Kljub vsemu nama je podarila enkratno doživetje, s katerim sva spoznala nov delček neznanega na poti.

V skoraj stoletni zgodovini slovenske planinske organizacije so bili vzponi in padci - padci v glavnem takrat, ko je bila splošna gospodarska situacija v državi slaba. Pa je naša planinska organizacija vedno prebrodila krizo. Poskušajmo ji zdaj vsi skupaj premagovati težave in ostanimo njeni člani - pa tudi bralci Planinskega vestnika.

LEP DAN JE BIL, A NE ZA LETENJE

JADRANJE Z DVATISOČAKA ROMBONA

LADO MRAKIČ

Nebo nad Bovcem je zadnje čase predmet mojega opazovanja. Prejšnje dni so se oblaki maratonsko podili proti jugu. Sedaj opažam, da se bližajo cilju, ker jim že pošteno nagaja sapa. Mraz, ki vdira s severa, že krepko čutimo tudi v dolini. Sneg, ki se širi z vrhov, ne dopušča čakanja. Mudi se.

Na Velikem vrhu (Rombonu, 2208 m) sem bil ničkolikokrat, s padalom pa še nikoli. Sam? Ne! Beseda da besedo in že sva dva. Marko, sodelavec in navdušen lovec, je zraven. Torej družba. Ob misli na lovca in puško se malo nasmehnem, saj se spomnim Norega Maxa z videa.

Noč je že krepko legla nad dolino, midva pa sopihava mimo Kaninske vasi čez Visna proti zadnji domačiji, proti domačiji Zajčevih. Izza Svinjaka se prebujata »puhna« luna, ki riše dolge sence. V njihovi družbi ostaneva do nocojšnjega cilja. Bivša planina Goričica (1330 m) in na njej zgrajena lovška kočica nama bo služila za prenočišče. Kolega z vajeno roko odpre obe ključavnici in skozi rahlo škripajoča vrata stopiva v temačen prostor. Ob siju čelnih svetilk šele

Gore iz drugačnega zornega kota

opazim, da je to prijetno urejena kuhinja. Po požirku močnega se Marko spravi nad štedilnik in kmalu se po prostoru razširi prijeten vonj po dimu in z njim tako zaželeno toplota. Da o vročem čaju čez nekaj časa ne izgubljam besed.

Radioamaterji v dolini so še budni in izmenjamo si nekaj besed. Ura je enajst, ko se zvaliva na premeške pograde.

SAMO VETER NI »TA PRAVI«

Jutro. Prelep sončen dan je pred vrati. Toda veter nekam močno vleče navzdol. Se bo že obrnil! Sneg pod nogami škrtajoče popušča. Počasi se vzpenjava mimo Čuklje, kjer je prava zima. Severni veter nemarno vleče navzdol, v senci pa je za čevelj pršiča. V plazišču pod vršno gmoto Velikega vrha (Rombona) zavijeva desno na staro opuščeno pot skozi »Vogal«. Polica je vsa pod snegom. Na srečo je najstrmejši del suh, le nahrbtnik vleče neusmiljeno navzdol. Utrujena noga kar težko najde oporo na zasneženih šopih uvele trave.

Ura je skoraj enajst. Višje se ne da, vsaj ne peš. Torej vrh. Hvala bogu! Pogled se naslaja ob čudovitem razgledu na Kanin, Poliški špič, Mangart in tja do Triglava. Enkratno! Samo veter ni »ta pravi«.

Čakava. To sploh ni težko. Na hitro podoživljam neštete vzpone in preplezane smeri v bližnji okolici. Ob pogledu na uro ugotovim, da je krepko čez poldne, veter pa še kar trmasto piha proti jugu.

Spokava sto metrov nižje in obesiva trak na palico. Kratka zatišja so, potegne celo nekajkrat navzgor, drugače pa malo z leve, malo z desne, a večinoma navzdol. Spet čakava. Na nebu ni oblaka, tako da nimava merila za jakost vetra v višinah.

Ob večjem zatišju je Markov »twist« že pripravljen. Ko vlečem svojega iz nahrbtnika, pa zašumi. Padalo je v trenutku podobno »štrudlu«. Pogledam na trak: kot bi z iztegnjenim prstom žugal navzdol. Prav ima. Pospraviva torej.

Nižje na Krlišču se ovce veselo pasejo dalje. Ko stopava navzdol mimo zadnjih avstrijskih utrdb, si skušam predstavljati vojake v teh utrdbah sredi zime. Kakšno trpljenje je to bilo!

Sva na Čukli (1767 m). Spomenik padlim italijanskim alpinom bolj slutiva kot vidiva. Kje je že davna I. svetovna vojna in z njo znana soška fronta!

Oddahneva si. Pa ne od hoje, ampak ob rahlem zahodniku. To pomeni normalen start proti zahodu.

A glej ga, zlomka! Trak res nekaj časa poskakuje v zaželeno smer, nakar se začne sprehajati okoli palice. Kaj, hudiča, pa je to? Kolega je tiho. Le oči vprašujoče pogledujejo zdaj trak, zdaj mene, nato pa se zazrejo nekam v daljavo. Vem, kaj ga teži: toliko ur naporne hoje s težkim nahrbtnikom, preoblačenja, mokrota v čevljih, zdaj pa veliko razočaranja od velikega pričakovanja.

»Jaz grem,« mu rečem. Vem, da ne bo lahko. Moj »twist« je že nared za pot v dolino. Po vpetju vponke si skušam urediti misli. Vem, da bo šlo. Mora! Še nekaj trenutkov čakam trak, da se obrne v pravo smer...

JEZDENJE PO HUDOURNIŠKI REKI

Rahel poteg - in kupola je že nad mano. Zaradi rezerve hitrosti jo spustim malce naprej, pospešim tek in nato močneje zavrem. Gre. Komaj se udobno namestim v sedež, me padalo opozori nase. Močan severovzhodnik se kot besen pes zaleti vame. S težavo pariram, saj si sledijo dviganja in padanja, krajne celice pa so več prazne kot polne. Vse to spremlja stalno hreščanje. Nič kaj prijetno. Čim prej nižje, stran od severa! Pogled nazaj: ojej, še vedno sem skoraj v višini starta!

Počasi se obrnem v veter in tako nekaj časa letim v tej smeri. Toda to ni letenje, ampak se mi zdi, da jezdim po hudourniški reki. Nikoli več! Vseeno opazim, kako lepa je narava: vsa paleta barv pod temno modrim nebom se mi razkazuje. Ob teh pogledih kar pozabim, kje sem.

Rahlo potegnem desno komando in se usmerim z vetrom v hrbet nazaj nad mesto. Padalo drhti in se stresa. Prava leteča harmonika. Manjkajo samo zvoki Slakove polke.

Zavoja še nisem izpeljal do konca, ko se zgodi. Močan sunek vetra zadene levo stran, ki v trenutku ob čudnem puku pade predme. Vsa teža je na desni gurti. Čeprav zategnem desno komando, hoče padalo v levo. Ob močnejšem zategovanju začnem z levo »pumpati«. Uspeh pa je komaj opazen. Kaj zdaj? Desno kratak čas za nekaj centimetrov popustim, nakar jo z vso močjo porinem navzdol ob hkratnem »pumpanju« levo. Pomaga. Celice se polnijo. Še rahel nihaj naprej in spet letim. Kot da se ni nič zgodilo.

Opazil sem pa tudi, da severovzhodnika ni več. Samo običajni zahodnik, ki se le rahlo vrtinci. Zelo mi pomaga sosedov dimnik, ki je prava zaušnica gibanju zelenih. Tokrat mu hvala.

Višino zbijam z nekaj zaporednimi osmicami - in na tleh sem. Čakam še Marka. Oddahnem se, ko ga zagledam. Kljub temu, da je že nad dolino, je še precej visoko. Počasi se približuje. Zrine se iz sedeža in naslednji trenutek je že na tleh. Ko pridem bližje, vidim, da zmajuje z glavo. »Kako je bilo?« ga vprašam. Tiho. Sne-ma čelado. Vidim, da je ves poten. Nič čudnega. Tudi jaz sem bil.

S težavo pospraviva padali in se posloviva. Prejšnji nikoli več sem prekrstil v »še«, samo ne v takih pogojih.

Lep dan je bil, a ne za letenje.

LETO DNI OD ZIMSKE ZAGREBSKE HIMALAJSKE ODPRAVE

DIVJA ANAPURNA I SE NI DALA

ALENKA JAMNIK

Od 7. novembra 1990 do 2. januarja 1991 je bila na poti zagrebška himalajska odprava »Annapurna I Winter Expedition 1990« pod vodstvom **Darka Berljaka** iz Zagreba. Člani odprave so bili iz Slovenije **Slavko Svetičič**, **Aco Pepevnik**, **Dani Tič**, **Milan Romih**, **Damjan Vidmar**, **Marjan Frešer** in **Alenka Jamnik**, iz Hrvaške **Darko Berljak**, **Mario Bago**, **Branko Šeparovič**, **Nino Kurtalj**, **Davor Butkovič**, iz ZDA pa **Alfred Rendall**. Finančna sredstva, potrebna za odpravo, smo si člani preskrbeli sami.

Katmandu je ekspedicija zapustila 15. novembra in zaradi zemeljskega plazua, ki je zasipaval cesto, prišla šele naslednji dan v Pokaro. Po treh dneh hoje je odprava prispela do zadnje vasi Lete. Tovorne osle so zamenjali nosači, saj je pot do baze med najbolj zahtevnimi in

zapletenimi pristopi v nepalski Himalaji. Po štirih dneh hoje po brezpotjih brez vsakega naselja je bil 25. novembra postavljen bazni tabor na višini 4350 metrov.

Na aklimatizacijski turi je prva skupina postavila tabor ABC nad ledenikom na višini 5100 metrov in naslednji dan po napornem gaženju še T1 na višini 5850 metrov (večina odprav je imela na tej višini že T3 ali T4). Druga skupina je odšla na goro dan kasneje in nadaljevala opremljanje Nizozemskega raza z vrvmi. Ne da bi se zavedali, je bila tedaj dosežena najvišja točka nekaj nad 6300 metrov. 3. decembra je prva skupina v alpskem slogu pričela vzpon proti vrhu. Nad T1 je bilo 4. decembra zaradi podora seraka prekinjeno vsakršno nadaljevanje.

Ko so 9. decembra prispeli nosači, je odprava krenila iz baze. Vreme se je začelo kvariti in ponoči je zapadlo skoraj meter snega. Člani

Slavko Svetičič in Fred Rendall lanskega januarja v šotoru baznega tabora pod Anapurno I; manj kot leto dni pozneje se je Slavko vrnil in poravnal dog

odprave so nosačem razdelili svojo opremo, obutev in obleko in v snežnem metežu nadaljevali pot. Na nekaterih mestih je bilo treba stezo čistiti z lopatami in cepini, da so lahko nosači nadaljevali pot. 12. decembra zvečer so končno vsi prispeli v Lete, 16. decembra pa v Katmandu. Vprašanje je, koliko časa bi trajal povratek, če bi sneg prej zapadel in se nosači ne bi mogli prebiti do baznega tabora.

Pot na Anapurno I bi lahko v grobem razdelili na tri dele: spodnji ledenik, osrednji najtežji del in zgornje ledeno pobočje. Najtežji del je nad T1 - Nizozemski raz, ki se konča približno na višini 6400 metrov. Večina smrtnih žrtev je bila do te višine. Od tam naprej ni večjih težav, če ne upoštevamo ledeno Anapurnino teme, kjer gospodarijo močni vetrovi.

Na vrh Anapurne I so do sedaj preplezane tri smeri po severni strani, in sicer Francoska smer iz leta 1950, ki jo odprave le redko plezajo, ker je izredno nevarna, Nizozemska smer iz leta 1977, ki je največkrat ponavljana, in smer po severovzhodnem grebenu, ki jo je splezal **Loretan**. V severozahodni steni (ali kot ji krajše pravimo zahodni steni) je bila preplezana Messnerjeva smer leta 1985. Dvakrat so poskušali Francozi, pa Švicarji in Japonci.

JUTRO

Prebujajoče se jutro. Vsa zadihana stojim ob ograji, po kateri se podijo opice. Rahle prosojne meglice leže nad mestom.

»V Katmanduju sem!« pomislim. Kar verjeti ne morem. Preden je vzhlo sonce, fotografiram še prvi krajec lune nad stupo z Budovimi očmi.

Mar sanjam? Bobnanje ob prvi molitvi k Budi

me opozarja, da vendarle stojim na opičjem templju. Ponoči od razburjenja nisem zatisnila očesa, tako da sem že pred šesto uro v polmrazu tekla po praznih, ozkih ulicah, kjer so si zgodnje Nepalke že pripravljale zajtrk. V olju se je cvrlo testo.

Sonce bo vsak hip vzhlo. Okoli mene donijo glasovi mrmranja in vmes udarci gonga. V templju že veliko ljudi v ranem jutru moli. Narava se prebujajo. Sončni žarki vse okoli mene barvajo s čarobno svetlobo. Opica je sedla na kamnit kip leva in opazuje svet. Kipci levov, Budove oči, kupola, vse se iskri kot samo zlato. Ljudje okoli mene vrtijo molilne mlinčke in govorijo v svojem jeziku.

V daljavi se zablesti gorski venec Langtanga. Himalaja! Zavedam se, da živim, gledam, občutim. V sebi čutim nekaj mogočnega. Še sama stopim k molilnim mlinčkom in jih zavrtim.

ZEMELJSKI PLAZ

Neznosna vročina. Skozi zaprašena avtobusna okna zaspano opazujem subtropsko pokrajino. Nenadoma obstanemo. Nepregledna kolona vozil pred našim avtobusom deli z nami usodo čakanja, ki se vleče iz ure v uro. Nismo vajeni tako potrpežljivo prenašati nepredvidene dogodke kot Šerpe, ki nas spremljajo. Sedijo pred avtobusom in kartajo, kot da se ni nič zgodilo.

Čas čakanja izkoristim za raziskovanje bližnje okolice. Naletim na starejšega moža, ki na glinenih tleh s prekrizanimi nogami sedi pred svojo kočjo iz blata in šiva na šivalni stroj. Lahko bi me rešil iz nerodnega položaja: nove pisane bombažne hlače so mi počile po šivu.

Brez besed mi poda Cunjico in pokaže na vhod v domovanje, kjer se v majhni izbici preoblečeni. Zavita sedem k njemu in opazujem spretne prste pri delu. Kako mirno in tiho ga opravlja!

Zraven se igrajo otroci, ki me zvedavo opazujejo. Idila. Ko mi zašije hlače, nadaljuje svoje delo.

Od tod grem na sprehod med riževimi polji; končno imam dovolj časa za opazovanje kamnin, rastlin, pokrajine, domačinov, za premišljevanje. Ob suhi strugi se vzpnem v breg, kjer najdem zanimivo rdečo žuželko. Spravim jo v stekleničko z alkoholom, kajti redke primerke nameravam podariti za entomološko zbirko Prirodoslovnega muzeja Slovenije.

Proti večeru zvemo, da je zemeljski plaz zasul cesto. In kaj sedaj? To pomeni še dan manj za vzpon. V trdi temi nosimo svoje nahrbtnike čez zasuto cesto, kjer se po strmih pobočju še vedno kotalijo posamični kamenčki, v najbližnjo vasico.

PREČENJE POBOČIJ NILGIRIJA

Že dva dni prečimo strma travnata pobočja Nilgirija. Spuščamo se in se zopet vzpenjamo. Zadnja vasica je že globoko pod nami in ne vidimo je več. Prispemo na manjše sedlo, kjer je dovolj ravnega prostora za šotore, ni pa ne vode ne suhega vejevja za ogenj. Kuharski pomočniki se plazijo po prepadnih vesinah in preskrbijo vse potrebno, čeprav so zato morali daleč navzdol. Prvič začutim bolečine v glavi. Nič čudnega, saj smo na višini 4500 metrov. Vreme nam malo nagaja, megle se podijo in prši. Hitimo sestavljati šotorske palice in postavljati šotor. Kuharji že pripravljajo »dalbhat« - riž z lečo, ki je tipična jed za te kraje.

Večeri se. Naenkrat potegne veter in megle se

Snežni odlom nad baznim taborom

razkadijo. V poslednjih škrlatnih barvah se v meglenem morju prikaže vrh gore. Anapurna I. Z 8091 metri je najvišja med Anapurnami. Prvič se zazremo vanjo. Brez besed strmimo, zatopljeni v svoje misli srkamo trenutke, ki nam jih pričara narava. Meglice se še malo razkadijo in pokaže se tudi Fang, vrh levo od Anapurne I. Celo Nilgiri nad nami zažari v poslednjih žarkih.

Po skromnem obroku campe - nekakšnih žganecv - se nosači zgnetejo v velik kupolast šotor. Brez besed so ves dan nosili transportne vreče, težke celo do 60 kilogramov, in dva para smučī.

Predrami me vesel glas kuharja, ki nam voščī dobro jutro v slovenščini ter nam, zavitim v spalne vreče, ponuja vroč čaj. Kako dobro se nam godi! V prekrasnem jutru je pred nami dvatisočmetrski spust v dolino Miristi Khole in nato še en dan vzpona po dolini, do ledenika, kjer bo stala naša baza približno na višini 4350 metrov.

AKLIMATIZACIJA

Ledeno mrzla noč v šotorčku za dve osebi na višini 5850 metrov v taboru I. Z Američanom Fredom sva se komaj privlekla do sem in sedaj naju muči ta glavobol in nespečnost. Odmotam se iz tople spalne vreče zaradi nujnosti, ki se ji ne morem izogniti. Ne zdržim več. Skobacam se do izhoda. Zunaj me razveseli prelep pogled na svetlo srebrno pokrajino, kjer se lesketajo kristalčki snega in ledu. Luna osvetljuje vrh Anapurne. Mesec bo kmalu poln in na nebu migeta nešteto zvezd. Kako lepo je zunaj, samo na strupen mrz ne smem pomisliti. Kar škoda se je mučiti zaspati v temi najinega šotora. Snežena pokrajina, večni led in moje lastno dihanje, ki moti veličastno tišino. Druga noč na gori. V daljavi na ledeniku med dvema zevajočima razpokama stoji velik kupolast šotor tabora ABC - le drobcena pikica sredi prostrane beline.

Jutro. Vreme je idealno, brez oblaka, le precej vetrovno in mrzlo je. Plezamo. Priti želimo čim višje in se nato takoj vrniti v bazni tabor. Na ta način se prilagajamo višinskim razmeram. Po nekaj dneh počitka naj bi poskusili zares.

TRENTUTKI ODLOČITVE

Kakšen dan! 4. december 1990. Vse najnujnješe je v nahrbtniku, ki bo s Slavcem poromal pod Zahodno steno. Vreme je sončno, brez oblaka, le na vrhu piha. Morda je celo prevroče za zimski čas.

V teh dneh pogosto počī in čez steno pade snežni odlom, ki se razleti v nešteto ledenih kosov in podobno kot prsni plaz zdrvi v dolino. V zimskem času je nočna temperatura bistveno nižja kot poleti, dnevna pa je približno kon-

stantna vse leto. Ker v tem obdobju ni veliko padavin, nastanejo zaradi nihanja v temperaturi razpoke. Ne veže jih novo zapadli sneg kot v drugem delu leta, ko je več padavin. Tako se zgodi, da se ledena gmota enostavno odlomi, ne da bi to lahko prej predvideli.

Ob 10. uri imamo zvezo s fanti, ki so v taboru I na severni strani. Darko se že pripravlja na pogovor. Vsi pridemo bližje, da zvezo novice. Včeraj je odšla prva skupina, da se povzpne na alpski način po Nizozemski smeri na Anapurno I. Razmerje med srečneži, ki so stali na vrhu, in žrtvami je 1:1. Seraki, plazovi, ledeniške razpoke... Včeraj je Dani za las ušel pred ledeno gmoto, ki se je nenadoma zrušila na nevarnem odseku pod taborom I.

Končno! Zveza je vzpostavljena. Kaj se dogaja na hribu? Razburjeni glasovi. Hrumenje. Komaj prepoznamo Acov glas.

»Podrlo se je!«

Le kaj se je podrlo, se v mislih sprašujemo.

Spet hrumenje.

»Ravnokar je šel 50 metrov mimo šotora plaz in na Nizozemskem razu, kjer sta Dani in Marjan opremljala smer z vrvmi, se je nad njima podrli serak. Najprej na eni in nato še na drugi strani. Če bi zjutraj le 10 minut prej odšla, bi bila ravno tam. Nad nami je sedaj 100 metrov previsnega ledu. Kaj naj storimo? Tu čez se ne da več.«

Kakšni trenutki!

»Fantje, premislite, kaj boste naredili in slišimo se čez pet minut!« svetuje glas vodje.

V bazi nemi obsedimo. Kaj sedaj? Po Francoski smeri grozijo plazovi, vrvi za pritrditev imamo komaj dovolj za Nizozemski raz. Samo še 200 metrov vrvi bi bilo potrebno napeti in bi dosegli zgornji ledenik, ki sta ga Milan in Šep želela presmučati. Ali obstaja še kakšna druga možnost? Časa nimamo ravno veliko. Slave bliskovito razmišlja in prvi reče, da ne bo vstopil v Zahodno steno. Sedaj ne! Ni mu lahko. Še nikoli ni bil tako dobro pripravljen. Centralni del predstavlja enega od ključnih problemov v Himalaji. Kako si je želel preplezati to steno v prvenstvenem šolo vzponu! Še nobenemu na svetu to ni uspelo.

»Tabor I kliče bazo! Halo, baza, javi se!« se spet zasliši znan glas. »Tudi s šerpama **Kikanijem** in **Ang Ciringom** smo se posvetovali. Francoska smer je izredno nevarna. Po njej se ves čas prožijo plazovi. Stop.«

»Govori baza. Sami se odločite! Osebo raje vidim, da se vsi vrnemo z neuspele odprave, kot da pustimo kakšno ime na tisti skali. Če je nemogoče, je pač tako!« reče Darko.

»Kaj bo pa Slave sedaj naredil?« skrbi Aca in druge.

Vsak od nas si je želel, da bi vsaj njemu, ki je bil najbolj pripravljen, uspelo. Sestopiti je name-

Prečenje pobočij Nilgirija

Foto: Alenka Jamnik

raval po severni strani. Pripravljeni bi bili storiti vse, da bi mu omogočili lažji povratek.

»Odločil se je, da ne bo vstopil v Zahodno steno!« jim pove Darko. »Vaša stvar je, da se odločite, kaj boste storili. Zavedajte se, da je bolje biti pameten in preudaren ter se še kdaj vrniti. Stop.«

Težki so trenutki odločitve. Toliko je v to odpravo vsak vložil svojih sanj, toliko mesecev treninga, opreme...

V taboru I se Aco zagleda v sliko sinka, ki ga čaka doma. Za srečo jo je vzel s seboj.

»Halo, baza! Odločili smo se, da sestopimo! Stop,« zaslišimo glas. Ni lahko to izreči, vendar se mi zdi, da si vsi skupaj malo oddahnemo. Spet počni in čez steno prihrumi plaz. Danes jih ne štejemo več. Da bi le vsi srečno prišli v bazo!

Zvečeri se, ko se drug za drugim izmučeni vračajo. Ne najdemo pravih besed, le objemamo se. Samo da so vsi živi! Morda so pomagale molitve ob posvetitvi tabora. Ali pa morda riž v žepu in drobne maskote, ki so jih spremljale za srečo. Kdo ve?

Zvečer se nas vseh trinajst zbere v šotoru. Konec je odprave. Realnih možnosti za kaj drugega nimamo. V mislih mi odzvanjajo Darkove besede: »Ne razmišljajte, kaj bodo drugi govorili o vas. Vi sami veste, kako je bilo. Niste obrnili zato, ker tega ne bi bili sposobni narediti, ampak zato, ker ni mogoče z glavo skozi zid. Anapurna bo še stala in spet bomo poskusili.«

p s

Ni še minilo leto dni in **Slavko Svetičič** se je vrnil sam pod Zahodno steno Anapurne I. V štirih dneh je preplezal centralni del 2600 metrov visoke stene na alpski način in sestopil po severni strani. Dejanje, ki ga lahko uvrščamo v sam vrh svetovnega alpinizma.

ZNOVA SE ZAČENJA JEZIKOVNA POLEMIKA

KOČA NA GROHATU ALI V GROHOTU?

Po dolgem času se je, kot kaže, spet razvnela majhna jezikovna vojna, ki jo je - kako dobro, da jo je! - začel natančni in vztrajni planinec **Valent Vider** iz Solčave. Lanskega 29. kimavca je Planinskemu društvu Mežica čestital »k nad vse uspeli gradnji Koče v planini Grohot«, ki »je v ponos ne samo vam mežiškimi planincem, ampak vsemu slovenskemu planinstvu«. Ob tem si ni mogel kaj, da ne bi še zapisal:

VIDER MEŽICI

»Pri tej priložnosti bi se rad mimogrede dotaknil morda malenkostne, a zame, Solčavana, kar pomembne zadeve: imena planine. Solčavani smo le s težavo uspeli v slovenski javnosti s pravimi imeni (saj so prava imena tista, ki jih govorijo domačini, ali ne?) - s Klemenčo jamo, Potočko zijalko, Olševo itd., in celo Savinjske Alpe so hoteli črtati in tudi Raduho prestaviti v Kamniške Alpe. Tujci so pogosto pisali vsak po svoje, tako da so premotili celo posamezne domačine, češ, »gospod že vejo, ko so študirani«. O, uboga slovenska ponižnost in hlapčevstvo! Tako ni čudno, da je Berndtova karta povzela za Olševo ime Erlberg - Uschowa in za kmeta pod njo Ušovnik, kot da bi ta dobil ime od uši, ne pa od Olševe, in čeprav so geografi že pred več kot 100 leti pisali Ovčeva - in verjetno imeli prav.

Tudi pri imenu Grohot so neskladja. V Solčavi pravimo Grohot, grem v Grohot, Koča v Grohotu, in kolikor vem, je tudi onstran Raduhe tako. Prvič sem zasledil ime Grohat in rabo »na Grohat« od pisca in Maribora, ki je pisal tudi Logarska dolina v Kamniških Alpah. Pokojni **Robanov Joža**, varuh Robanovega kota, čigar del spisov je izdala Mohorjeva družba, mi je še malo pred smrtjo pisal iz Topolšice in me rotil, da se zavzamem za domače ime Grohot, češ da so »Grohat« izumili Nemci. **Levstik**, pisatelj in jezikoslovec - kritik, je napisal celo pesem Grohot.

Zato me kar neprijetno zadene, ko sedaj od vaše strani slišim in vidim napisano na žigu Grohat in Koča na Grohatu. Mogoče je za nekatere to malenkost, a za druge ni. Prav zanima me, od kdaj in od kod ta raba in zakaj. Prav vesel bom in se vnaprej zahvaljujem tistemu, ki mi bo to izpričano razložil.«

VIDER DOBNIKU

Pozneje, lanskega 16. novembra, je Valent Vider s pismom seznanil podpredsednika Planinske zveze Slovenije **Jožeta Dobnika** - ne-

mara tudi zaradi tega, ker je v njegovem Vodniku po planinskih postojankah v Republiki Sloveniji opisal »Kočo na Grohatu pod Raduho (1460m)«. Takole piše Vider Dobniku:

»Od Planinskega društva Mežica sem dobil odgovor na moje pismo, ki sem mu ga pisal ob čestitki k novo zgrajeni koči v Grohotu in kate-rega prepis Vam pošiljam v vednost. V pismu sem se dotaknil imena »na Grohatu«, imena Ušova in še drugih. V oktobrski številki PV me je spet prizadelo ime »Ušovnik« v članku **B. Jordana** »Gora na meji dveh Korošk«, ki ga vztrajno uporablja. Jasno je, da ime kmetije **Ošovnik** pride iz imena Olševa in ne od uši. Prav čudno je, da ime **Ušovnik** kar ne more iz pisane besede nekaterih piscev in tudi ne s kart specialk, čeprav smo že toliko popravljali. PD Mežica se tudi na ime »Koča na Grohatu« sklicuje le zaradi napisa na tabli, ki jo je bogvekd nabil na prvo kočjo v Grohotu, ki so jo koroški planinci šele po vojni zgradili kot zavetišče na pogorišču planšarske kočje kmeta Tovstovršnika, soseda, ki ima v Grohotu servitutne pravice, kot jih ima tudi drugih sedem solčavskih kmetov. PD Mežica je takrat s pristankom PD Solčava zgradilo to, prvo kočjo planincev v Grohotu. PD Mežica na moje naštevanje razlogov za ime v Grohot, Koča v Grohotu očitno nima, zato je skrajni čas, da se ime ohrani, kakršno je, in se ne piše in ponavlja po enkratnem zmotnem, samosvojem imenu kakega naključnega nevedneža, ki je prišel v te kraje, drugi pa potem za njim ponavljajo. Enako je z imenom »Ušova« in Ušovnik in še s katerimi.

Vas osebno, Planinsko zvezo Slovenije in uredništvo Planinskega vestnika prosim: dajte že enkrat reči bobu bob in ne pisati, kakor se komu zdi. Ali se ne bi zgledovali po Francozih, ki imajo menda z zakonom določena imena gora itd. in morajo vsi tako pisati? Pri nas pa lahko vsak tujec po svoje piše in drugi potem različno ponavljajo.

Mogoče bi kazalo to moje pismo kot tudi moje pismo PD Mežici objaviti v PV in če so razlogi za Ušovnika, Grohat in druga taka imena kremenita, naj se pa mnenja krešejo! Med nami, domačini, ostane glede imen, kakor so bila, četudi morebiti posameznike premoti učenost tujca, ki si želi samo potrdila svoje izvirnosti.«

DOBNIK VIDERJU

Sredi lanskega decembra je podpredsednik Dobnik odgovoril Valentu Viderju v Solčavo: »Z zamudo odgovarjam na Vaše pismo; pred

odgovorom sem se hotel prepričati v raznih virih in tudi posvetovati s sodelavci o imenih ‚Grohat‘ ali ‚Grohot‘ ter ‚Ušovnik‘ ali ‚Ošovnik‘.

Ime ‚Grohat‘ je navedeno v Atlasu Slovenije (leto 1985), zapisano pa je tudi v vodniku **Petra Ficka** ‚Kamniške in Savinjske Alpe‘, v vodniku ‚Slovenska planinska pot‘ in v karti ‚Kamniške in Savinjske Alpe‘; ime ‚Grohot‘ navaja le Krajevni leksikon Slovenije (letnik 1976). Ime ‚Granat‘ je uporabljeno tudi v monografiji Cankarjeve založbe ‚Slovenske gore‘ (leto 1982), in to ime zasledimo pri znanem slovenskemu pisatelju, slavistu in poznavalcu naših gora **Matjažu Kmeclu** (npr. Matjaž Kmecl, **Peter Janežič**: Sij gora, 1990).

Ime ‚Ušovnik‘ je zapisano v Atlasu Slovenije, ime ‚Ošovnik‘ pa sem zasledil v karti Kamniške in Savinjske Alpe; Krajevni leksikon Slovenije, III. del, ima pri vasi Podolševa navedeno kmetijo ‚Ušovnik‘.

Stališče Planinske zveze Slovenije je, da se pri različnih poimenovanjih uporabljajo podatki iz Atlasa Slovenije, ki sta ga leta 1985 izdala Geodetski zavod Republike Slovenije in Mladinska knjiga, ker je najnovjše in najpopolnejše strokovno delo s področja geografije naše deže-

le. PZS nima svojih strokovnjakov za imenoslavlje, temveč uporablja podatke pristojnih strokovnih organizacij. Zato bo še naprej uporabljala podatke Geodetskega zavoda Republike Slovenije.

Osebo menim, da si tudi v kraju in občini niste enotni, katero ime je pravilno. Krajanje Solčave imate vse možnosti, da pričnete uradni postopek za spremembo tistih imen, ki se v uradnih publikacijah nepravilno navajajo. Sporazumite se, pogledajte uradne dokumente na občini, ki naj, če bo potrebno, zahteva v republiških organih ustrezno spremembo.

Tudi jaz želim, da bi pisali čim bolj pravilno; za to si bom vedno prizadeval; žal pa me večkrat nehote zavedejo napačni ali neuskkljeni podatki.«

* * *

Zdaj je nemara šele mogoče pričakovati pravi razplet tega jezikovnega vzola. Pričakujemo odziv še drugih poznavalcev - pa ne le kar zadeva Grohot in Grohat, ampak tudi druge planinske vrhove in predele, za katere uporabljajo različna imena. Vsekakor bi bilo prav, da se naposled Slovenci sporazumemo, kako bomo kaj imenovali.

PREK GORSKEGA KOTARJA DO ILIRSKÉ BISTRICE

GOSPOD PROFESOR IZPOD SNEŽNIKA

BORIS GABERŠEK

V dveh zaporednih številkah Planinskega vestnika (10. in 11. letnika 1991) je gostoval profesor **Drago Karolin** iz Ilirske Bistrice. To me je spomnilo na moje potovanje prek Gorskega Kotarja do Ilirske Bistrice leta 1968 in na moje edino srečanje z njim, kar pa je že »anekdota za danes«. Sicer pa sem lani toliko bolj mislil na podobna doživetja, ker se mi je zgodilo prvič, da - kljub vsem načrtom - nisem mogel obiskati slovenskih gor (živim v Beogradu).

DOGODIVŠČINE V KOČAH

Nekaj let prej sem zapazil v Planinskem vestniku **Avčinov** opis Bijelih stijen (1335 m) v Gorskem Kotarju. Rekel sem si, da moram tudi jaz to videti. Nobenih drugih informacij nisem imel. Celotno turo sem splaniral s pomočjo zemljevidov.

Napotila sva se tja s prijateljem **Mišo Jovanovičem**. Sam sem šel z vlakom do Ogulina, kjer sem moral počakati Miša, ki se je prejšnji dan napotil iz Beograda po tedaj še polprazni avtocesti s kolesom. V Jasenak sva dospela pozno zvečer. V osamljeni lovski koči je še gorela luč. Dolgo sva se brezuspešno trudila, da bi zbudila

oskrbnika, končno pa sva nekako splezala skozi priprto okno v pisarno in našla postelje. Zjutraj se oskrbnica, ki je imela to noč posebnega gosta in naju zato ni slišala, ni ničemur čudila. Pogostila naju je, plačala sva, se poslovila in odšla proti Bijelim stijenam.

Vedno se mi je zdelo, da je Avčin moral imeti v mislih prav Bijele stijene, ko je svoji knjigi dal naslov »Kjer tišina šepeta«. Malo je krajev, kjer je toliko nenavadne krasote zbrane na enem mestu. Prenočila sva v skromnem zavetišču na majhni trati v osrčju Bijelih stijen. Tudi tu sva imela težave z vstopom. Veliko truda je bilo treba, preden mi je uspelo odvržen ključ za sardine s kamnom namesto kladiva prekovati v vitrih, s katerim sva ne le odprla, ampak po odhodu tudi spet zaklenila starinsko veliko ključavnico. Ta noč je bila posebno doživetje. Sredi noči naju je zbudilo žvenketanje izpraznjenih konzerv, ki sva jih pustila po večerji pred kočo, spremljevano s težkim sopenjem in momljanjem. Zjutraj so bile škatle do čistega polizane.

RAZGLEDI ZA BOGOVE

Pot se je nadaljevala proti zahodu prek Bjelolasic (1533 m), na grebenu katere so se mi vtisnile v spomin značilne zvončnice v velikih

količinah, ki jih drugod prej nikoli nisem videl. Prenočevala sva v prijazni gostilni v Mrkoplju in nato nadaljevala pot proti Lokvam, zadnji del skozi praviljni gozd s prečudnimi kraškimi oblikami in številnimi jamami. Jezero naju je zamikalo, da se nekoliko bolje odpočijeva. In ker je Mišo bolela noga (pretiraval je z vožnjo od Beograda do Ogulina in kar prav mu je prišel ta izgovor, ker ga je zamikal čoln, ki mu ga je obljubil čuvaj jeza pri hidroelektrarni), sem se sam napotil na Risnjak (1528 m). Ko sem se vzpenjal skozi temačen gozd, so mi misli venomer uhajale na tisto ponočno žvenketanje na Bijelih stijenah.

Naslednje jutro sem prebil v »botaničnem vrtu« na vrhu in pogledoval proti Medvedjim vratom, kdaj se bo prikazal Miša. Spet je to bil eden od najčudovitejših dnevov. Bil je julij, vreme sva imela idealno. Skoraj vsak dan so bile v daljavi nevihte. Ko sva bila na Bjelolasici, je deževalo na zahodu, nekje za Snežnikom, ko sva se pomaknila proti Sloveniji, pa na vzhodu, tako da je bil zrak vedno umit, kristalno čist. Z vrha se je videla celotna vzhodna obala Istre, na severu pa stolpnice pri Ljubljani. Planinski dom je bil dobrih sto metrov pod vrhom. Tu mi ni bilo treba preizkuševati svojih vlomskih sposobnosti.

Naslednji dan sva obiskala sosednji Snežnik (1506 m) in se spustila do doma na Platku.

Čakal naju je še najdaljši del poti, ki ni bil niti na zemljevidu pregleden in kot sva kmalu odkrila, tudi ne markiran. Seveda sva se v »pragozdu«, ki so ga sekale redke gozdne poti, zgubila. Nikjer ni bilo človeka. Zaradi gozda nobene ga razgleda. Po kilometrih hoje v eni smeri sva sklepala, da pot le ne more biti prava, obrnila sva se torej in jo v nasprotni smeri vzela pod noge. Že po mraku sva naletela na samotno kolibico, kjer sva na deshak prespala. Drugo jutro pa naprej v neznanu. Končno so se pokazale zapuščene stavbe, o katerih sem ugibal, da so morda ostanki nekdanje jugoslovansko-italijanske meje. Imela sva srečo. Od tu do vrha Snežnika (tam je bila kočja, kamor sva prispela proti večeru) razen utrujenosti ni bilo nič več težkega.

Ostal je zadnji kos poti, do Ilirske Bistrice, kjer je Mišo na železniški postaji čakalo njegovo kolo za pot do družine na počitnicah v Istri, mene pa nekakšen prevoz do Trsta, kjer naj bi se pri svoji tašči sešel z ženo in hčerkico.

REKA PA KOT GNOJNICA

Steza se je spuščala s Snežnika. Na Sviščakih naju je pozdravil čisto nov, meni neznan planinski dom. Vse je še dišalo po barvi. Sprejel naju je prijazen, čeprav navidez nekoliko strog starejši gospod. Ne spominjam se več, kako sem zvedel - mogoče nama je to povedala gospa,

ki je delala v kuhinji, ko sva ogledovala velik narisani zemljevid Snežnika na zidu -, da je to gospod profesor in da je on tudi avtor te imenitne risbe. Bila sva pa tudi močno žejna. Naročil sem torej dva špricarja. **Gospod Karolin** je značilno pogledal in nekoliko naglaseno ponovil: »Torej vidva bi rada dva brizganca!«

Naenkrat me je postalo sram. Nekako prav tako me je nekoč pred dvajsetimi leti v gimnaziji pogledal profesor, preden sem dobil cvek. Napeljal sem pogovor tako, da sem lahko povedal, da živim od svojega šestega leta v Beogradu in da nimam niti razreda slovenskih šol. Bila sva še žejna in to je bila priložnost, da popravim vtis. Spoštljivo sem zaprosil: »Ali bi lahko dobila še dva brizganca?« Gospod profesor je bil tisti hip z mislimi nekoliko odsoten in nisem opazil, da bi moje besede naredile kakšen poseben vtis nanj. Šel je proti kuhinji in slišal sem, ko je zaklical: »Še dva špricarja!«

Naj povem še to, da sva bila na koncu najine dolge poti razočarana. Vedel sem, da Reka, ki ponika v Škočjanskih jamah, prihaja na dan nad Ilirsko Bistrico. Komaj sem čakal in navdušil tudi Mišo, da nekje na izhodu iz Bistrice najdeva primeren dostop, kjer bi se temeljito okopala. Po precejšnjem iskanju sva ga našla, toda voda je bila taka, da si še čevljev v njej ne bi opral...

Nevarni klopi

Klopni meningoencefalitis je vnetje možganov in možganskih ovojnic, ki ga povzroči virus, kakršnega prenaša na ljudi klop. V Sloveniji zbolijo vsako leto za to boleznijo kakšnih dvesto ljudi. Pri nekaterih je bolezen izredno huda in se lahko konča s trajno invalidnostjo. Po pravilu se pojavlja v poletnih mesecih, ko so klopi v najbolj aktivni življenjski fazi. Prvi oboleli ljudje se oglašajo pri zdravnikih že aprila, zadnji pa novembra, pač odvisno od vremenskih razmer, ki najbolj ustrezajo aktivnosti klopov na našem območju.

Najučinkovitejša zaščita pred klopnim meningoencefalitisom je cepljenje, ki ga pri nas opravljajo že vrsto let, da bi zaščitili najbolj ogrožene skupine ljudi, med katere spadajo gozdni delavci, lovci, kmetje in ne nazadnje tudi planinci. Cepiti začnejo že pozimi, da dobi cepljeni v enem mesecu vsaj dve dozi cepiva, preden nastopi možnost okužbe.

Zastopstvo avstrijske firme Immuno nudi, kot povzemamo po Obvestilih Planinske zveze Slovenije, za planince brezplačno cepivo za prvi dve cepljenji. Podrobne informacije je mogoče dobiti v pisarni Planinske zveze Slovenije v Ljubljani.

BRONASTODOBNI ČLOVEK BO LETA
DOLGO ZAPOSLOVAL ZNANSTVENIKE

MOŽ IZ LEDENIKA

Pričakovati bi bilo mogoče, da se bo »mož iz Similauna«, bronastodobni alpski lovec in iskalec rude, Venet in nemara Praslovenec, čigar truplo so pred meseci našli na ledeniku Similaun skoraj dobesedno tik na državni meji med Avstrijo in Italijo, torej vsekakor na Tirolskem, in ga prepeljali v Innsbruck, zdaj naposled preselil izključno v laboratorije in bodo časniki nanj pozabili. Pa ni tako: občasno so v tujem tisku objavljene vesti o tem, kaj so zadnji čas odkrili novega znanstveniki, pred katerimi leži ta mož iz ledenika.

V inštitutu za prazgodovino in zgodnjo zgodovino innsbruške Univerze znanstveniki malone iz vse Evrope preučujejo podrobnosti ene od najzanimivejših arheoloških najdb zadnjega časa (čeprav do nje niso prišli arheologi, ampak planinci). Vsekakor so natančno izmerili tega moža, ki je bil velik približno 170 centimetrov (kar pravzaprav sploh ni tako malo glede na dosedanje teorije, po katerih naj bi bili naši evropski predniki vsi po vrsti bistveno manjši) in težak kakšnih 60 kilogramov, črte njegovega obraza pa naj bi bile »fine«. Imel je razmeroma izredno zdrave in lepe bele zobe, na podlagi pregleda pa so strokovnjaki prišli do zaključka, da je bil mož star kakšnih 20 let.

Poročali smo že, da se ne ve, ali je šel tako visoko na goro (našli so ga na nadmorski višini dobrih 3200 metrov, ko ga je ledenik vrgel na površje) kot lovec ali kot nabiralec rude, kajti v dolinah pod tem ledenikom so v vaseh dva tisočletja pred našim štetjem, ko je živel »mož iz Similauna«, vlivali bron. Naključni planinec ga je našel v položaju, ki ga imenujejo »rigor mortis«: v smrtnem strahu si je mož z levo roko zakril obraz in glavo, da bi se obvaroval velike nevarnosti, najverjetneje snežnega plaz, ki ga je pobil ali vsaj tako prizadel, da je potem zmrznil. Zadnja teorija je verjetnejša: ko ga je zajel plaz, je z glavo udaril v led ali skalo in se onesvestil, potem je zmrznil, njegovo truplo pa sta mumificirala suh zrak in nizka temperatura.

BRON NAMESTO DENARJA

Kot je mogoče sklepati po vsem, kar so doslej odkrili na mrtvecu iz Similauna, je bronastodobni mož v času svojega življenja pripadal kulturni stopnji, za katero so bile stalna naselitev, obdelovanje polj in gojenje domačih živali že nekaj tisočletij stare civilizacijske pridobitve. Novo za zgodnjo bronasto dobo je to (kar sicer pove že ime), da so bili ljudje sposobni proizvajati bron,

Tak naj bi bil »mož iz ledenika«

se pravi taliti kovine, kar dokazuje orožje, ki ga je imel similaunski človek pri sebi, ko so ga lani našli. Idealna zlitina za bron vsebuje približno 90 odstotkov bakra in 10 odstotkov kositra - in kositer je nemara šel v goro iskat naš Venet in torej nemara naš davni prednik. Kot pa se ve, je kovina takrat postala nova trgovska dobrina, se pravi merilo za vrednost, kar pomeni, da je pomenila približno toliko, kolikor nam zdaj pomeni denar. Izmenjava kovin in drugih dobrin pa takrat ni bila na razmeroma majhnih površinah, kot bi lahko sklepali glede na to, da je bil

promet počasen. Zaradi takšne menjave se je v Evropi ustvaril velik kulturni prostor, ki je, kot kaže, zajemal tudi ozemlje današnje Slovenije.

Dejstvo, da je bil mož iz Similauna sicer opremljen z bronasto sekirico, vendar je imel pri sebi tudi nož s kamnitim rezilom, zelo dobro ponazarja prehod iz kamene v bronasto dobo - in v tem obdobju je živel ta mož. Kaže, da je kovina lahko samo deloma nadomestila tradicionalno orodje in orožje, ker je bila še predraga.

Prav senzacionalna pri možu iz ledenika je najdba organskih materialov, kot so deli mesa oziroma kože, usnje, tekstil, les in podobno, kar znanstveniki že proučujejo. Ostanke njegovih oblačil bodo, na primer, lahko pokazali, kakšna je bila vsakdanja kultura tega obdobja človekove zgodovine. Natančne analize in rekonstrukcije najdenih ostankov bodo dale mnogo bogatejšo in nazornejšo podobo o vsakdanjem življenju takratnih prebivalcev Alp kot dosedanja ugibanja in sklepanja.

PRIMERJAVA S KELTOM IZ BARJA

V tej zvezi je zanimivo tetoviranje na hrbtu in kolenih najdene mumije. Ti znaki na koži so bili vzrok za špekulacijo nemškega dnevnika »Bild Zeitung«, ki je zapisal, da je bil to »punker iz bronaste dobe«. Vendar znanost pozna podoben tetoviranje ljudstev iz narave, pa tudi arheološke najdbe, kot so delčki kože iz skitskih gomil, ki pa so za več kot tisočletje mlajše od similaunskega moža. Ni še znan vzrok, čemu so se takratni ljudje tako tetovirali. Morebiti gre za kulturno-verske motive, ki so kazali na družben položaj človeka ali pa so bili le telesni okras. Ali pa je šlo za oboje hkrati.

Z arheološkega stališča je presenetljivo tudi to, da je ta mož iz ledu za skoraj 2000 let starejši kot so vse podobne najdbe, se pravi vsi mrliči

Takole je štiri tisočletja ležal v ledeniku bronastodobni človek

iz barij, ki so najpogosteje pripadali naslednjemu obdobju, železni dobi (od približno leta 800 pred našim štetjem do Kristusovega rojstva). Znameniti keltski »Lindovski mož«, ki so ga po naključju pred nekaj leti našli v nekem barju, je, na primer, iz časov okrog začetka našega štetja. Obstaja mnenje, da je izgubil življenje med ritualnim darovanjem ljudi in da so ga kot žrtev poslali v močvirje, kjer je potonil. Vendar je bil ta mož iz močvirja mnogo slabše ohranjen kot naš znanec iz Similauna, ki pa je za približno dve tisočletji starejši.

Natančne preiskave želodčne vsebine Similaunskega moža bodo pripeljale do sklepanja o prehranjevalnih in življenjskih navadah tega alpskega prebivalca, s čimer bo znanost zvedela nove reči o prebivalcih zgodnje bronaste dobe. Za zdaj velja, da so takrat že pošteno obdelovali polja ter imeli goveda, koze, ovce, konje in pse kot domače živali. Iz želodčnih analiz mrtvega si znanstveniki obetajo podatke o boleznih in napadih zajedalcev, kar bo spet dalo sklepati o higienskih pogojih tega časa. Ko bodo preiskali posamezne organe in tkiva tega trupla, naj bi zvedeli marsikaj o splošnem zdravstvenem stanju bronastodobnega človeka.

Ker so mrtvi nemi, nam niti še tako dobro ohranjen mrlič ne more dati natančnih podatkov o tem, kakšnemu plemenu je pripadal in kakšen jezik je govoril. Tako bo še nadalje nejasno, kateri skupini ljudi naj bi prišteni prebivalca zgodnje bronaste dobe.

Raziskovalno delo v zvezi s tem truplom bo po sedanjih izjavah znanstvenikov trajalo dolgo časa, tako da je mogoče šele v dveh do treh letih računati z večjimi in senzacionalnejšimi odkritji. Zanesljivo je, da bo mož iz ledenika naslednje mesece in leta zaposloval znanstvenike z najrazličnejših področij od zdravnikov, zgodovinarjev in arheologov do umetnostnih zgodovinarjev in klimatologov.

SIMLERJEVO OPISOVANJE NAJVIŠJIH EVROPSKIH GORA

NEVARNOSTI ALPSKIH POTI

*V prejšnji številki Planinskega vestnika smo pred bližnjo stoletnico slovenske planinske organizacije začeli objavljati odlomke iz starih in prastarih opisov Alp, kamor sodijo tudi nekatere slovenske gore: da bi se ne zapirali med svoje lastne meje, ki ob vstopu samostojne države Slovenije v Evropo takointako odpadajo. Danes objavljamo za tiste čase znanstveno razpravo (pravzaprav njen delček) **Josiasa Simlerja**, ki je leta 1574 izšla v Zurichu pod naslovom »De Alpihus Commentarius«. (Op. ur.)*

Zdaj se bom ukvarjal s težavnostmi in nevarnostmi, ki prežijo na popotnika v gorah, in zatem razložil, kako jih lahko premagujemo.

Poti v Alpah so težavne in nevarne bodisi zato, ker so ozke, bodisi zaradi prepadov, ledu in snega, nazadnje pa tudi zaradi mraza, vetra in neviht.

POPOTNIKI NA GORSKIH POTEH

Predvsem so skoraj vse poti v visokih gorah že po svoji naravi neravne, grbaste, ponekod so jih z velikim trudom vsekali v živo skalo, pa so kljub temu tako ozke, da so za tovrstne živali komaj uporabne; na nekaterih mestih so široke kvečjemu dva čevlja. Pogosto položijo tam, kjer je steza pretirgana, s skale na skalo hloed namesto brvi ali pa naredijo nekakšno visečo pot tako, da v gladko skalno steno zabijejo štrclje, nanje pa položijo bruna, ki jih obložijo z rušo in butarami dračja. Pogosto so ceste tudi tam, kjer jih ne utesnjujejo pečine, v visokem snegu preozke, da bi bila gaz za človeka dovolj varna; zakaj zaradi mehkega, globokega snega, ki se nakopiči ob strani, utegnajo popotniki obtičati. Zraven tega pa lahko na takšnih mestih ob pogledu v globoko dolino popotnika obide tak strah, da se iz bojazni pred vrtoglavo prepusti domačinom, vajenim takšnih poti, da ga vodijo za roko. Včasih okobalijo konje, ki zanesljivo stopajo čez takšna grbasta in ozka mesta.

Čeprav ni noben prelaz popolnoma neprehoeden, pa se kljub temu zgodi, da vojaštvo zaradi težavnega prevažanja prateža in topov včasih ne more priti čeznje. Ker moramo v gorah pogosto tudi tam, kjer bi bili prehodi sicer lahki, skozi zelo dolge tesni, moramo skrbno paziti, da popotnika v teh ožinah ne doleti kaj hudega, posebno pa, da pastirji, ki ženejo črede govedu in konj, ne utrpijo kakšne škode. Zakaj leto za letom ženo skozi alpske dežele veliko število govedu in konj, zlasti iz Švice in Nemčije, proti

Italiji. Pri tem pa obstaja nemajhna nevarnost, da se živali nenadoma splašijo, podivjajo, padejo v globino in poginejo. Zato se popotniki, ki so namenjeni čez Alpe, posebej pa goniči, ki spremljajo tovrstno ali drugo živino, sporazumejo glede ure, ko se z njo odpravijo na pot, da se srečajo na prelazu, kjer je najti dovolj ravnega prostora. Ako pa se srečajo na kakšnem drugem kraju, veljajo določila, kateri sme ostati na poti in kateri se mora izogniti.

Težavnost poti je zavoljo prepadov in strmih pobočij še večja, še posebno, kadar so ceste požlejene. Pri tem si morajo popotniki, prav tako pa tudi pastirji in lovci, ki so vajeni hoje po gorah, pomagati na različne načine. Da bi varno prišli čez poledenela spolzka mesta, si privežejo železne krampeže s tremi konicami, podobne konjskim podkvam. Drugi si z jermeni, ki rabijo za privezovanje ostrog, privežejo pod podplate koničasta železa; v rabi so tudi drugi načini, da bi se obvarovali zdrsa in omogočili vame stopinje. V nekaterih krajih so pri vzpenjanju in sestopanju čez strma pobočja ter v snegu v rabi palice z železno konico. Zlasti jih uporabljajo pastirji. Včasih si pastirji in lovci na strmih, skoraj navpičnih vesinah, kjer ni nobene steze, odsekajo z drevesa, zlasti s smreke, veje, se usedejo nanje, kakor bi jezдили, ter se podričajo navzdol. Kadar pa morajo s težko natovorjeno cizo čez sila strma mesta, si pomagajo z debelimi vrvmi, vitli in škripčevjem. Ta postopek so poznali že v antiki, kakor zatrjuje **Ammianus Marcellinus**, čigar besede smo navedli v opisu Kotskih Alp. Podobno poroča Schaffnaburgensis, ki omenja velike težave, ki jih je moral premagovati **cesar Henrik IV.** pri svojem potovanju čez zimske Alpe: »Cesarico in gospe iz njenega spremstva so posadili na goveje kože, ki so jih vodniki spuščali nizdol. Tudi konje so spuščali s posebnimi stroji ali pa so jih s povezanimi nogami vlekli navzdol, pri čemer jih je mnogo poginilo ali pa jih je pozneje ugonobila izčrpanost.«

LED IN LEDENIŠKE RAZPOKE

V teh gorah se strma pobočja kar nizajo drugo za drugim; zakaj medtem ko si pri pogledu od daleč prepričan, da se pot enakomerno pne navkreber in da je na grebenu, ki ga vidiš, že prelaz, pa se moraš, ko ga dosežeš, sprijazniti s tem, da je le majhna planica in da se boči pred tabo novo pobočje; boleče razočaranje za tiste, ki niso vajeni gora. Takšni ljudje si pogosto dopovedujejo, da gore niso niti tako visoke niti

Johann Melchior Fiissli (1677-1736): naslovni bakrorez za Johanna Jakoba Scheuchzerja *Natur-Historie des Schweizerlandes*, Ziirich 1746.

tako strme, kajti od blizu so višine videti manjše, kot so v resnici. Ko potem dojamajo in izkusijo, da jih je oko premotilo, tožijo zaradi povečanih naporov. **Silius** je opazoval ta pojav in ga opisal v uglajenih stihih:

Više ko smo se v upanju vzpenjali vkreber, bolj je naraščala nevarnost na poti. Nad utrujenimi so se pečine kopičile brez konca in kraja in nazadnje ni nihče več mogel navzdol, tako da je čisto upehan in oblit z znoja potoki usmeril pogled na prehojeno pot; prestrašenim se tam spodaj vse je zdelo enako, in kamor se koli oko je ozrlo, je svet ves bil v snegu in s srežem slepečim pregrnjen. Tako strmi z ladje popotnik, ko očetnjave sladko obalo zapuščča, pa na mirnem jaboru jadro nobene sape ne prestreže, z utrujenimi očmi čez vodovja neskončno prostranstvo; le kadar spet kvišku ozre se, oči na nebesnem oboku se mu pokrepčajo.

Led v Alpah ne otežuje hoje le zavoljo svoje polzkosti, ampak povzroča še veliko hujše nevarnosti. Na mnogih krajih se zdi, da prevesne skale grozijo, da bodo zgrmele navzdol, in navdajajo popotnika z velikim strahom. Vendar

so takšne skale redke; mnogo pogostnejši je led, ki se visoko zgoraj splazi in zasuje in pretрга pot ter pri tem nevarno ogroža popotnika, ki gre ravno onod mimo. O teh nevarnostih piše **Strabon**: »Spolzke ledene klade, ki se vesijo zgoraj, se valijo prav v doline in popolnoma zasujejo steze. Pogosto, zlasti ob sneženju in preden sonce stali staro ledeno skorjo, ki pokriva tla, se nov led uleže na starega.« Zraven tega pa so v starem ledu, ki ga je človek cesto prisiljen prekoračiti, globoke razpoke, široke tri do štiri čevlje, pogosto pa tudi več; kdor pade vanje, je nedvomno izgubljen. Neredkokdaj se tudi zgodi, da so takšne razpoke zakrite z novo zapadlim snegom ali z zameti; zato popotniki, namenjeni čez Alpe, navadno najamejo za vodnike ljudi, ki poznajo takšna nevarna mesta. Le-ti se opašejo z vrvo in nanje navežejo tudi nekaj popotnikov, ki stopajo z njimi. Vodnik, ki hodi spredaj, zabada dolgo palico v pot pred seboj in pazljivo išče razpoke, skrite pod snegom. Če se mu nenadoma udre in pade vanjo, ga prestrežejo njegovi tovariši, navezani na vrvi, in ga izvlečejo iz nje. Če razpoke niso zakrite s snegom, je nevarnost manjša; tedaj se je treba s skokom zavihetati čeznje, zakaj čeznje ne drži nobena brv, razen če ljudje čez takšne kraje, to se pa dogaja redko, ženejo otovorjena živinčeta in nosijo s seboj bruna, da morejo za živali narediti brv.

SNEŽNI ZAMETI

Snežna odeja dosega v Alpah na mnogih krajih takšno debelino, da se žival in človek zadušita, če se pogrezneta vanjo; nevarnost ni nič manjša, kot če bi utonili v vodi. O tem piše **Claudianus**:

—Mnogo so jih pogoltnile neznanse gmote snega. Prav pogosto je padla živina tukaj raztreščena z vozom vred globoko v lesketavi prepad.

Domačini skrbijo za varnost popotnikov tako, da zatikajo v sneg zelo dolge palice, ki jih Marcellinus imenuje stili lignei, in po njih se popotniki lahko ravnaajo. Vendar to počno večidel zelo zanikrno, ker hočejo s tem popotnike, ki ne poznajo poti, prisiliti, da se zatečejo k njim po pomoč. Da bi zagotovili prehodnost, so v zadnjem času izdali odredbe, po katerih morajo ljudje, ki prebivajo v bližini prelazov, vzdrževati pot v dobrem stanju; to je opravilo, ki je zvezano z velikim trudom in nevarnostmi. Zato prehodijo možje iz bližnjih vasi pot na prelaz z obeh strani domala vsak dan; če opazijo kakšno pretečo nevarnost, posvarijo popotnike in popravijo pot. V mnogih krajih ženejo po prvem sneženju vole po stari gazi v novo zapadli sneg, tako da utirajo prehod v snegu ne samo s parklji, koleni in prsmi, ampak tudi s hlodom, ki ga vlečejo za seboj ter z njim poravnajo pot. Menijo, da te

David Herrliberger (1697-1777): Snežni plaz; bakrorez iz *Neue und vollstandige Topographie... Zurich 1773.* - »Plazovi se valijo v globino, potegnejo vse za seboj in uničijo vse, na kar naletijo.«

živali bolje poznajo pot kakor konji, pa tudi bolj primerne so, da jo potlačijo in naredijo prehodno.

Če ta ukrep ne zaleže, da bi cesta ostala prehodna, se zberejo številne delovne skupine, ki z lopatami in drugim orodjem odkidajo sneg in naredijo cesto prehodno. Tudi trgovci morajo, kadar se bliža naglo poslabšanje vremena, z velikimi stroški najeti ljudi, da jim uhitijo pot ter tako omogočijo prenos blaga. Sicer pa se tisti, ki hočejo pregaziti sneg na takšnih mestih, kjer ni prehoda, takole zavarujejo, da se ne pogreznejo vanj: Vzamejo majhne, tanke deščice ali lesene obroče, ki se uporabljajo za vezanje sodov, z vrvo spletejo mrežasto rešetko, katere premer znaša en čevljev, ter si jo privežejo pod podplat. S tem si povečajo ploskev stopinje, tako da se jim noge ne ugrezajo globoko v sneg. Pri **Ksenofonu** beremo nekaj podobnega: Ko so *Grki* šli čez *armenske gore* in je bila cesta popolnoma zasnežena, so konjem in tovornim živalim, kakor so jih poučili domačini, na kopita privezali majhne vreče, ker bi se bili sicer do trebuha ugrezali v sneg.

NEVARNI PLAZOVI

Najhujša izmed vseh nevarnosti pa nastane, ako se sproži nakopičen sneg in nastanejo plazovi; poimenovanje nedvomno izvira iz besede labare (drseti); tudi nemška beseda Lawine je izpeljanka iz retijske besede Labineae. Zado- stuje neznan povod, da se snežne gmote premaknejo; tako, denimo, na strmih in golem pobočju brez drevja, če ga preleti ptič, če zaide nanj žival, če zapiha veter ali pa če so ljudje, ki hodijo mimo, preglasni. V slednjem primeru vrača ozračje zvok, pojav, ki se imenuje odmev, in ta hrup sproži sneg v gibanje.

Zaradi takšnih streslajev, pa najsi bodo še tako šibki, se sneg v začetku nabira v kepo, ki postaja, medtem ko se kotali v globino, zaradi kotaljenja nizdol tako velika in skažena, da se ne more več kotaliti. Potem drsi navzdol, medtem ko neprestano narašča, z izredno, nepre- nehno naraščajočo močjo, tako da potegne za seboj skale, drevesa, kozoroge in druge živali, ljudi in kočje, skratka vse, kar se mu znajde na poti. Takšne snežne gmote včasih pokrijejo po nekaj juter zemlje; bobneč se valijo v globino, tako da se zdi, kakor da se trese zemlja, in če ne vemo, za kaj gre, smo prepričani, da slišimo bližajoče se grmenje.

Plazovi pa se ne prožijo niti vsepovsod niti v vseh letnih časih, temveč samo na strmih, golih pobočjih brez drevja, najpogosteje takrat, ko se zaradi spomladanske toplote sneg topi in meh- ča ali kadar začno nenadoma jeseni in pozimi velike množine novo zapadlega snega drseti po poledenelem in gladkem starem snegu, ali pa tudi po hudem mrazu in ob jasnem vremenu.

Razlikujemo dve vrsti plazov: prvo, kadar se pravkar zapadli mehki sneg nakopiči in zdrči, pri drugi pa se sproži stari sneg in potegne s seboj tudi kos zemeljskega površja. Slednji so večji in naredijo več škode kot prvi.

Pred nekaj leti je v dolini Renskega gozda v Retiji v bližini povirja Rena zgrmel navzdol ogromen plaz, opustošil gozd orjaških smrek in potegnil debela s seboj. Pri tem so snežne gmote pokopale pod seboj več kot šestdeset švicarskih vojakov, ki so bili ravno na pohodu čez Alpe. Vendar se včasih zgodi, da ostanejo ljudje, ki jih pograbi plaz, tudi pod snegom pri življenju; domačini jih izkopljejo in jih tako rekoč privedejo iz podzemlja. To je mogoče takrat, kadar sestojte snežne gmote le iz novo zapad- lega snega in pokopljejo človeka blizu doline, kjer se ustavijo. Če pokopani lahko premika roke v snegu, ki se še ni strdil, in si more narediti pred obrazom malo prostora, tako da še lahko diha, lahko ostane pri življenju še dva do tri dni.

Kadar se prožijo plazovi, gorjani takoj poizvedu- jejo, ali so se tistega dne odpravili na pot kakšni popotniki, preračunajo čas, ki je pretekel, in

tako ugotovijo, ali jih je morebiti presenetil plaz. V tem primeru se najbolj izkušeni moške nemudoma lotijo odkopavanja snega, da bi ugotovili, ali ni kdo pokopan pod njim, da bi mu pomagali in mu s tem rešili življenje.

Na ravnih tleh in v dolinah se snežne gmote, ki se privالijo navzdol, ustavijo, nakopičijo in včasih zajezijo gorske potoke, če zasujejo njihove struge. Če ljudje ne odstranijo ovire, zajezena voda včasih prebije jez in ogrozi prebivalstvo.

KAKO SE IZOGNEMO PLAZOVOM

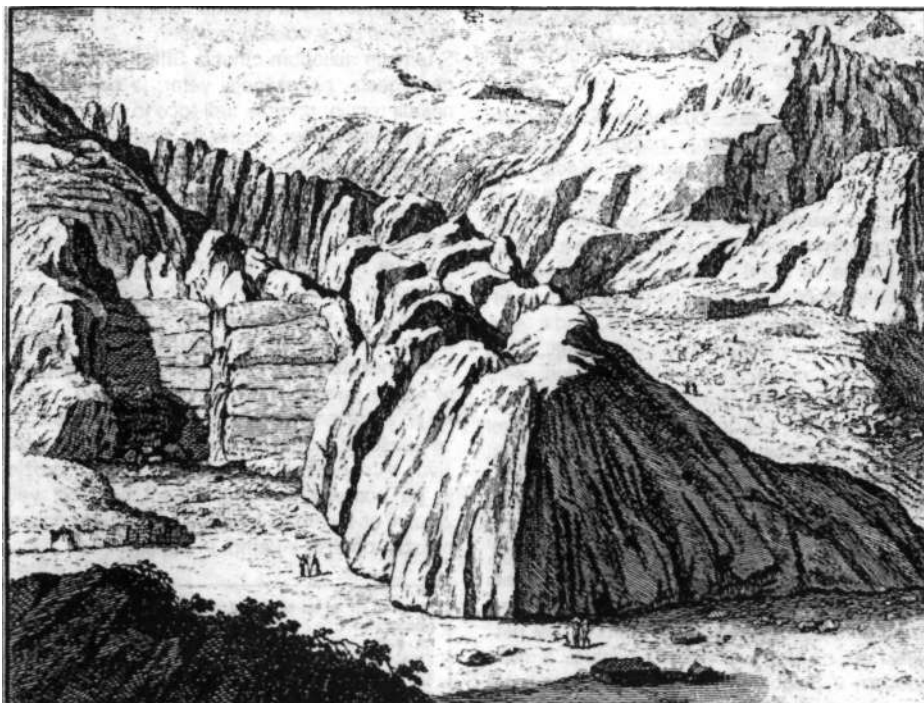
V gorskih krajih, ki so ogroženi zaradi plazov, ni v dolinah ne hiš, ne koč, ne hlevov, zakaj domačini se raje naselijo in prebivajo tam, kjer je med njimi in plazovnico v bližini kakšna vzpetina. V kantonu Uri je v znožju St. Gottharda velik gozd postavnih smrek, ki je podoben okopu; namenjen je obrambi pred plazovi, zakaj v tem gorskem kotu ni sicer nikjer nobenega drevja in nobenih gozdov. Posajen je v obliki trikotnika; čeprav plazovi navadno podro drevje, ne pomeni to za ta gozd nevarnosti, da bi ga izruli, zakaj s konico, ki je obrnjena proti plazu, si prizadeva ohromiti moč valečih se gmot; brani se tako, da se čedalje bolj razrašča in zgoščuje.

David Herrliberger (1697-1777): Rheinwaldgletscher v Paradiesu v povirju Zadnjega Rena; bakrorez iz Neue und vollstandlge Topographie... Zurich 1773. - »Ta dolina je priskutna divjina, polna groze, kraj, kjer lahko človek zmrzne sredi najbolj vročega poletja.«

Doline so ozke, zato so ceste pogosto speljane, ker drugače pač ni mogoče, po svetu, ki je izpostavljen plazovom. Da bi se izognili nevarnosti, se morajo popotniki odpraviti na pot navsezgodaj, ko je še manjša, ter molče in kar se da hitro prečiti nevarna mesta. Gorjani, ki ta mesta dobro poznajo in po določenih znamenjih uvidijo pretečo nevarnost, opominjajo tujce k previdnosti. Ako zasuje cesto večja količina snega, traja dolgo časa, preden skopni. Treba ga je prekoračiti kakor majhen hrib ali pravkar na poti nastali grič. Plazove ali velike gmote snega, ki se privالijo z višin, opisuje Silius v tehle stihih:

Vsenaokrog, kjer strma pečina in višavje, vkle-njeno v led, brani vzpon, je komajda z meča udarcem možno izsekati kak spolzek prehod; mnogo je mož pogoltnil prepad pod tajajočim se snegom, in nizdol po visoki skalnati steni kotali se ledeni drobiri in pokopava cele kohorte.

Pesnik nazorno slika, kako **Hanibal** preči gladke in poledenele vesine, ki jih pokriva globok, mehak in zraven tega še taleči se sneg, v katerega se pogrezajo korakajoči vojščaki, kakor da bi jih goltal, in kako se z višin vali sneg in odnaša s seboj cele oddelke konjenice. Toda takšne nesreče se dogajajo le v zelo visokih gorah in na strmih pobočjih, najpogosteje takrat, kadar zapade mnogo snega na led in se prične mehčati in taliti, tako da se nakopičeni sneg sproži v plaz. To je bržkone hotel upodobiti

Claudianus v svojih stihih, pri čemer pa ne govori o snegu, temveč o ledu:

Včasih nenadoma gora z valečim se ledom pošlje pogubo; tedaj se v toplem fenu potuhnjeno loči podlaga od skalnate gore.

SMRTONOSEN MRAZ

K težavam pri popotovanju po Alpah je prišteti tudi hud mraz, ki je nevšečen posebno takrat, kadar brije krivec. Zaradi njega cesto zmrznejo celi udje; včasih samo nos, prsti na rokah in nogah ter stopala, ki otrdijo in odmrejo. Mnogi oslepijo zaradi dolgotrajnega vpliva snega na oči. Ljudje uporabljajo različne pripomočke, da se ubranijo pred takšnimi poškodbami: oči si zavarujejo tako, da obesijo prednje temen predmet ali si nadenejo tako imenovane naočnike, druge telesne dele si zavarujejo s kožuhi in toplo obleko. Tudi papir in pergament imenitno varujeta život pred mrzlim vetrom. Če gorjani ne čutijo več nog, jih zvečer, potem ko se sezujejo, vtaknejo v mrzlo vodo, nato pa polagoma dolivajo toplo vodo; tako hočejo spet zbuditi zamrle občutke. Najboljše pa je vendarle neprenehno gibanje; cesto se namreč ljudem zdi, da mraza, potem ko so se zavoljo napreznja ogreli, ne čutijo več. Kakor hitro pa sedejo v sneg, da bi se odpočili, jih premaga spanec; zmrznejo, ne da bi čutili kakšne bolečine, in umro. V svojem opisu Retijskih Alp je Claudianus zapisal tele stihe:

—Marsikdo otrpne od mraza, tako kakor Gorgov obraz, in marsikoga pogoltnejo brezdana gmote snega.

Ksenofon je z zelo posrečenimi besedami pojasnil, zakaj je gibanje najboljša obramba pred smrtjo; tukajle jih navajam: »Kadar sem naletel na otrplega, izčrpanega moža, ki se je bil zaradi brezvoljnosti pripravljen prepustiti sovražnikovim rokam, sem ga dregnil in mu velel, naj vstane ter koraka naprej, zakaj na samem sebi sem občutil, da postane telo zavoljo počitka še bolj mlahavo in nedejavno. Kadar sem zaradi tega po naključju nekoliko zaostal, da bi počakal na moža, ki so nosili prtljago, sem začutil, kako mi od mraza drevnijo noge. Lastna nevarnost me je poučila in sem stresel slehernega moža, pri katerem sem opazil, da je od mraza otopel, zakaj izkusil sem, da gibanje in naporna vaja grejeta telesne ude in pospešujeta potenje, medtem ko počivanje in lenobna hoja upočasnjujeta pretakanje krvi, tako da se zaradi mraza popolnoma strdi. Zelo pogosto se potem zgodi, da nato zmrznejo prsti na nogah, kakor to že sami veste.« Tudi naši rojaki se, ne po Ksenofontovi zaslugi, temveč poučeni v dolgoletni izkušnji, na enak način varujejo pred tem, da bi jih pogubil mraz.

OSTRA GORSKA KLIMA

Naposled pa slabo vreme vse te nevarnosti še poveča; zakaj siloviti in pogubni viharji ne divjajo samo na morju, ampak tudi v gorah. V Alpah so vetrovi vselej mrzli in močni, včasih se njihova moč stopnjuje v izredno silovitost. Če se jim potem pridružijo še sneg, dež ali toča, tedaj ni več mogoče nadaljevati potovanja, ker ne postane neznosna le težavnost, marveč je zmanjšana tudi vidljivost in ovirano iskanje poti. Isto se zgodi, kadar veter nakopiči sneg, zakaj kakor se včasih karavane v Afriki zadušijo v pesku, ki ga nakopiči samum, tako močno ogrožajo popotnika snežni meteži v Alpah. Zato je skrajno nespametno hoditi v močnem vetru po slabih in ozkih poteh, kajti bati se je, da nas bo močan vihar pahnil v kakšen prepad. Če se vreme nenadoma sprevrže, so popotniki pogosto prisiljeni dva, tri dni počakati na prelazu, dokler se vihar ne poneže in dokler prebivalci bližnjih dolin ne očistijo in popravijo poti. Na prelazih, koder pogosto potujejo trgovci, stojijo gostišča, ki pa ponujajo le borno prenočišče in oskrbo, kolikor jo pač omogočajo krajevne razmere, saj je potrebno vsa živila pritovoriti z živalmi.

Tudi Siliju ni bilo neznano slabo vreme v gorah; opisal ga je v tehle stihih:

Kmalu pa zvrtničeni sneg strašni Korus s svojimi črnimi krili zavijti vojščakom v obraz; kmalu besni vihar vojski nasproti ter s pišem silovitim izbi je možem iz rok vse orožje; v zrak jim visoko odplava njih bojna oprema, tam gori vrtinci se, nazadnje pa v oblakih izgine.

S tehtnim razlogom omenja **Silius Kora** grškega Argesta, najmočnejši veter; je eden izmed najbolj mrzlih, prinaša tudi točo in se zdi, da je to isti veter kakor circius (mistral) v Provansi, »ki mu ni para, saj odnaša strehe«, kakor pravi **Plinij**. Tudi **Kato** pritrjuje tem besedam, ko opisuje španske gore takole: »Circius tako rekoč zamaši človeku usta. Oboroženega moža vrže na tla, voz s tovorom vred pa obrne.« Ksenofon navaja v peti knjigi Helenike primer za silovitost viharjev v gorah: »Ko se je Kleobrontes odpravil, se je vzdignil izredno močan veter; nekateri so videli v tem slabo znamenje, in res je prizadejal vojski veliko škodo. Zakaj ko je iz Kreusa (v Beociji) sestopal čez goro, ki se spušča k morju, je pahnil dvesto otovorjenih živali v morje; tudi vojaščkom je iztrgal orožje in ga pometal v morje. Mnogi niso bili več zmožni nositi orožja in so ga bili prisiljeni zgoraj odložiti, obtežiti s kamni in pustiti tam.«

Morebiti bi lahko povečali obisk v svojih planinskih postojankah, če bi nanje opozorili obiskovalce gorskega sveta. Mislite, da jih ne bi tudi z oglasom v Planinskem vestniku? Poskusiti velja, posebno še, ker so oglasi v PV cenejši kot v drugih sorodnih revijah.

ZGANILO SE JE NEKJE V SPOMINU

SENTIMENTALNA GORNIŠKA INVENTURA

MARJAN BRADEŠKO

Mračni oblaki so viseli nad Ljubljano v ponovoletnih dneh. Mene pa je gnalo gor proti soncu, pod Ratitovec. Od Prtovča proti Podnu sem gazil ivje, na Podnu pokukal v toplo zimsko sonce in se proti Danjam spet potopil v meglo. Zatem sem z grebena Ratitovca opazoval butanje slepeče belih razpenjenih valov megle ob skalnate robove. V toplih sapah so trepetale suhe travne bilke, ko sem ležal tam čez, na Kosmatem vrhu. Snega ni bilo prav nikjer. Skozi oblake sem se vrnil v mračni januar.

Padlo je še nekaj snega, tudi viharji so malo potegnili in Kočna se je oblekla v belo čipkasto oblačilo. V žgočem soncu smo jo od Suhadolnika potegnili skozi Dolce naravnost na vrh. Bil je prelesten zimski dan. Zadaj za Grintovcem je bilo malo ledeno, pa nekaj napihanega snega, tako da je bila to prava zimska tura. Z Grintovca smo še enkrat občudovali v led in sneg vkovano Kočno, zatem pa se med telohi skozi gole gozdove vrnili nazaj k Suhadolniku.

Gozdovi nad Klužami so glasno peli pesem, ki jo je na njihove strune igral veter. Mimo gornje trdnjave sva jo z Dariom po hudi strmini ubirala navzgor, čez planino Za robom, kjer sva naletela na prvi sneg. Po dolcih, kjer je pošteno pometal veter in prenašal snežni prah sem ter tja, sva se povzpela na oster rob nad Možnico. Za nama je ostala samotna gaz na grebenu. Na vrhu Rombona sva se navduševala nad izgubljenim blodnjakom Kaninskih podov, nato pa se prek Čukle izgubila nekam v pobočja nad Bovcem. Ravno dovolj, da sva v blodenju gor in dol nabrala toliko višinskih metrov, da jih je bilo spet čez dva tisoč. Končno sva med zapuščenimi bunkerji in zasutimi rovi našla nekdanjo mulatjero. Bledo zimsko sonce je že izginilo za greben, ko sva se vrnila nazaj na planino Za robom. Že v mraku sva se še enkrat čudila mogočni trdnjavi visoko v robu za Klužami. Nekdo je tod umiral in preklinjal rombonske vesine, drugi si je s preganjanjem ubogih vojakov prislužil višje čine - vse skupaj le zato, da zdaj dva samotarja v umirajočem večeru občudujeta noro delo človeških rok.

Iz Jezerske doline smo šli prek Corsija na Viš. Koštrunove špice so bile povsem kopne, naša pot pa ne. Dereze so kar pošteno škrtale po

vršni strmini. Trop tolstih, razigranih kozorogov nam je požiral na robu. V hladni senci špranje, globoko na drugi strani, je bilo čisto jesensko - le nekaj poprha, ki kar ne sodi v visoko zimo. Ture so se sicer zavijale v oblačni plašč, pa tudi iz tiste fronte ni bilo nič.

Prvega aprila se po Čavnu že sprehajamo med spomladanskimi rožami, čeprav ponekod kukajo skozi sneg, ki ga je nedavno natreslo. Za lajšanje lakote napulimo kar čemaža in se grejemo na soncu pred zavetiščem. Tja po robu, do Kuclja, je prav vroče, nazaj pa se vračamo po plundri med mogočnimi golimi bukvami pod Modrasovcem. Nad Predmejo se opojni vonj žanjevca meša s smolnatim duhom borovcev, ki šumijo v pomladnem vetru.

Prvi maj je kot vedno v zadnjih zimah še najbolj snežen. Nad Vrsnikom kaplja s skal, posejanih z živorumenim jegličem, pod planino Za Skalo pa že zagazimo v moker sneg. Urško dam na ramena. Nekaj časa nam še gre, potem pa se skvari še vreme in obrnemo.

Naslednji dan pa spet naredim eno tistih pravih tur. Iz vasi Kal-Koritnica se vzpnem na planino Golobar, kjer naletim na prve snežne krpe. Lansko leto me je od tu med klici krokarjev pregnal snežni metež. Letos je toplo sonce in močno hitim, da mi prehitro ne predre snežne skorje. Skozi zaraščen svet se povzpnem na Hudi vrh in po izpostavljenem grebenu nad Lepeno na Srednjo špico. Na Lipnik ni več varno, ker sneg že pojenjuje in plazi pod nogami. Naravnost navzdol v Dolič se udiram do pasu. Po kopnem se vrnem na planino, ker pa še nimam dovolj, se grem razgledovat še na Javoršček. Krasni beli vrhovi so vsenaokrog, v dolini pa že dehti pomlad in kmetje sadijo 'čompe'.

»..«

Zatem pa prideta dve turi, ki sta se še posebno vtisnili v spomin. Gačnik in Pršjak. Gačnik, najbolj samotna in divja od vseh grap, sredi že tako samotnih Idrijskih hribov. Toliko doživetij, toliko slapov in tolmunov v neokrnjeni divjini ni pri nas nikjer. Nepozaben spomin. Tudi Pršjak, kamor sva šla naslednjo nedeljo, je samotnen, vendar je tam potka, pa nekaj zapuščenih hiš, vsaj nekaj sledi življenja. Prek Mrzle Rupe sva šla v vedno vznemirjajoči Trnovski gozd. Dolga je bila pot - mimo Smrekove drage prek Zele-nega roba, kjer sva zmotila divjega petelina in po izpostavljeni potki pod Poldanovcem do Stanovega robu, nekakšnega orlovega gnezda

nad Trebušo. V mraku sva se pod Stadorjem spustila v Trebušo, prebredla rečico in v Krtovah po trinajstih urah hoje zaključila samotno krožno turo.

Lepo je, če te namesto radijske zbudi jutraj kar prava kukavica. Nad Vrsnikom nam je tisto jutro prepevala budnico še tudi potem, ko smo po prespani noči pod smrekami že zajtrkovali. Čez planino Za Skalo smo se vzpeli na Travnški Kuk in napol v megli prehodili greben vse do Plaskega Vogla. Prek Vršaca in Čela smo na Velikih Vratih spet ujeli stezo in se vrnili nazaj na planino. Z Dariom sva še malo zeliščarila. Proti večeru smo se vrnili iz samotnega, redko obiskanega sveta. S cvetjem posut greben in zasnežena Travnška dolina sta ostala visoko gori, med scefranimi meglami.

Iz razbeljene Ajdovščine sem zbežal v senco Trnovskega gozda. Ob dveh popoldne veselo žvrgolijo ptice in med bukvami nad Predmejo veje prijeten hlad. Z vrha Malega Golaka opazujem ples lastovk, ki jih je v popoldanskem mrčurju nad gozdovi in vrtačami vse polno. Po Paradani zeliščarim do Anine kočice in zvečer je prtljažnik avtomobila spet začasna sušilnica čajev.

Zeleniške špice - divji, beli roglji izpostavljenega grebena. Vsaj enkrat na leto jih moram oblesti, da je hrepenenje potešeno. Na mehki travni preprogi na zadnjem vrhu pred Srebrnim sedlom poležim. Med dišečimi murkami uživam sam božji mir. Pri Pastircih, ko se vračam v dolino prek Planjave, se komaj otresem kože, ki na vsak način hoče z mano. Še dolgo žalostno bleja za mano.

Spet je padal sneg in vrhovi so poprhani. Ravno toliko vlage je, da se v nastajajočem jutru že kadijo meglice. Skozi Rdeči potok greva z Jeleno v Martuljski konec, prek Jezer, mimo ljube pločevinaste 'dvojke' na Oltar. Meglice se kmalu posušijo in zašije jasen poletni dan. Z Grla se odpravim po grebenu še na Dovški križ. Živahni potočki žuborijo po travah, ko se vračam po strmem pobočju na sedlo pred Šplevto. Nad mano se pne temnomodri obok neba, v katerega silijo konice Rokavov in Oltarja. Še malo 'martinčkanja' pred bivakom, nato pa se v divjem diru po prašečih se meliščih nad Šplevto vrneva med opojni vonj ciklam nad dolino.

* * *

Družinska odprava na Zapotok. Urška sama prikoraka prav iz Zapodna. Z Mojco ostaneta

na planini, med šopi cvetja, med slepeče belimi skalami, potopljenimi v blazine radodendrona. Nabirata čajčke, jaz pa si privoščim nekaj samotne. Čez Mala vrata grem na Srebrnjak in naprej do Trentskega Pelca. Pred sumljivimi oblaki se spustim čez Ribežne nazaj na planino. Popoldne v podrtiji jemo, kuhamo čaj in se sprehajamo po produ ob potočki. Pred nevihto zbežimo v dolino. Malo nas moči, zares pa se odpro nebeške zapornice šele, ko smo že pod streho.

Cela Komna še spi, le moje stopinje motijo jutranji mir. Že pod Bogatinskimi Vratci pozdravljam sonce, ki je prilezlo iz jutranjega mrča nekje na vzhodu. Ena najbolj 'cvetočih' letošnjih tur je pred menoj. Malo ljudi se odpravi od Bogatina do Vogla prav po vseh vrhovih in grebenih. In ravno zato je greben na gosto potresen z velikanskimi, zametastimi planikami, ki v velikih šopih kljubujejo vetrovom, ki se pripodijo s primorske strani. Lepoto zaljša s svojo purpurno-vijoličasto barvo še mogočen in košat panonski svišč.

Pri prijaznih ljudeh na Vrtaški planini sem pojedel svojo najboljšo večerjo v gorah - pečena piska in dobra solata, domač kruh, veliko čaja in še požirek močnega. Po takem se prileze le še dober spanec. Bolj kratek je bil, saj sem že zgodaj prek Slemenca odvihral proti martuljskim grebenom. Precej zoprni, krušljivi svet pod Vrhom nad Mužiči je kmalu ostal za menoj in sredi samotnih Kukovih provodov sem odkril nov, tih kotiček naših gora. Prek Kukove špice in Škrnatarice se je megla nabralo že toliko, da sem na Dovškem Križu zavil dol v varno zavetje doline. Melišča pod Šplevto so se spet kadila.

Na Montažu nam pa ni in ni šlo. Najprej nismo uspeli prek ledenika priti do vstopa Kugvjeve smeri, čez nekaj ur pa smo na vrhu Vie Amalie, na izpostavljenem Plečetu, dokončno obrnili - pot naprej je bila preveč zasnežena in ledena in mračna soteska Clapadorie pregloboko spodaj. Kljub temu, da nismo bili na vrhu, nas je izpostavljena pot tako navdušila, da smo potem šli veličastno obzidje pogledat še s Krniške glavice. Žarki popoldanskega sonca so ustvarjali nenavadne oblike na s snegom potresenih stenah Špikov, v daljavi pa je v rožno rdečem odtenku ugašal Mangart.

Iz naravnost nemogoče vlažne megle sva se z Dariom naslednjo soboto izvila šele na vrhu Bele peči, na oni strani Kanina. Popoldne sva samotarila na sončnem grebenu Žrdi. Iz megle-

nega morja nad Rezijo je priplavala le pesem zvonov. Bivak na prevalu Peravo je bil poln. Že v temi sva zlezla v vreči, se položila na skale, odela z meglo in utonila v spanec. Megla je ponoči zlezla v doline - kadarkoli sem se prebudil, sem nad seboj zagledal globoko, temno nebo, posuto s tisočericimi zvezdami. Še v mraku sva zjutraj odšla naprej - po lepi, izpostavljeni poti na Kanin. Italija je bila v soncu, pri nas, nad Bovcem, pa je pošteno vrelo. Megle so kar kipele navzgor. Skozi Prestreljenikovo okno sva spet pogledala na sončno stran Alp, ki je bila danes pač drugače. Kar skozi okno sva se po ozkih poličkah povzpela na vrh. Ko sva se prek Prevale vračala na Nevejsko sedlo, je že zamolklo bobnelo - v Koštrunovih špicah in Višu, pa nekje na naši strani. Res, nevihte iz doline so videti prav veličastne.

V čudnih popoldanskih meglicah, ki so kazale na dež, sem jo ubral čez Stegovnik. Daleč tja prek Javornikov se je zavijal v megle tudi Storžič. Na Malem Javorniku je bil že bliže in manj meglen. Krepko sem pohitel in prav kmalu z vrha doživljal enega od svojih najlepših večerov v gorah. Cela Gorenjska se je utapljala v megli, katere valovi so divje butali v greben Psice in se poganjali čez Bašeljsko sedlo. Sonce je tonilo za grebene Julijcev. Srhljiv trepet večernih sapic, ki oznanjajo poslabšanje

vremena, je prekinil moje polurno uživanje in me pognal v dolino. Šum Reke je spremljal samotne korake, ki so se v večernem mraku na poti proti Kanonirju zilili z nočjo.

Viharni veter vleče čez grebene med Dravhom in Lajnarjem in nosi s seboj kose megle, ki vse bolj sili gor iz Baske grape. Prav nadzemski prizori se mi nudijo - jutranje sonce meče mojo senco tja v megle in jo obrobja z mavričnimi kolobarji - čudovita glorijska, ki pa je zelo nemirna, kot so nemirne megle v kotlu Soriške planine. Zgornji rob megle je ravno v moji višini in počutim se kot v letalu, nekje tik nad oblaki, tako drvijo megle mimo mene. Ko me dokončno zagrnejo, se na Možicu obrnem proti Ratitovcu, kjer je še sonce. Že opoldne se vračam pod kamnitimi sončnimi robovi skozi Torko nazaj proti Sorici. Dobro volje sem in razmišljam, kako bi bilo lepo, če bi lahko vsaj delček tega sonca prinesel v dolino, da bi sijal tudi tistim, ki jih imam rad. Pa se v dolini te stvari tako hitro ohladijo; piš vetra z grebenov utihne, svetloba sonca obledi in srce se spet bori s topo mlačnostjo vsakdana. Sipek in bezeg ob poti sta bogato obrodila.

Prvo pravo jesensko vreme - v vlažnem, meglenem morju Voj začenjamo pot. Visoko v gozdu

Državna meja deli planinsko kočo

Posebnost med visokogorskimi planinskimi postojankami je vsekakor Landshuterjeva koča, ki stoji na visokem grebenu med južnotirolsko dolino Pfitsch in sevemotirolsko dolino Venna v Zillertalskih Alpah. Potem ko je bila po prvi svetovni vojni Južna Tirolska ločena od Avstrije, je postala razdeljena tudi ta planinska koča.

Praktično poteka dandanašnji državna meja po sredini koče, mejni kamen, ki ga je mogoče natančno videti pred planinskim domom, pa določa potek meje. Zdaj se ta koča imenuje »Evropska koča« in je spet celota, čeprav jo deli državna meja, upravljata pa jo skupaj avstrijska in italijanska planinska zveza. Oskrbnik je Južnotirolec **Helmut Holzner** iz St. Jakoba v Pfitschu, ki kočo skupaj s svojo družino že vrsto let prav zgledno oskrbuje.

nad dolino predremo meglo in pod nami slepeče zašije cel .Bohinjski zaliv¹. V tihem jesenskem miru uživamo na Krstenici, ki je že vsa samotna - trava je poglela in macesni že dobivajo rumen nadih. Po celem grebenu prek Stogov do Škednjovca jo potegnemo - vedno najdeš kakšen nov, lep prehod in povežeš vrhove v čisto novo pot. Spustimo se v samotno Mišeljsko dolino. Dan se že nagiba v večer, ki zdaj, jeseni, pride kar malce prehitro. V Vojah že v mraku nabere mo še nekaj gob, da bo zvečer še malo dela z vlaganjem.

Nizki oblaki visijo nad Gorenjsko in sneg sega vse do dolin. Le ob pobočjih martuljških gora se razliva nenavadna modra svetloba. Prek Jasenov gazimo na Zaprete. V gozdu se iz megle pojavita oče s širokokrajnim klobukom in sin. Ženeta eno od izgubljenih ovac - prizor, ki me spomni na Kekca. Precej visoko nad Belim potokom, v temačnem smrekovem gozdu, se modra barva prelije v oranžno in končno spre-

meni v zlato rumeno - oblaki se raztrgajo in z vrha Martuljškega Vršiča v jasnem dnevu zremo v temačno dno Za Ak in v bele, zasnežene stene nad njim. Sneg je ves potresen z rumenimi iglicami macesnov, ki se ravno osipajo. Prozorna svetloba se razliva po gubah snega in ustvarja barve, ki jih ne zna narisati noben slikar.

In na koncu, zadnje nedeljo v letu, smo Urška, Mojca in jaz, kot v nekdanjih časih sama z Mojco, odkorakali v belem zimskem dnevu do globoko zasnežene Ruske kapelice pod Vršičem. Tri desnice so prijele za vrv, v treh srcih so se zganile dobre želje za prihajajoče leto in zvonček je zapel v zimski mir. Ni se še umiril zvoneči zrak, ko so oči že ušle v sončno Robičje, potovale prek doline do mehkih, belih pobočij Špika, se zazrle v mogočni zid Škrlatice in se polne novih sanj vrnile v tih gozdček pred kapelico. Usedli smo se na sanke in oddrveli v dolino. Prisojnikova senca se je vse bolj daljšala. Padal je zastor za minulim letom.

ŽIVLJENJE PIŠE ŽALOSTNE IN LEPE ZGODBE

ČEPOVANSKE VRŠE

RAFKO TERPIN

Na Čepovanska Vrata sem pripihal s Slapa ob Idrjici. Motovilasta steza me je ogrela. Dneva še ni. Le srnjad me je prehitela.

Jutro je hladno, v osoji spi Čepovanski dol, v gozdu domuje tema.

Ubrišem jo po grebenu levo. Poti hitro zmanjka. Na vlažnem listju trpe gležnji. Proti Idrjici se spuščajo prepadi, tu in tam skalnati sopoti. Veliko je polomljenega, že gnilega lesa.

Jesen. Krnovo prebujanje. Pod raznesenimi temnimi rjuhami rdečijo vmesni prostori. Zgodaj zasneženi vrhovi.

Skozi les se lovijo bukove sence. Opletam po spolzkem.

Zgoraj so stare senožeti. Visoki osat obtresa srebrno semenje. Koprive v vrtovih. Duh bukovnega gozda se drži tal. V senci straši ostanek gnile kope.

Pa naletim na prvo, v travo uhojeno sled, stezico. Je človeška? Toliko kot živalska, si odgovarjam.

Mimo brez je nekaj korakov do bližnje Skopice (863 m). Tu podahnem. Oči vržem naokrog. Jutro se je dopolnilo. Le kdaj? V jutranje nedoločljivo plavo se buče doline, nekaj mrzle megle se tišči k dnu. Topli, poraščeni kovki se drug drugega držeč skokoma bližajo Idrjici, zadnji v navezi je Prvejk. Že kar nerodno se je ustopil

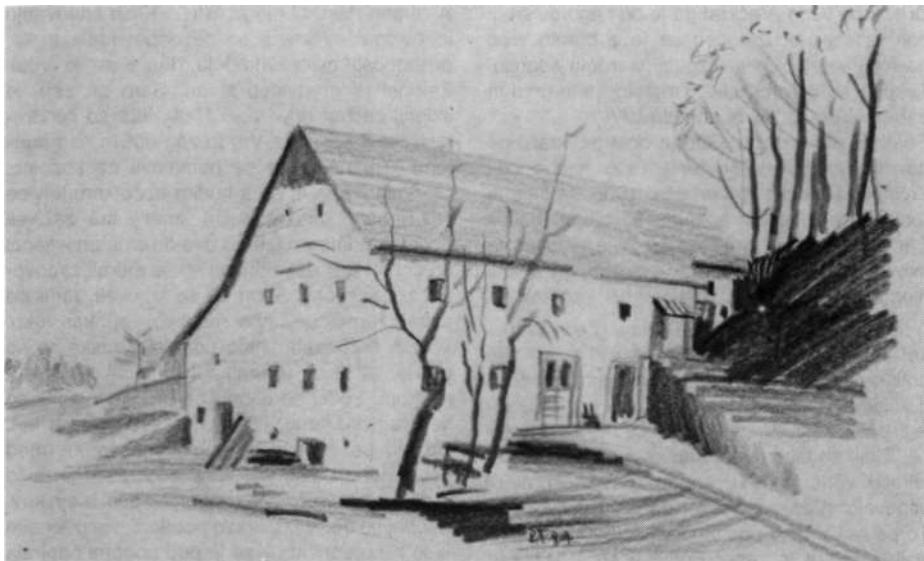
med Idrjico in Trebušico. Kar kimam z glavo, ko sledim kucljem do Podkoritarja.

Pogled je dvojen in nedeljav ob enem. Doline nekam vodijo (...želje in korake! mi šepeta duša). Pod nogami občutim Idrjico, Hotenjo in Trebušo. Iz njihovega droba rastejo gladki in v nebo raztepeni bregovi; nekdanji trpeči domovi so pripeti v njih. Nekaj više so doma vzdihni: Kuk (620m), Rovt, Lokvarski vrh (1079m), Hudournik (1148 m), Poldanovec (1299 m), Zeleni rob (1334 m). Vsi se že dajejo z nebom. Globoko se pogrezajo sinjine; v njih je najti vsega, česar ni spodaj. Pohlepno ali zadržano se lahko v izčiščenost poda oko, tam je samoten mir, prostranost, tam so v rožni venec slučajno nalovljena srečanja, tam je prijaznost obpotnega nasmeha. Ko bi bilo le to! Kakšna škoda, da se misel plete in plete! Kako odpočito bi bilo kdaj nehati, obstati v brezvetrju! Nedosegljive so želje. In vsak zlat trenutek se spridi.

VSE JE BOŽAJOČE TIHO

Preden zahladi, vstanem. Breze so v bližini, nekaj smrek. Ruj rdeči. Pod steno se vije vražja steza skozi Kozjek. Strašno me vleče, da bi se spustil po njej. Pojdimo! Ala, auf! slišim očetovo spodbudo.

Star kmečki svet se je potaknil in potuhnil med vzplametele krošnje. Kamnita ograda in poti še

Rafko Terpin: Prvi Lukov dom na Čepovanskih Vršah; risba s svinčnikom

trmarijo. Se je viden ostro v gozd obrisan travnik. Malinovje. Koprive. Steza se na kratko dvigne. Male Čepovanske Vrše so zaselek treh strtih domov, največja je bila Šuletova domačija. Spomenik partizanskemu okrevališču (1942 do 1945) obraščajo šipkovi grmi. Trave so stare, stari kave. Zeleno se skozi zlato le težka pririne. Na jesen se tod v blagovžojče odmaknjene tišine zapeljejo barve; bel zid za koprivami, pod bezeg zatlačen vodnjak (1862), z listjem nasuta pot in travnik, v sinje štrleče črne smreke, le kateri vodi namenjeno korito, z rdečimi plodovi popikane sledi v nebo.

Vse tiho je. Božajoče tiho. Sedem za kratek čas na rob poti.

Po planoti je speljan trden voznik. V gozdu so vkopani sledovi zadnje vojne. Levo se pod hladne škrbine divje pogreza Kozjekova grapa, desno se pod potjo zaraščene gmajne menjava jo z visokim gozdom. Senca visi v čepovansko dolino. Ceste ni videti. Nekaj odmaknjenih glasov.

Na odprtem se prek prepadov razpno Velike Čepovanske Vrše. Travnik je reven, zamejen. Pašnik, po robovih leskovi šopi, brinje, krevlja-ste smrečice. Cvekarja branijo debele bukve (pa je vseeno zlezal vase). Tu, že bolj nad Trebušo, ldirjca se je stisnila ob stran, nebesa na vsa usta požirajo naš prehlajeni svet. Povsod razvidna kmečka skromnost zastira drage grape in poti iz njih. Stari obrazi žde v razdrtih oknih, nekdo se s koso ogiblje kamnu, živina se oglašja, v vodnjaku (1847?) na plavajočem plohu čepi premrla žaba. Me begajo prividi?

Za Cvekarjem je podrt tudi Brezavšček, a še

zmeraj sta soseda. Manjša poslopja so že poskrila svoje kamne. Stara mahovnata štirna je zakopana pod tepko. Od tam, prek grbastega, z redkim grmovjem posejanega sveta, zagledam edini še ohranjeni dom na planoti - Lukov dom. Streha se še zdi rdeča, zid je bel in ni bel, okna trosijo prijaznost, v ograjenem vrtu je čez leto nekaj zraslo. Ob hiši sta klopca in gartelc. Pod oknom. Na sončku, če je ali če ga ni.

ZGODBA LUKE BREZAVŠČKA

Luka Brezavšček! Njegova zgodba (kako plehko!) se me dotika z vso kožo, odkar jo poznam.

Revše je bil nezakonski sin Brezavščkove hčere, skupaj z materjo sta sramotila pošteno hišo in vse Vrše. Davnega 1875. leta so se zato do nje trdo obnašali. Otroka je redila zgolj od svojih ust, saj prav zanj Vrše niso poklanjale. A mati je imela hudo srečo, kljub vsemu, fant je bil dober in od sile trdnega značaja. Čutim, da ga ji je bilo lahko vzgojiti v mladeniča, ki je, bogaboječ sicer, vedel, kaj ga v življenju čaka, a ni nikoli okleval in celo zamerljiv ni bil.

Že s šestnajstim letom je šel z materinim žegnomo iskat dela. Ustavil se je pri železnici. Zanj je šel prav na Ogrsko podirati hraste. Bil je pridn, vztrajen in varčen, pravijo... Delo je pošlo in vrnil se je na Vrše. Vrnil se je močan, s prihranki. Brezavščkovi so ga zdaj bolj obrajtali. Zagnanemu mladcu so odstopili (ali prodali?) nekaj sveta. Kakšno leto po prelomu stoletja se je sam lotil zidati hišo, pošteno, veliko, zidano hišo. Njegov hrbet je preстал vsa bremena. Želja - biti na svojem! - ga je neznanško spodbujala. Čez dan je zidal, tovoril, tesal, ponoči se je podajal v Trnarsko grapo pod

Drnulka po vodo. Večkrat ga je od naporov sredi poti zmanjkalo, izmučen se je z brenoto vred naslonil v grivo in se izgubil v trdem spancu. Takega so potem našli. Trmasto se je gnal in peharil. Kdo ga ne bi občudoval?

Spal je pri sosedu Gabru onstran kratkega gozda. Vmes se je še ženil. 1905. leta je vzel Zrčinovo Francko iz Trebuše. 1906. se jima je rodil Lojze, dve leti pozneje so bili ob hčerki Frenčki že prava družina. Luka je prihajal na svoje. Sonce je slednji dan posebej grelo tudi njegov dom. Najbolj zlati so bili popoldnevi.

A se je začelo zapletati kar doma. Žena Franccka, doma ob Trebuši (blizu Krta) in stari vaški poti (po grapi), je bila iz otroštva vajena zgodnjih pomladi, popotnikov ki so prinašali novice, sadja in obilja vode. Vrše pa niso bile nikoli radodarne. Zime so bile dolge in trpke, pomladi pozne, tekoče vode ni bilo, sadno drevje skoraj ni uspevalo in živ krst se ni pomujal gor k njim. To pa ne! V tako pustem kraju človek ne more živeti, le hira in vene. Francka se je jezila in kujala. Otresala, bi se reklo.

TRAGEDIJA V ŠČURI

Luka je kajpak videl, koliko je ura. Trpel je, to se ve. Mleč je v sebi, jo deval nazaj. A ni pomagal. Kdo ve katerega brezupnega dne se je odločil, da odpelje družino stran, če se bo pokazala priložnost. Družino, ki je njegova preganjana mati nikoli ni imela, je hotel po vsej sili rešiti in ohraniti. Bila mu je sveta, rajši se je želel odpovedati prigarane domu in svojim žuljem. Bi dejanju ne mogli reči: Zatajiti del sebe? Trenutek je bil tragičen (spet ga občudujem).

Kako se je razpletlo? Nenavadno. 1904. leta je v Ščuri (približno 460 metrov nad morjem) na trebušarski strani zagorelo. Po nesrečnem naključju (bi smeli dolžiti domačo mačko?) se je stara hiša s slamnato streho, s freskami iz leta 1800 in sončno uro iz 1791 namenila zapustiti trebušarsko obličje. Močna Trušnovčeva družina s trinajstimi otroki je obupno zaječala. Gospodar se je takoj zapregel, da bi rešil dom. Zadolžil se je pri Čepovanskem mogočniku Kafolu, ki je takrat premogel poleg velikega posestva še žago, gostilno in trgovino. Pri njem je zastavil hišo in lepši del sveta. Po obnavljanju je upal, da bo dolg in obresti upal povrniti v dveh letih, kot je govorila pogodba. A ni zneslo. Po dogovorjenem roku je dal Kafol hišo in svet naprodaj. (Kako hladno je mogoče pripovedovati!)

Luka je bil o Ščuri seveda poučen. Prodal je svoj dom trdemu človeku, imenovanemu Ta želez. Potlej je ugodil svoji Francki in kupil Ščuro, s tem rodovitnejši svet, tekočo vodo, prijaznejše pomladi, obilo sadja in manj puščobno sososko.

A zaman. Miru ni moglo biti... Kljub žrtvovanju in nikogaršnji krivdi so se napovedala trpka, priljudnosti okleščena leta. Luka se je vdal. Zmogel je predvideti stvari. Sam pri sebi je sklenil zdržati prav vse. 1909. leta so se Brezavščekovi spustili z Vrš (okrog 900 m nad morjem). Trušnovci so se pomaknili na kozolec. Obzidali so ga in se s hudim občutkom krivice stisnili vanj. Na mogočni kmetiji sta zaživeli (kako neprimeren izraz!) dve družini: priseljenci so dobili lepši del, domači so se morali zadovoljiti z ostankom. Spori so se rojevali sami od sebe, zaradi piškavih mejnikov ali kar tako. Včasih so besede silno udarile. Ženske so se penile, Luka se je umikal in molčal. Miril je z molkom. Potlej so utihnil še drugi, izogibali so se drug drugemu, tiščali nos vsak v svoj kot. Upanje so vzbujali otroci. Oboji so se med seboj dobro razumeli, zdrahe odraslih jih niso v živo zadevale. Med njimi ni bilo mejnikov. Skupaj so doživljali svetle pomladi, vsem enako - so bili prepričani - se je pod nogami odpirala sončna trebušarska dolina.

KONEC KOT V PRAVLJICI

Prvi trije Trušnovčevi so se kmalu osamosvojili: Janez je šel z osemnajstimi z doma, sestri sta se srečno oddali v Idrijo pri Bači. 1914. leta so Janeza vpoklicali, tedaj mu je Lukova žena skrivaj dala na pot salamo, steklenico sadjevca in pol hleba kruha. Izginil je v zdvijanem svetu: Odesa, Galicija, Karpati, je bilo še slišati. Od tam naprej sta bila le še molk in strašna tišina. Doma so obupavali, do obisti so ga pogrešali. V Trebuši so ga celo že proglasili za mrtvega. A neke trde noči 1918. leta ga je, še pravkar spretnega hlapca na ruskem kulaškem posestvu, sprejela domača Trebuša k sebi. Pritaval je bradat, po rusko napravljen, s kučmo, nespoznaven. Sredi noči ga je po neznanu cesti gnalo v Ščuro. Pred molčečo črno hišo, pravijo, se je v nenadnem strahu ustavil. Je živa? So doma? Je po vojni noriji sploh še kaj življenja? Naslonil se je ves izčrpan na omet in poslušal, poslušal. Čez čas se je oglasila, da mu je v srce odleglo: njihova stara, domača stenska ura. Dala je glas od sebe! S svojo dobrotljivo čudjo vred se je Janez zavlekel na listnik. Prav sladko ga je pobralo. Kakšen praznik! Kakšen dan se je obetal!

Frenčki je bilo 1914. šest let. Očeta Luko in sosedovega Janeza si je sposodila vojska. Vojaki so posedli hišo, vsa dolina je bila polna ruskih ujetnikov, ki so v grozi in obupu gradili novo cesto čez Drnulka na Čepovan. Grdobija avstrijskega oficirja, ki so ji bile priča otroške oči, je zasekala nikoli zaceljeno rano. Le kakšno otroštvo je bilo to!

A čez leta, Trebušica se je kar iskrla v tesneh, sta se ista Trušnovčev Janez in Brezavščekova

Frenčka, ona iz hiše, on s kozolca - vzela. Dolgoletna prijateljska bližina se je sprevrgla v nekaj novega. Z njuno poroko, ki običajno zaključuje tisti najbolj ustvarjalni del človekove ljubezni, so bila vsaj delno pokopana stara navzkrižja. Si je Ščura oddahnila?

Ne, ni me bilo takrat v Ščuri, da bi se veselil z njimi. Tudi Vrše me niso videle.

Danes me le zgodbe obletavajo. Izpod tepke se mi razpira Lukovo življenje.

SPOKOJNA TREBUŠARSKA DOLINA

Plitve dolinice suho tečejo na rob ozke planote, grbine je oparil prvi mrz. Brinovi grmi črnijo v odrevenelo gluhoto. V sivino ležeta Porezen in Kojca pred njim. Nekam v Rodico se pode

hladni grebeni. Boljša pot se podaja na Drnulk (761 m). Nekam skrito se od Lukove hiše (Pri ta železnem) podaljša voznik v gozd proti Gabru. Tja stopiva z Zrčinovo Francko. Pod sesuto hišo se bova sklonila mimo betežnih jablan pa ob robu koprivastega travnika, ne prav daleč. Pretaknila se bova skozi obraščeno luknjo v plotu in se po zelo vrtoglavi stezici spustila v njeno Ščuro. Luka, Luka, kolikokrat ste se vračali sem gor na rodne Vrše? Malokrat? So vam kot nedoseženo obležale v srcu, kot kazni za greh, ki ni bil storjen?

Pretiho, prespokojno leži trebušarska dolina. Dopuščeno mi je, da vidim in slišim, kar hočem videti in slišati. Kako moja je ta trpka jed! Miru, miru, se zdi, ne bi nikoli zmanjkalo.

Kolikokrat se človeku le zdi!

GORE SO TUDI POZIMI KAR PRECEJ ŽIVAHNE

PEHANJE - ZA VSAKO CENO?

MIHA VELKAVRH

M. Frantar in J. Rozmanu

*sem
in bil sem
in bom
in zato sem več
od pozabljanja,
neizmerno več
od zanikanja,
neskončno več
od nič*

*Nikoli
ne bom prenehal biti.
Nikoli.
Amen«
(E. Kocbek: Molitev)*

Lep konec tedna, prvi pravi, majski, sončen vikend. Petek pozno popoldne je, stojim na Kongresnem trgu, na zborovanju za samostojno Slovenijo. Ni veliko ljudi, še daleč ne toliko, kolikor je naslednji dan pisalo v časopisu. Stojimo kot v tistem vročem julijskem poldnevu na Roški s prahom pločnikov v ustih. Čakamo, kot da smo tu že od vekomaj - v mrazu, vročini, dežju. Velike stvari se dogajajo na skrivaj, zato je tako malo ljudi, si rečem in se spomnim pesnika.

TRENIRANI DIRKAČI

Ko vozim proti Gorenjski, mi je nekako čudno. Kot da mi je neka stvar na srcu, pa sam ne vem, kaj je to. Sonce zahaja za gorami in si mislim: pogledj, kako čudovita je ta zemlja, petek

zvečer je in grem v hribe, še vse je pred mano in je čisto drugačen občutek kot na primer v nedeljo zvečer. Otroci so se veselo igrali in podili s prijatelji, ko sem odhajal. Prav nič ni manjkalo, pa mi je vseeno nekaj ležalo na duši. Kot da bi jih rad vzel s sabo in tudi Mirjano, da bi bili skupaj, ampak ko bi bili z mano, ne vem, ali bi bilo to potem tisto, kar bi me sprostilo. Pridem v Tamar, ko je še čisto dan. Tako rad imam ta čas do kresa, ko se dan daljša, ko je ura devet, ko se pogovarjamo pred kočjo in je svetlo.

Noč je nemirna. Kar naprej se zbudim, čimprej mislim vstati in bojim se, da bi zaspal. Ko se zadnjič zbudim, še ni štiri. Hitro vstanem in spakiram kramo, smuči navežem na nahrbtnik in ob prvem jutranjem svitu krenem proti Kotojemu sedlu. Morda bom poskusil tudi na Jalovec, si rečem. Malo se lovim po temi, a kmalu sem že na snegu in sopiham navkreber. Sneg ni preveč trden, malo se vdira, a ne preveč. Na vzhodu sili na dan sonce, megle v ozebniku delujejo skoraj strašljivo. Višje sem, bolj je sneg mehak in korak počasnejši. Vsaka stopinja je globlja in precej močji je potrebno, kajti nahrbtnik s smučmi je težak.

Za seboj zagledam ljudi, ko se bližam robu pod sedlom, a zadnja strmina mi vzame veliko časa. Ko naslednjič pogledam nazaj, so samo še nekaj metrov za mano. Čudim se, kako so zmogli tako hitro, potem pa vidim, da imajo turne smuči in pse.

Za robom ob razmetanih velikih skalah si oddahnem in potegnem iz čutarice, prišleki pa gredo mimo in čez čas jih že zagledam na vrhu sedla. Za njimi pa prihajajo novi in novi - torej množični obisk, si rečem; pa saj je res lep dan.

Pod sedlom pustim smuči, si nataknem dereze in vzamem cepin. Ogledujem naokrog, ko grem po žlebu: treba bi bilo prečiti strmino, ki se izgublja v prepad. Vrnem se, poskusim drugje, zavijem proti kopni skali; dereze škrtajo. Odložim nahrbtnik in sedem: proti vrhu se vidijo zasnežene skale in opasti, ki me odvrnejo, da bi poskusil naprej. Dobro mi je tu.

Gledam navzdol: na sedlu in okrog je polno turnih smučarjev, kot da bi bili nekje na urejenih smučiščih z žičnicami; med potjo sem slišal Gruss Gott in buongiorno.

Navzdol je težje kot navzgor, si rečem, ko zaslišim glas; mladenič s privezanimi smučmi na nahrbtniku in pancarji se mi zahvaljuje, da sem mu naredil stopinje. Vprašam ga, če ni nevarno brez derez, on pa veselo pravi, da je, ker je južen sneg...

STRAH JE NADZORNIK

Strah: malo ga je gotovo treba, sicer postane človek preveč objesten in premalo previden; če te je strah, si bolj napet in pozoren.

Ko sem se zadnjič spustil s padalom s Kamniškega vrha, me je bilo res strah. Za mano je prihajalo še dva dni, pa čeprav so mi zatrjevali, da se ni zgodilo nič neobičajnega in da je to normalno. Start mi prvič ni uspel, v drugo pa me je takoj potegnilo visoko navzgor. Veter je stresel padalo, imel sem občutek, da me precej premetava, ko pogledam navzgor, z grozo opazim, da je leva stran padala nekoliko zavihana. Mar je to nesreča, pomislim, pa takoj močno potegnem s komandami na tej strani in padalo se napolni. Oddahnem si, vendar je let še nestabilen. Premetava me, imam občutek, da me enkrat vzdiguje in drugič spušča. Zavem se, da moram obrniti na desno; tako so mi rekli, da naj se najprej obrnem na desno, a ne preveč, ker je veter pihal v to smer in ne bi mogel pravočasno obrniti, če bi te odneslo preveč daleč, potem pa na levo, dokler ne zagledaš pod sabo »glave«. Šele tam se let umiri. A tresem se še zmeraj, čisto nič ne uživam, skušam si le dopovedati, kje naj držim roke, in se sprostiti. Pogled mi je nenehno na padalu in na tleh. Niti sedeža mi ni uspelo pripraviti dovolj udobno, tako da visim napol v njem. - Še zavoj in lepo pristanem.

Okrog mene so sami stari mački. Mare leno leži v travi z nahrbtnikom pod zglavjem in »voki-to-kijem« v rokah. Vpraša, kako je bilo in odkrito povem, da se mi je padalo malo zaprlo in da me je bilo prekleto strah. Nasmehne se, češ, to ni nič; tudi če ne bi potegnil vrvic, bi se padalo samo zravnalo. Drugi, ki sedijo poleg njega, malo poslušajo in nič ne rečejo; pogovarjajo se, kako so leteli z Brane, Korošice, Triglava...

Za mano prileti še Mičo; gledal me je, ker je štartal za mano. Doživel si strah, mi pravi med smehom; to kljub vsemu ni za stare mame, a je dobro za dušo; tako premagaš svoje notranje travme.

Morda to res pomaga, da se človek umiri, nadzoruje svoja čustva, se uči ravhati razsodno v mejnih situacijah. V hribe hodim, ker se jih bojim, premagovanje strahu pa je ena od najlepših stvari v življenju, se spomnim pregovora.

Toda mar so hribi in narava le za zdravljenje naših kompleksov, dokazovanje človekovih sposobnosti in pehanje za dosežki? Je človek tudi v najintimnejše kotičke že pripeljal vsakdanjo potrošniško miselnost za uspehom, ki da edino nekaj velja? Mar tudi tu veljajo le še črke in številke, ki označujejo težavnostne stopnje? Ko človek le hiti in sešteva in ga nenadoma na poti proti Češki koči, ki jo je že ničkolikokrat prehodil, otroci opomnijo na stvari, ki jih ni sam nikoli opazil ali slišal?

Maurice Herzog, ki se je pred 40 leti povzpел na goro, višjo kot 8000 metrov, je v nekem intervjuju dejal, da ga je hotel **De Gaulle** za ministra, da bi imela mladina, ki se mu je zdela preveč materialistična, nekega vzornika. Tudi mi potrebujemo tisto, po čemer nas bo svet prepoznal in cenil. Za dvig nacionalne samozavesti, za samopotrditev.

Stojim pri maši za **Marijo Frantar**. Nisem jo poznal in nikoli je nisem videl, a sredi najčistejše misli pride nenadna senca. Spomnim se misli o hitenju, seštevanju vzponov, vrhov, svetovnih dosežkih in o otrocih na poti proti Češki koči - in knjige **Nejca Zaplotnika**.

ZASLUŽENO PIVO

Ko se odpravim s smučmi navzdol, se dobesedno kobalim in prevračam, kot da ne bi še nikoli stal na smučeh. Sneg je silno južen in težak, v takem ne znam zavijati, tako da se vozim najprej v eno stran, nato prestopim na drugo, pa še včasih tako močno »zapika«, da me sila vztrajnosti in teža nahrbtnika prevrne. Šele ko pridem čez rob, do začetka kuloarja, kjer se začne senca in je sneg boljši, dobim občutek. Od tu gre čudovito in uživam.

Pri koči je polno planincev, turnih smučarjev in nedeljskih turistov. Spoznaš jih po snažnih oblačilih, pa čeprav so samo v trenirki. Na topljem soncu si pretegmem premočene noge in spijem običajno pivo: eno za žejo in drugo za »gušt«. Šele tako sem si ga zaslužil, si rečem in si samozadovoljno godem, da nisem prišel sem samo posadat.

Hitim nazaj v Ljubljano, da povem otrokom in vzamem malega v naročje, a jih ne najdem. Preveč lep dan je, da bi bili doma.

Sončni vzhod na Sinaju

Med svojo dvomesečno potjo po severni Afriki, Egiptu in Magrebu sem se lani poleti povzpел na goro Sinaj. Ta gora, po arabsko Gebel (gora) Musa, leži v Egiptu na jugu sinajskega polotoka in je od največjega afriškega mesta Kaira oddaljena 500 kilometrov.

Iz Kaira sem se dolgih dvanajst ur vozil z avtobusom do Sharm el Sheikh, mesta z mondenim turističnim naseljem ob obali Rdečega morja, blizu koralnega grebena in na skrajnem jugu sinajskega polotoka. Prav nič nenavadno ni bilo za tamkajšnje razmere, da sem kot študent prespal ob cesti in naslednji dan z avtobusom nadaljeval pot proti severu, v 80 kilometrov oddaljeni Dahab, od tod pa sem z avtostopom prispel do vznožja gore.

Tam stoji samostan svete Katarine, ki so ga postavili v sedmem stoletju po ukazu tedanjega bizantinskega cesarja Justinijana; ta je dal postaviti tudi istanbulske Hagio Sophio, slovenskim bralcem pa je znan iz Finžgarjevega romana »Pod svobodnim soncem«. V varstvo pred uničenjem je vzel samostan sam muslimanski prerok Mohamed. V eni izmed njegovih stavb je tudi mošeja. Samostan je lep primer sožitja med muslimanskimi in grškimi pravoslavni menihi.

Kristjani, Židje in muslimani verjamejo, da je pred 3250 leti Mojzes prav na gori Sinaj dobil od Boga deset zapovedi. Zato je gora pomembna romarska pot vernikov vseh treh religij. V navadi je, da verniki skupaj s turisti in popotniki vseh vrst čakajo na vrhu gore na sončni vzhod.

Na goro je mogoče priti precej hitro prek več kot tisoč skalnih stopnic ali pa po precej daljši, vendar položni in široki serpentinasti poti.

Ob desetih zvečer sem se po daljši in ponoči bolj vidni poti odpravil proti vrhu. Po dobrih dveh urah hoje, ko mi je delala družbo samo polna luna, sem prispel do kapelice na 2285 metrov

visokem vrhu, ki je za sosednjim, južno ležečim vrhom 2642 metrov visoke Sv. Katarine drugi po višini v tem gorskem masivu.

Padavin je tu malo, zato me je pokrajina nekoliko spominjala na azijski Ladak, le da je tam ob vodi, v rečnih dolinah, zeleno, gore na Sinajskem polotoku pa so tudi ob vznožjih gole in neporasle. Kljub nizki geografski širini 28° nad ekvatorjem je bila noč mrzla - temperatura se je spustila pod 10°C. Na sončni vzhod je skupaj z mano čakalo prek sto ljudi. Večinoma so bili slabo oblečeni in zelo premraženi, večina jih je zato tudi odhitela v dolino takoj po sončnem vzhodu. Ob osmih zjutraj sem se z vrha v dolino vračal zadnji.

simonKra vanja

Več kot tisoč skalnih stopnic pelje na Sinaj

odmevi

Kapelica na Kredarici

Zaradi ponovnih občasnih razprav, ki se še pojavljajo v zvezi z gradnjo kapelice na Kredarici, posredujemo stališče Predsedstva PZS, sprejeto že 23.11.1990 in poslano Sekretariatu za urejanje prostora občinske skupščine Jesenice. Glasi se:

Predsedstvo UO PZS je na svoji 22. seji dne 1.10. 1990 obravnavalo vlogo, ki ste jo poslali na PZS in po obravnavi tudi Gospodarske komisije je PZS zavzela naslednje stališče:

Predsedstvo UO PZS meni, da je nujno ponovno vzpostaviti porušene objekte, ki zaradi svoje zgodovinske vloge in vsebine predstavljajo narodovo kulturno dediščino. Njihova obnova ali nova postavitve predstavljata dolg do preteklosti. Kot pomnik kulturne dediščine pa lahko štejejo le objekt, ki je v svoji funkciji in obliki čimbolj podoben izvorniku, zato lahko samo strokovni argumenti upravičujejo odklon od prvobitnosti.

V konkretnem primeru Gospodarska komisija UO PZS in Predsedstvo UO PZS ugotavljata, da je načrtovani tloris večji od Aljaževe kapelice - povečuje se od prvotnih 5,44 m² na 63 m². Velikost nas moti tudi zato, ker sodimo, da bi lahko bistveno manjši objekt enako služil svojemu namenu. Drugačne vloge, kot jo je imela Aljaževa kapelica v preteklosti, pa investitor verjetno ne načrtuje.

Odpiranje svetu resnice

Še nikoli ni izhajalo toliko vodnikov, predlogov in opisov poti in tur ter nasvetov za potovanja z vozilom kot dandanes. V njih najdemo vse, začeniši z opisom ceste pa do jedilnika. Zraven je potrebno omeniti prozorno reklamo v obliki namigovanja uradnih, poluradnih in zasebnih besedil, ki pčudarjajo posebno mikavnost posamezne pokrajine, njenega prebivalstva, šeg in navad itn.

Kdor hodi po svetu z odprtimi očmi, mora danes z bolečino ugotoviti, kako drugače je vse to v resnici. Vse reklame namreč izhajajo iz domneve, da hoče bralec, gledalec ali poslušalec sprejemati samo prijetne, vabljive ali vsaj brezhibne vtise, zato se izogibajo vsega »zoprnega, odbijajočega«, kakor se fotoamater izogiba daljnovidnim žicam, ki mu parajo posnetek.

Te težnje so samo na prvi pogled upravičeno povezane z izgovorom »Pustite, naj ljudem ostane vsaj nekaj lepega v svetu njihovih sanj; grdega vidijo že tako vsak dan na pretek!« Ob natančnejšem pogledu se ta prizanesljivost izkaže za nesramno laž.

Za novogradnje v visokogorskem svetu Predsedstvo UO PZS vztraja pri načelu, da prostora v visokogorju praviloma ne bomo več obremenjevali z novimi objekti.

Prosimo Vas, da naše stališče upoštevate pri izdaji soglasja.

**Predsednik
Planinske zveze Slovenije:
Andrej Brvar**

Hvala za pristrčno srečanje!

Vse življenje smo mislili na Vas, hrepeneli po Vas in Vas obiskovali, danes pa, kot da prihajate k nam ve, nenehno ljubljene GORE. Sklonile ste se in nas nagradile, da otipljivo izrazite svojo hvaležnost za našo ljubezen. Hvala Vam! Hvala pa tudi vsem tistim, ki so se spomnili na nas, na našo planinsko dejavnost in nam pripomogli do prejema plaketa in priznanj PZS! Kako osrečujoče je, ko se zberejo ljudje enega duha in ljubezni! To smo občutili vsi, ki smo se 7. 12. 1991 srečali na povabilo PZS v Ljubljani, za kar se pristrčno zahvaljujemo!

Erna Mesko | Lahonci

Širša obravnava Logarske doline

V slovenskih dnevnikih časopisih so se zvrstila predvsem mišljenja predstavnikov planincev o turističnem razvoju Logarske doline, največ pa je bilo napisanega o zapori doline za motorni promet. Domačini, ki živimo v tej dolini, imamo

Nujno potrebne spremembe - to je domala vse, kar pogrešamo v opisih našega okolja, v turistični publicistiki. Seveda je tragično, da bi morali (v mislih imamo svet, v katerem živimo) pošteno, odkrito opozarjati vse ljudi tega sveta, kaj je v opisovanih pokrajinah in kulturnih stavbah sprieno in izrojeno, izmaličeno. Vendar ni drugega načina, da bi mogli spremeniti takšno stanje, kot odpirati oči obiskovalcem, s tem pa posredno tudi vsem tistim, ki so odgovorni za takšno stanje.

Neko razliko je vsekakor potrebno poudariti, in sicer med tistim, kar se še da spremeniti, in tistim, česar ni več mogoče popraviti.

Samo ob sebi se razume, da morajo te zahteve veljati tudi za varstvo pokrajine in posameznih vrst živih bitij, pisci pa morajo sploh sprejeti obvezo, da bodo, če že imajo srečo, da potujejo in o svojih potovanjih pišejo, v bodoče ne samo opisovali pokrajino, kakršna je, ampak opozarjali tudi na njene ekološke in gradbene probleme. Drugače ne bomo mogli za zmerom prepričati in spremeniti nič več prisutnega in v bodoče opisati nič več lepega.

H S o i b e r
(prev. F. V.)

o tem svoje mišljenje in bi želeli javnost seznaniti tudi z našim videnjem stvari.

Sedanja turistična ureditev Logarske doline je zelo slab odraz njenih izrednih potencialnih možnosti. Še več, dolina v tem pogledu vsa zadnja desetletja vztrajno nazaduje in menda smo dosegli točko, ko slabše res ne more biti. Že podatek, da so samo trije domačini redno zaposleni v turizmu doline, je dovolj zgovoren. V Solčavi pa ob 35 nezaposlenih prideta na enega zaposlenega v kraju kar dva vozača, ki se vozita vsaj 20 kilometrov od doma. Vemo pa, da samo nekaj kilometrov od nas prek meje cele vasi živijo od turizma. Prepričani smo, da je takšno stanje med drugim »zasluga« tudi bivših in sedanjih nosilcev razvoja, ki upravljajo z najpomembnejšimi objekti v dolini, saj ti večino leta samevajo. Svetla izjema je dom Palenk, ki ga je Kovinotehna zgradila pred nekaj leti.

V okviru projekta turističnega razvoja Zgornje Savinjske doline je Krajevna skupnost Solčava organizirala več javnih razprav in mislimo, da je sprejeti program za solčavsko območje dobro usklajen in temelji na usmeritvah, ki jih je v svojem prispevku predstavil g. **Matevž Lenarčič** iz podjetja EPSI; njega smo namreč pritegnili v našo aktivnost. Zavedamo se, da je neokrnjena narava za nas največja prednost, poleg tega je pomembno, da razvoj temelji na domačinih in da se v doglednem času odprejo nova delovna mesta.

Turistični razvoj Logarske še zdaleč ni samo problem planincev, čeprav je res, da planinarjenje bogati turistično ponudbo doline in da so planinci nadpovprečno kultivirani obiskovalci. Reči moramo, da je turizem, ki ga želimo v dolini, nekaj več kot samo planinstvo. Dejstvo je, da poleg planincev prihajajo v veliki večini izletniki, motorizirani turisti, ki prinesejo večino potrebnih stvari s sabo, za sabo pa pustijo več smeti kot denarja. Zemlja, ki je najbolj obremenjena (dno doline s pobočji), pa je v zasebni lasti. PD Celje ima predvsem skalovje in nekaj varovalnih gozdov na koncu doline v okolici Okrešlja, kjer ljudje zaradi lastne varnosti hodijo po stezah, in tako tega problema ne čuti.

Čudi nas tako žolčna reakcija predstavnikov PD Celje na naše načrte za razliko od bolj umirjenih in pretehtanih izjav predstavnikov PZS, ki pa verjetno niso celovito obveščeni. Tudi obveščenost vodstva PD Celje, ki za razliko od prejšnjih ne sodeluje z domačini, ne more biti dobra. Kljub skoraj vsakotedenski prisotnosti v dolini se predsednik PD Celje ne oglasi na razgovor, ki bi že na začetku marsikaj razjasnil. Pokazalo bi se seveda, da interes Planinskega društva Celje, ki ima svoje objekte odprte samo 6 mesecev v sezoni, ne more biti enak interesu ljudi, ki v turizmu vidijo svoj kruh in prihodnost, ki so v dolini v vseh letnih časih

in ki želijo zaščititi svojo obdelovalno zemljo pred škodo in gozd pred požarom. Prepričani pa smo, da bi se hitro pokazal tudi skupni interes, zato so tudi bili vabljeni (in bodo zopet) na sestanek podpisnikov dogovora o ohranitvi naravnega okolja in turistični ureditvi Logarske doline.

O zapori Logarske doline za motorni promet pa tole:

Izključni namen našega ukrepanja je ohraniti naravno okolje krajinskega parka in obenem urediti osnovni prometni red z ustreznimi oznakami in navodili.

Dogovor, ki opredeljuje namen in aktivnosti s tem v zvezi, smo podpisali lastniki domačij v dolini, upravljalci družbenih objektov z lastnimi parkirišči in Turistično društvo Solčava.

Pri vstopu v Logarsko dolino nameravamo od 1. maja 1992 pobirati prispevek, ki bo namenjen ohranitvi in ureditvi krajinskega parka Logarska dolina, ne pa vstopnino ali celo cestnino, kot nekateri razlagajo.

Prispevek nameravamo pobirati samo za ožje območje Logarske doline, in sicer izključno od motornih vozil, in ga bomo vlagali v turistično infrastrukturo, tudi v planinske poti, saj so pravi planinci naši dragi gostje.

Lastnik motornega vozila, ki bo plačal prispevek, bo dobil potrdilo in prospekt, na katerem je opis doline, pregledna karta doline z označenimi parkirišči, naravnimi zanimivostmi, turističnimi kmetijami, gostišči itd. ter seveda določbe odloka o krajinskem parku Logarska dolina. Torej informacije, ki tudi nekaj veljajo.

Do 1. maja 1992 bomo poskusili urediti najpogostejše prometne oznake, napise, klopi in smetnjake, seveda na kredit, in se tako izognili nezaupljivim očitkom.

Dolgoročna aktivnost bo usmerjena v načrtno urbanistično ureditev Logarske, njenega statusa in turistične promocije ter postopnega prehoda v zaporo za motorni promet.

Drugega **trajnega** vira za financiranje te naše aktivnosti razen prispevka ne vidimo, veseli pa bi bili kakšne boljše ideje. Običajno storitev plača koristnik. Pobiranje raznih dajatev na več mestih ne pride v poštev, ker je dolina obsežna in bi veliki stroški pobrali dohodek.

Naša želja je, da uredimo turistično problematiko podobno, kot je v primerljivih turističnih krajih v domovini in tujini, kjer neredko za ogled enega slapu plačaš kar precej. Naš bodoči obiskovalec, ki ga, upamo, ne bo odvrnil skromen prispevek za motorno vozilo, pa bo poleg številnih naravnih zanimivosti imel možnost kuriti na urejenem prostoru in dobiti pravo informacijo že pri vходу v dolino.

Prav zato, da se do začetka pobiranja prispevka nekoliko skrešjejo mnenja ljudi, ki jim Logarska nekaj pomeni, smo pobirali prispevek 15. septembra 1991 in za javnost organizirali tiskovno

konferenco. Menimo pa, da morajo tisti, ki bodo s svojim vplivom prispevali k takšni ali drugačni rešitvi, prevzeti za to tudi odgovornost. Glede zaslug PD Celje k turističnemu razvoju Logarske doline prebivalci Solčavskega nimamo tako dobrega mnenja, kot ga imajo sami o sebi.

Domačini Logarske doline

Alpinizmu tisto, kar mu gre

Ni naključje, da je naša organizacija najštevilnejša v Sloveniji, ker smo pač narod izpod gora. To nam mora biti v ponos, pa tudi v opozorilo, tako članom kot predvsem vodilnim na vseh ravneh. Naše udejstvovanje ni pridobitniško in upam, da tudi nikoli ne bo. Planinstvo je dostopno vsem slojem in ljudem vseh starosti, ki jih veže ljubezen do narave in življenje z njo. To pa je že nekoliko težje. Nismo se še mogli dogovoriti, da bi v vseh slovenskih planinskih postojankah nehali kaditi; ne vem, ali nemara vsi vodilni v Planinski zvezi Slovenije kadijo. Premalo naredimo v planinskih društvih za vzgojo svojih članov, pri čemer mislim tudi na zmerno pitje alkoholnih pijač v gorah. Motenje počitka utrujenih planincev postaja v gorah že pravilo in ne naključje. Oskrbniki so navadno brez moči, da bi napravili red v svojih kočah. Vendar je tudi to del kulture Slovencev, čeprav nam to ni ravno v ponos. Mislim, da se moramo sami organizirati in napraviti iz naših koč zopet prijazna in mirna zavetišča.

K mojemu pisanju me je pravzaprav spodbudil članek iz lanske 11. številke Planinskega vestnika izpod peresa našega znanega alpinista **Toneta Škarje**. Predvsem pozorno sem prebral njegovo ugotovitev v zvezi s financiranjem alpinizma v Sloveniji.

Visoko cenim vse slovenske alpiniste, saj so pojem v svetovnem alpinizmu. Vendar mislim, da se kot član Planinske zveze Slovenije z vsemi ugotovitvami nikakor ne morem strinjati. Strinjam se s tem, da od naše članarine ni šel niti delček za odprave na Everest, Lotse in drugam. To se mi zdi pravilno, saj so naše članarine nizke, dostopne vsem ljudem, in se zbere premalo sredstev za financiranje alpinizma. Smo pa pripravljene - vsak po svojih močeh - v svojih delovnih okoljih zbirati denar s prodajo koledarjev, razglednic, kot darovalci ali iskati oziroma spodbujati pokrovitelje.

Spoštovani alpinisti, vseč mi je, da so vam cilji jasni, vendar morajo biti vsi programi tudi finančno podprti. Zato predlagam, da si vsi v Planinski zvezi prizadevamo, da bi v okviru Ministrstva za šolstvo in šport ustanovili strokovno skupino, ki bo skrbela izključno za alpinizem. To je dejavnost, ki je ponesla ime naše domovine po vsem svetu, in nastajajoči novi Sloveniji pa ji moramo dati mesto, ki ji gre. Mislim, da je za delovanje našega alpinizma

odgovorna slovenska vlada, saj ste alpinisti med ambasadorji Slovenije v svetu. Strinjam pa se z ugotovitvijo, da ste alpinisti za leto 1991 odvedli za delovanje planinske uprave lep del s težavo zbranih sredstev. Vendar planinci tega v celoti nismo krivi: administracija pač terja svoje in to velja tudi za našo organizacijo. Želim le to, da bi se v prihodnje planinci in alpinisti dobro razumeli. Vendar še vedno mislim, da je treba strogo ločiti denar, zbran iz članarin planincev, od denarja, namenjenega alpinizmu. Če želimo imeti alpinizem svetovnega slovesa, ga financirajmo dostojno, kot mu pripada. Viri financiranja naj bodo stalni in dovolj veliki, da ne bomo več priča skoraj beraškega prosjačenja članov posameznih odprav oziroma organizatorjev ekspedicij. Za svetovne uspehe je potreben denar in če jih želimo še več, moramo najti tudi sredstva zanje.

Friderik Franc Učman,
Hoče

Brez potnine za planince

Z nastankom svobodne Slovenije in Hrvaške so se pojavili nekakšni problemi, ki nekako niso v prid našim planinskim odnosom. Da bi to odpravili, predlagam, da poskušate s posredovanjem pri vaših organih oblasti to odpraviti.

Gre za plačevanje cestnega davka na vašem območju, kar zadeva nas planince, kadar z avtobusi potujemo v Slovenijo. Vaši organi na mejnih prehodih zahtevajo od nas, da plačamo uporabo cest. Ker so to za nas planince že kar precejšnje vsote, vas prosimo, da poskušate to nekako urediti v obojestransko zadovoljstvo.

Znano je, da planinci iz Hrvaške, posebno še iz Zagreba in Samobora, kar precej množično obiskujemo Kum, Lisco, Kal, Mrzlico in druge vrhove v Zasavju, nadalje Snežnik in Porezen, Pohorje in Kozjak, Kamniške in Juljske Alpe, različne predele na Goriškem in Notranjskem ter že marsikje drugje.

Upamo, da boste uvideli upravičenost naših zahtev in v tem smislu naredili kakšne korake, da ta plačila ne bi bila kamen spotike v naših tradicionalno dobrih odnosih, posebno še med planinci. Da se razumemo: ne gre za cestnino na avtomobilski cesti Ljubljana-Razdrto in na gorenjski avtomobilski cesti, ampak za potnine na vseh drugih cestah, ki jih je treba plačati.

Josip Sakoman, Zagreb

Terra Mvstica

Ko zapremo knjigo **Terra Mvstica** fotografa (in seveda alpinista, jamarja in raziskovalca so-tesk) **Bogdana Kladnika**, nismo nikoli več taki kot prej. V knjigi je zbranih osemindeset

tematskih enot - od Soče do Paga -, ki skozi umetniško fotografijo prikazujejo stvaritve in lepote narave, predvsem kraškega sveta (podnaslov knjige je Kraški svet Slovenije in Hrvaške), če imamo količjak smisla za naše naravno okolje, nas knjiga z odlično zasnovno, oblikovanjem (**Cveto Sonc**) in fotografijo ne more pustiti hladne. V tem smislu je Terra Mvstica tudi »umetnostni vodnik po kraškem svetu«, ki kar vabi na pot, čeprav je veliko več kot le to. (Med drugim je tudi najboljša knjiga naravoslovne fotografije, kar jih je kdajkoli izšlo pri nas.) Besedila v knjigi najdemo le toliko, kolikor je neizogibno potrebno. Uvod je napisal **dr. Janez Marolt**, jedru knjige, to je fotografijam, pa sledijo kratki informativni zapisi predstavljenih umetnin narave kot tudi pregledna geografska karta njihovih leg.

V fotomonografijah smo že kar vajeni bleščečih posnetkov znanih lepot, kar pa ne velja za Terra Mvstico. Zanj so značilni premišljeno originalni posnetki nekaterih bolj znanih in enako kvalitetna upodobitev manj znanih (in mogoče zato še lepših) naravnih znamenitosti; med drugimi si lahko ogledamo korita Mlinarice, Globoški potok, izvir Kroepe v Vojah, Bloščico, Križno jamo, Brinščico in nekaj naravnih posebnosti Hrvaške od Istre do Paga.

Kvaliteta najbolj uspele Kladnikove fotografije je tudi v tem, da nam prikaže motive in naravo tako, kot je sami nikoli ne bomo mogli videti: videli jo bomo, toda v drugačni svetlobi, ob drugem času in v drugačnih razmerah. Oblike narave bodo vedno drugačne, kot nam jih kažejo izrezi zaustavljene vode, prelivajoče se svetlobe in svetleče se oblike podzemskih sigastih tvorb. V tej enkratnosti fotografije je tudi njena moč in dvig nad raven še tako dobre naravoslovne fotografije dokumentarističnega značaja.

Terra Mvstica pomeni umetniško nadgradnjo motivov narave in kraškega sveta. Slike, ki se vrstijo v knjigi, so tematsko razporejene in ko knjigo listamo, jo tudi »beremo«. Terra Mvstica s fotografijami zahteva od »bralca« izrazito dejaven odnos. To ni le nizanje fotografij, ampak njihovo prepletanje in medsebojni vpliv. Zato knjigo »beremo«: od strani do strani se nam razkrivajo variacije načete tematike, ena sekvenca vpliva na drugo, dokler se ne zavemo mogočnega toka podob, ki so ujele estetiklo narave v živ, zaokrožen organizem: skozi fotografijo je na enega izmed možnih načinov razkrita srce skrivnostnega bitja, katerega del smo.

Vzporedno s knjigo velja omeniti tudi istoimensko **multivizijsko predstavo**, ki s pomočjo prelivanja slik na platnu še bolj živo prikaže utripanje kraške in manj kraške pokrajine. Ob izidu Terre Mvstice je bila lanskega 9. decembra taka predstava v KD Španski borci v Ljubljani. Štirje projektorji so omogočili hkratno pro-

jekcijo treh diapozitivov, izmed katerih se je osrednja slika menjavala s prelivanjem in prav skozi tako menjavo v prelivu vnesla še dimenzijo nove, vmesne slike. Ob spremljavi glasbe je predstava brez ene same besede dokazala izrazno moč fotografij in njihovo povezavo v sklenjeno celoto, podobno kot v knjigi razdeljeno na vsebinske sklope z nekoliko večjim podarkom na raziskovanju sotesk.

Napis na koncu - »... in to še zdaleč ni vse« - je pomenil tudi napoved, s katero daje Kladnik slutiti nadaljevanje in razvoj svoje ustvarjalnosti, ki je s knjigo Terra Mvstica že dobila realno vrednost.

Dario Cortese

Neznana Slovenija

Bilo je nekoč: šest dni stvaritve sveta in potem počitek v oazi, »kjer so v starih kaščah še shranjena semena prvobitnosti, ki niso zgorela v ognju požrešne civilizacije,« in upanje, »da bo iz teh semen znova skalilo bogastvo lesenih in kamnitih oblik, čistih rek, zdravih gozdov, pokošenih trav v robeh in klene domače besede - in bo spet vse en sam topel dom za ljudi miru in ustvarjalnosti.«

France Štele je z novo knjižno izdajo podaril popotnico Sloveniji na začetku njene samostojne poti.

Neznana Slovenija (izšla je pri **Cankarjevi založbi**) je še ena fotomografija na temo slovenskih krajin, ki pa jo iz povprečnosti rešuje izviran pristop. Knjigo je oblikovno zasnoval **Marjan Paternoster**, tekstovni del je prispeval **Stanko Klinar**.

Štele si je novo izdajo zamislil kot posebno videnje stvaritve sveta skozi oblike slovenskih krajin in njihovega človeka. Šest dni: vsak ima ob spremljavi črno belih fotografij v uvodnem delu knjige svojo moč, in človek se odpravi v rebri in pod vrhove in zagospodari v neprijaznem svetu.

V pisanem delu knjige Stanko Klinar na nekaj straneh spregovori o preteklosti Slovencev, ki ni in ne more biti omejena na sam slovenski prostor. Toda prav ta je tisti, ki vedno fascinira s svojo naravo oziroma z ljudmi v tej naravi. Tem je posvečen ves ostali del in jedro knjige.

Skozi Steletove barvne fotografije se predstavi devet pokrajinskih enot od Gorenjske do Istre. Resda so fotografije bolj dokumentarne, toda zasnova jih povezuje med seboj; povezujejo jih gore, griči, polja, travniki in človekova bivališča v tem svetu. Slike se nam predstavijo še v drugi luči, potem ko preberemo pesmi ali njihove odlomke, ki jih je avtor izbral za uvod vsake pokrajinske enote. Spregovorijo domačini od **Simona Jenka do Alojza Gradnika**, spregovorijo s srcem in uokvirijo slike, ki sledijo.

Povsod je delo človeških rok. Četudi na fotografijah gledamo le potok ali goro, nas bodo druge

slike spomnile na to, da v tej pokrajini živijo ljudje. Srečamo jih povsod, čeprav ne ob vsakem času: v pastirskem naselju na Planini v Lazu, v Topli pod Peco, v Robanovem kotu, na gričevju Goričkega, med umaknjenimi travniki dežele ob Krki, v notranjskih hribih in ob mirni Kolpi, visoko nad Baško grapo in v srcu slovenske Istre. Preletimo pokrajine neznane Slovenije, ki nam vendar ni tako zelo tuja. Neznana Slovenija je pravzaprav človek v njenih ravninah, bregovih in dolinah.

Vsaka pokrajinska enota je impresija, ki zajame le delček pokrajine; pravzaprav bi za popolno predstavitev vsaka pokrajina zahtevala svojo knjigo. - Na tem mestu je potrebna tudi pripomba o različnem prostoru, ki je namenjen pokrajinam. Prav tistim, ki so najbolj neznane in na obrobju Slovenije, je namenjeno najmanj prostora. Tako so Koroška, Prekmurje, Bela krajina in Istra le majhni delčki v Neznani Sloveniji. Toda celota je itak impresivni svet raznolikosti domače zemlje in njenega človeka, ki je vezno tkivo knjige.

Ko se tako s fotografijami ustavimo pri Sečoveljskih solinah, obrnemo list v modrikasto valovito pokrajino številnih grebenov, ki se dvigujejo iz meglic: »Hribi in doline pejojo hvalnice in slavo svoji popolnosti. Glej, bilo je prav dobro!« Toda minili so časi otožne zasanjanosti narave in ostre romantike njenih domačij. Kot je v uvodu povedal citat iz knjige, je požrešna civilizacija marsikaj uničila in ni čudno, »da se nam trga srce in nas pretresajo prizori mrtvih rek, svinčenih oblakov in odtujenih misli.« Da bo Slovenija postala topel dom za ljudi miru in ustvarjalnosti, bo potrebno še veliko napora in predvsem pameti. Knjiga Neznana Slovenija je v tem naporu že ena izmed ustvarjalnih potez razuma, ki bi lahko pomagala oblikovati ljudi omenjenih kvalitiet.

Dario Cortese

Planinstvo v Celjskem zborniku

Zimski meseci so čas, ko izidejo različne knjige in zbirke. V tem času izide vsako leto tudi Celjski zbornik in v njem lahko najdemo marsikaj o zgodovini naše doline in celjske regije. Tako je v Celjskem zborniku 1991 in v letniku 1990 **Janez Cvirn** avtor sestavka »Thomas Furstbauer: Kronika mesta Celje 1892-1907«. V kroniki so objavljeni različni dogodki ter prirreditve v mestu Celje in okolici. V pregledu so kronološko nanizana dogajanja na političnem, gospodarskem, kulturnem in urbanističnem področju v Celju v tem obdobju, pa tudi zapisi o delu društev iz Celja. Ali je v kroniki zabeleženo delo Celjske sekcije Nemškega in avstrijskega planinskega društva? Zapisov o delu slovenskega planinskega društva pač ne moremo iskati, ker je kronika izrazito nemško usmerjena. Toda Janez Cvirn v orisu družbenega življenja

v Celju na prelomu stoletja podrobno ne omenja delovanja planinskih društev, čeprav podrobno piše o delu drugih društev (Sokolci itd.)!

Prvi zapis, ki ga zasledimo, je: »2. 3. 1901 - V dvorani Kazine je celjska sekcija Nemško-avstrijskega planinskega društva priredila reduto »lustige Almfahrt«. Dvorana je bila lepo okrašena, udeležba pa je bila velika. Za hrano in pijačo je bilo odlično poskrbljeno. Pri tem so se izkazale nemške žene in dekleta, ki so bile oblečene v planinske noše.«

Naslednji zapis je iz leta 1905: »11. 2. 1905 - Celjska sekcija Nemškega in avstrijskega planinskega društva je v dvorani Kazine priredila pustovanje z naslovom Kirchtag auf der Alm. V ta namen so bili ustrezno okrašeni prostori Kazine. Za ples sta igrali celjska mestna godba in »hišna godba« pod vodstvom **Augusta Pinterja**. Na zabavi je bilo videti veliko čudovitih kostumov.«

Najdemo še zapis: »5. 6. 1907 - Kočo na Okrešlju, last celjske sekcije Nemškega in avstrijskega planinskega društva, je uničil plaz.«

Ti zapisi povedo, da so bili nemški planinci organizirani tudi v Celju, da so delovali v izrazito nemškem slogu, za nemško stvar, da pa v družbenem življenju niso bili kdo ve kako prisotni, kot so bila nekatera druga društva.

Mogoče še omenimo zapise: »31. 1. 1894 - V Celje je prišla novica, da bodo v naslednjem mesecu pričeli z gradnjo ceste Luče - Solčava, ki je izrednega pomena za razvoj turizma v Savinjskih Alpah.

12. 5. 1894 - Celjski knjigarnar **Fritz Rasch** je založil Vodnik po Celju in okolici, ki ga je napisal **Michael Kurz**. Knjigi je priložen načrt mesta, ki ga je izdelal geometer **Kari Lebitch**.

15. 8. 1901 - V založbi knjigarnarja Fritza Rascha je izšel *nov* vodnik po Celju in okolici, ki ga je spisal **Thomas Furstbauer**.

9. 10. 1904 - Na kavarni Merkur so odkrili spominsko ploščo pesniku **Johannu Gabrielu** Seidlu. Slovesnosti se je udeležila tudi njegova sestra **Mina Funke**. Plošča je okrašena z reliefnim portretom pesnika in opremljena z napisom: Tukaj je stanoval pesnik Johann Gabriel Seidl od 1829 do 1840.«

V času, ko je Seidl bival v Celju, je sistematično prehodil okolico mesta od Savinjskih Alp do Rogatca. Za časopis Steirische Zeitschrift je leta 1836 napisal spis Die untersteirische Schweitz (Spodnještajerska Švica), v katerem opisuje potovanje iz Celja skozi Savinjsko in Logarsko dolino do slapa Rinke z vzponom čez Škarje na Ojstrico. Spisu je dodan seznam alpskih rastlin in popis panorame gora okoli Solčave z navedbo višin. V pripoved je Seidl vpletal ljudsko izročilo in krajevna imena, ki jih je zapisoval tudi v slovensščini.

Nemci so se leta 1904 spomnili tega moža, ki

je odkril lepote Savinjske in Logarske doline. In danes? Danes smo nanj pozabili, še vrelec v Celjskem parku, ki je nekoč nosil njegovo ime, je medtem imel že kopico drugih imen.

Res je, da ni živel v Zgornji Savinjski dolini, jo je pa odkrival in zato bi bilo prav, da bi bil naveden med »Pomembnimi osebnostmi« doline, ki so imenovani v Vodniku po Zgornji Savinjski dolini. Vodnik je lani izdala založba EPSI d.o.o.

Vrnimo se k Celjski kroniki! Ne piše veliko o planinstvu, vendar opozarja na nekatere dogodke, na nekatere osebnosti. Čeprav so bili dogodki nemško obarvani, čeprav so opisane osebnosti delovale v nemškem duhu, je to naša zgodovina, ki je ne smemo zanemariti. Celje je pač ta čas vseskozi bilo za nemško stvar, dolina pa za »slovensko stvar«, kot je zapisal **Aleksander Videčnik** v sestavku »Družbeni razvoj doline« (Zgornje Savinjske doline-Vodnik po Zgornji Savinjski dolini). Veseli in ponosni smo lahko, da so naši predniki izbojevali, da je zmagala »slovenska stvar«. Tu ima nemalo zaslug SPD.

Franc Ježovnik

Skrivnostni zakladi Posočja

Za ljubitelja narave pomeni prebiranje knjige **Naravne znamenitosti Posočja** avtorja Daniela Rojška (izšla je lani pri Državni založbi Slovenije) nekaj podobnega kot zatopljenost ljubitelja kriminalk v svoj oboževani žanr. Primerjava med »žanroma« ni ravno najboljša, toda »zaplet« v Rojškovi knjigi so taki, da nas ne spustijo iz objema niti potem, ko knjigo odložimo. Takrat se vse skupaj šele začne.

Naravne znamenitosti Posočja je namreč tako dober in koncizno sestavljen vodnik, da nas takoj zasrbijo podplati in začnemo pripravljati nahrbtnik ne glede na vreme in čas.

Knjigo uvaja nekaj strani splošnega dela, ki jim sledi pregleden zemljevid območja in osrednji del: predstavitev, to je izbor 227 naravnih znamenitosti Posočja, od skoka in korit Soče do izliva v Jadransko morje. Knjigo zaključijo slovarček manj znanih izrazov ter seznam uporabnih zemljevidov in nasveti za nadaljnje branje. Vodniku ne manjka skic, črno belih in barvnih fotografij in zemljevidov z vrisanimi legami opisanih znamenitosti. Kar v knjigi pogrešamo, je edino kazalo in abecedni seznam predstavljenih enot. Sicer pa je mogoče tako še bolje, saj se tako takoj spoprimeemo z iskanjem, ki ga spodbuja knjiga.

V uvodnem delu nam avtor predstavi naravno in kulturno dediščino in pomen njenega varstva, seznanimo se z vrednotenjem in vrstami naravne dediščine. V izredno strnjemem (vendar niti najmanj pustem) jeziku, ki je značilen za celoten vodnik, se predstavi še Posočje s Sočo in nekdanjim soškimi ledenikom; omenjen je še

To je eden od skrivnostnih zakladov Posočja; ste ga že videli?

TNP, ki sega tudi na območje, ki ga zajema vodnik. In potem - napeto branje se zares začne.

Brezna, slapovi in soteske; okna in stolpi, doline in grape...

Priznajmo; koliko izmed tako številnih članov naših planinskih društev zares pozna Posočje? Koliko nas je že slišalo za Kocenpoh in njegova korita, ali za druge »pohe« v pobočjih nad Baško grapo (ime izvira iz nemškega izraza za potok, Bach, saj so bile v govoricu prebivalcev v teh krajih preoblikovane besede iz nemščine, kot npr. v Danjah)? Ali pa za sotesko Bače z imenom Klonte? Ali pa za skoraj 50-metrski slap Skok na Fratarici pod Loško steno? Ali za posebnosti Goriških Brd? Pravzaprav naštevaje ni smiselno, ker bi tako lahko naštel več kot polovico naravnih znamenitosti iz knjige.

Od Nanosove Pleše na jugu do Mangarta na severu; od Breginja na zahodu do Cerknega in Idrije na vzhodu: vse to je območje slovenskega porečja Soče, ki v sebi skriva najbolj privlačne in najbolj skrivnostne zaklade slovenske narave. To je območje, ki je odmaknjeno, skrito in včasih še zavito v zastirajoč duh časa (spomni-

mo se samo idrijskih hribov in grap, zamaknjivosti Kobariškega kota, oddaljenosti Goriških Brd...). In to je seveda območje, ki ga v svoji knjigi (ki jo kar preskromno imenuje »knjižica«) Daniel Rojšek predstavlja kot sad sedemletnega dela na Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine Gorica.

Vodnik Naravne znamenitosti Posočja bo odlično služil svojemu namenu. Izbor znamenitosti predstavljenega območja je očarljivo privlačen in čeprav bodo nekatere predstavljene enote, kot so na primer brezna in ozke soteske, ostale neizkušnemu ljubitelju narave nedostopne, je v knjigi toliko več dostopnih lepot. Tu ni kaj - vse priznanje avtorju za njegovo zares dobro, zanimivo in uporabno delo - in - pot pod noge! Ali kot je o vodniku zapisal avtor sam: »Vesel bom, če ga boste bralci s pridom uporabljali: ne le kot kažipot, pač pa kot priročnik, iz katerega boste veliko izvedeli o naravi in ki vas bo opogumiljal za odkrivanje neznanega.«

Ob tej priložnosti naj še enkrat omenim sorodni publikaciji, ki ju je izdal Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine. Seveda gre za **Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije**. Prvi del predstavlja izbor najpomembnejše naravne dediščine **vzhodne Slovenije**, drugi, ki je izšel pred kratkim (glej predstavitev v enajsti številki lanskega letnika PV), pa **osrednje Slovenije**. Tako je naš tokratni vodnik že predhodnik tretjega dela (zahodna Slovenija) Inventarja, ki bo predvidoma izšel leta 1993.

Dario Cortese

Pogled v podzemlje

Speleologija za gornike praviloma ni nekaj obstranskega. Zato je predstavitev naše speleološke literature umestna tudi v PV, ne nazadnje kot spodbuda in v razmislek, saj revija Naše jame kot vedno prinaša veliko zanimivega, tehtnega in seveda uporabnega branja.

Revijo **Naše jame** enkrat letno izdaja **Jamarska zveza Slovenije (JZS)**. Letnik 1991 nosi številko 33 in predstavlja že drugo računalniško pripravljeno številko. Na 175 straneh se zvrsti množica člankov - znanstvene razprave, poročila o raziskovanjih podzemnega sveta, članke o njegovem varstvu kot tudi nekaj tistih bolj splošnega značaja.

D. Novak predstavi izvir Libije (ki oskrbuje s pitno vodo večji del Šaleške doline!) z zaledjem. Ker izvir pobira vodo z Golške planote, se zaradi turističnega izkoriščanja Golt že pojavljajo problemi onesaženja vode (odplake iz koč in hotelov; ogroženost zaradi razvoja zimskošportnega turizma, smetišča...). - Nasploh je v tej številki precej člankov o varstvu (predvsem podzemne) narave. O perspektivah kraškega turizma, ki jih takoj poveže z občutljivostjo območja in ekološko problematiko, govori v svojem članku **F. Habe**. Raziskovanje jam, ne

le »klasično jamarsko«, temveč bolj kompleksno in interdisciplinarno, potrebujemo tudi za varstvo turističnih jam, pravi **A. Kranjc**, in opozori na problematično vlogo turizma (tudi tako imenovanega alternativnega kraškega turizma) v krhkem podzemskem svetu: množična speleologija je smrt za jame! V tehtnem članku o problematiki varovanja kraških jam kot dela naravne dediščine **M. Simič** poudarja vlogo jamarjev in drugih obiskovalcev jam ter njihov negativen vpliv na prvobitno podobo in ohranjenost jame (minerski posegi v jami, izrabljen karbid in drugi odpadki, odnašanje kapnikov in kristalov, podpisovanje itd.). Veliko je torej pomislekov in smo tako tudi ob članku **F. Malečkarja** o programu in izvedbi alternativnega kraškega turizma že lahko bolj kritični.

O raziskovalnem delu v podzemlju poroča več prispevkov. **A. Mihevc** predstavi na primeru dveh jam nekaj posebnosti jamskih stropov, v drugem članku pa izredno zanimivo jamo pri Sv. treh kraljih v dolomitu Vrha nad Rovtami, ki jo je že pred mnogimi desetletji »odkril« umetni predor na nekdanji Rupnikovi liniji.

Tudi Kamniške Alpe skrivajo bogato podzemlje. O raziskavah na Dleskovški planoti in akcijah Korošica '89 in '90 poroča **V. Kregar**, kot tudi o raziskovanju toka podzemnih voda na Veliki planini. O breznu pod Moličko pečjo govori članek **M. Kovača**, ki tako zaokroži območje Kamniških Alp.

Dve potapljaški akciji predstavita **M. Deschmann** in **S. Sancin**, in sicer v Spodmolu pri Mali Savici in izviri Krope v Vojah, na nekaj mističnih (in tudi kruto tozemskih) čarov pa nakaže prijeten članek **A. Hudoklina** o skrivnosti jame na Cvingerju.

Na površju prav tako potekajo raziskave, evidentiranje najdenih jam in podobno. **F. Šušteršič** v razpravi S čim naj se ukvarja speleologija na novo določi nekaj speleoloških izrazov, spregovorijo o preoblikovanju speleogenetskega prostora in sploh ponudi kompleksen pogled v speleologijo kot znanost; tako pomeni članek informativno branje za razširjanje »podzemskih obzorij«.

O katastru jam JZS razmišlja **D. Verša** in nas odlično seznanja z vlogo, pomenom in delom katastra. Vključenih je tudi po dvajset slovenskih naj-jam: najdaljših (s skoraj dvajsetimi kilometri je prvi jamski sistem Postojnska jama) in najglobljih (sedanji rekord ima črnelso brezno - 1198 metrov). In: ali ste vedeli, da je v Sloveniji dosedaj registriranih že **6048** jamskih objektov?

Obdelave meritev v speleologiji si brez računalniške pomoči danes skoraj ne moremo predstavljati. **M. Vrabec** predstavi svoj program za pregledovanje v računalnik vnesenih meritev kompasnih poligonov in odpravljanje napak pred matematično obdelavo.

In še o vozlih: nekaj besed o bičevih vozlih in trdnosti navzkrižnega vozla spregovori **T. Planina**.

Na koncu sta še dva prispevka o jarnski zgodovini. **J. Ravljen** in **D. Šafarič** pišeta o zgodovini soteske Huda Luknja, **F. Štorman** pa o turističnem razvoju jame Pekel.

Proti koncu revije najdemo še poročila, med njimi tudi z odprav v Ukrajino, na Slovaško in v Avstrijo (Batman Hoehle), in odmeve (kronika JK Krpelj, Obirske kapniške jame, načrt Matjaževih kamer...) in nekaj enot (priznanja, jubileji, In memoriam, književnost), ki jih ima ponavadi periodični tisk.

Tako novi letnik revije Naše jame spet ponuja zanimivo »podzemsko« branje in seveda tematiko, ki je zanimiva tudi za občinstvo, ki je sicer bolj doma nad zemljo in v gorah.

Dario Cortese

društvene novice

Oblačila za hrvaške otroke

Tudi nas mlade planince je pretresla huda vojna na sosednjem Hrvaškem. Vsak dan gledamo po televiziji razrušene hiše, vrtce, šole, cerkve, številne begunce in med njimi mnogo nedolžnih otrok, ki jim vojna onemogoča mirno in brezskrbno otroštvo.

V našem mestu, v Ilirski Bistrici, je bilo nekaj zbiralnih akcij, ki sta jih vodila Rdeči križ in Karitas. Prijateljsko planinsko društvo Platak z Reke na Hrvaškem pa nas je prosilo, naj še dodatno zbiramo zimska oblačila za mlade begunce. Pozivu smo se odzvali šolarji in mladi planinci naše šole in v tednu dni zbrali nad 550 kilogramov zimskih oblačil, največ majic, hlač, kap, rokavic, veliko perila in obutve. Zbrana oblačila so starejši planinci skupaj z drugimi oblekami za begunce odpeljali na Reko.

Upamo, da bo vojne kmalu konec in da se bodo naši hrvaški vrstniki čimprej lahko vrnili na svoje domove in v šole ter živeli tako mirno kot mi v Sloveniji.

Andreja Kalčič
OŠ Dragotin Kette, II. Bistrica

Navodilo sodelavcem PV

Sodelavce Planinskega vestnika prosimo, da nam prispevke za objavo pošiljajo izključno v tipkopisu, in sicer natipkane samo na eni strani lista formata A4 in v takem razmaku, da bo na strani približno 30 tipkanih vrst. Isto seveda velja za prispevke, napisane na računalnik. Le takšne članke je namreč mogoče pripravljati za tisk.

Uredništvo

V neznano - na Kum

Planinska skupina nas je v soboto zvbila iz toplih zapečkov in kot smo zvečer videli, se je splačalo, kajti tak dan bi hoteli še doživeti. Kar dvaintrideset sedežev v avtobusu je bilo zasedenih na izletu v neznano. Najprej smo se ustavili v gradu Bogenšperk, kjer nas je vodnica z veseljem popeljala po nekdanj Valvasorjevem gradu, ki pa ga je moral prodati (pa ne samo tega!), da je lahko natisnil Slavo Vojvodine Kranjske. Škoda, da ni knjižnica ostala v Sloveniji - kupila jo je zagrebška škofija. (Zgodovina se ponavlja: Elan, ta nekdanji slovenski paradni konj, je zdaj tudi v hrvaški lasti.)

Grad že dolgo let prav po polževo počasi obnavljajo. V njem je zemljepisni muzej, saj je bil Valvasor priznan geograf, poleg tega pa imajo v občini GEOSS - geometrično središče Slovenije. V gradu je še nekaj drugih zbirk: narodne noše, ljudski običaji, lovske trofeje nekdanjih politikov. Tudi kapelo so obnovili, tako da se mladi pari lahko v tem znamenitem gradu poročijo civilno in cerkveno.

V Šmartnem smo ostro zavili na desno v čudovito dolino, po kateri je nekdanj hodil pisatelj **Levstik**, nato pa po makadamu levo in navzgor. Kakšen mir smo imeli! Cesta je kar lepa in žive duše ni nikjer. Kmalu smo bili ob Sopotu in šli levo proti Podkumu. Kar strmo smo se vzpenjali. Mraz je bil, v smeri Kuma pa smo opazili sneg.

Približno na višini 1100 metrov pa se je popolnoma zjasnilo. Kako lepo je bilo po treh tednih videti sonce, na drevju pa ivje! Cerkev svete Neže se je vsa bleščala; lepo so jo od zunaj obnovili, od znotraj pa so še delali. Tudi TV stolpu se ni več poznalo divjanje južne vojske; ali so napadalci vedeli, da je bila včasih na njegovem mestu cerkev?

Nekatere je premamil vonj iz kuhinje, druge razgled od Pece do Triglava in Snežnika. Lepi visoki vrhovi v daljavi so vabili; škoda, da se po meglenem morju ne da hoditi.

Polni lepote smo se vračali v dolino. Ena od planink je z žalostjo ugotovila: »Iz lepote nebes, ki jih nismo zaslužili, moramo nazaj, da si jih prislužimo.«

Starodavno Svibno je kot koklja, nad njo temen gozd Jatna, piščančki pa Žebnik in naš kmečki turizem v globoki kotanji. Še enkrat se je pokazalo, da je bistvo očem nevidno, kot je dejal Mali princ.

Klobase so že čakale, vino je bilo dobro, stregla pa nam je brhka Anita. Razdelili smo nagrade - Krkino kozmetiko za Slavko, ki je na začetku poti skoraj vse prav napisala, kam gremo v neznano, dva, ki sta najbližje in najbolj stran zadela, pa sta tudi dobila svoje. Štiriletni Igor je dobil vitanovo za skoraj v celoti prehojeno pot, pa še lepo je narisal vse tri točke.

Marjan nas je mimogrede pripeljal po Mirenski in Lakenški dolini skoraj v predvidenem času v dolensko metropolo. Peter Repož

Še so mecen!

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar: **Janko Mimik**, Ljubljana, 700 tolarjev; **Rafko Terpin**, Idrija, 1800 tolarjev; **Dušan Vodeb**, Maribor, 1400 tolarjev; **Marinka Petančič-Jecelj**, Ljubljana, 1000 tolarjev; **Jožica Kabaj**, Maribor, 500 tolarjev; **Nada Kostanjevic**, Vipava, 1200 tolarjev; **Miroslav Žolnir**, Velenje, 400 tolarjev; **Vojko Čeligoj**, Ilirska Bistrica, 1200 tolarjev; **Vladimir Škerlak**, Ljubljana, 700 tolarjev; **Roži Skobe**, 100 tolarjev; **Janez Krušič**, Žirovnica, 400 tolarjev; **Lojze Anzelc**, Sevnica, 2130 tolarjev.

V gotovini so prispevali za Planinski vestnik: **Andrej Brvar**, Ljubljana, 9080 tolarjev; **Franček Vogelnik**, Maribor, 100 tolarjev; **Jože Rant**, Ljubljana, 1000 tolarjev.

V korist Gorske reševalne službe sta odstopila avtorski honorar:

France Škrbec, Ljubljana, 300 tolarjev; **Jože Štolcar**, Medvode, 800 tolarjev.

V korist Komisije za odprave in tuja gorstva je odstopil avtorski honorar:

Pavle Šegula, Škofja Loka, 400 tolarjev.

Za begunce je odstopil avtorski honorar:

Andrej Baraga, Ljubljana, 900 tolarjev.

Vsem tem in še drugim mecenom, ki so prispevali za različne dejavnosti v planinski organizaciji, pa nočejo biti imenovani, se Planinski vestnik v imenu vseh prejemnikov lepo zahvaljuje.

Prelesti zimskega Javornika

V mraku odhajajoče noči smo se planinci lanskega 22. decembra zbrali na Ukmarjevem trgu v Kopru. Kako prijetna so ta vedno vnovična snidenja članov Obalnega planinskega društva! In na lanskem zadnjem večjem izletu nas je bilo še več, kar za dva avtobusa, saj so bili na pohodu tudi otroci iz sedmelske šole in mladi iz delavnic za invalide s spremljevalci.

Namenjeni smo bili na Javornik, vzpon nanj pa kljub snegu ni bil nikakršna ovira; vendar je bilo lažje tistim, ki so s seboj vzeli smučarske palice, s katerimi so si pomagali pri hoji. Srečali smo le redke planince, ki so se vračali proti Črnemu vrhu.

Tam zgoraj so smučarske vlečnice mirovale, saj so krepkejše trave kukale skozi snežno odejo. Spodaj je bil hotel, pokrajina pa je kot narisana počivala v belini. Polja in travniki so bili brezhibno beli, smrekovi gozdovi so se temneje risali, ker so se že začeli otesati snega, le ceste in poti so rezale ta zemljevid bele pravljice.

Povzpeli smo se do stare lesene kapelice.

Hvala za čestitke!

Planinska zveza Slovenije ter uredništvo in uprava Planinskega vestnika, pa tudi posamezni člani uredniškega odbora so pred božičnimi in novoletnimi prazniki dobili veliko prazničnih in novoletnih voščil planinskih prijateljev in tovarišev. Zahvalujemo se vsem, ki ste nam jih poslali.

Veter je tod na ravnem delu poti potegnili, da je suh sneg izpod gozdarjev nosilo v oči in usta. Nekaj sto metrov naprej v hrib je samevala kmetija, kjer se je bilo treba odločiti, ali naj gremo po bolj ravni poti ali navkreber na desno in okrog hriba do kočice - pa smo jo mahnilo kar naravnost po poseki in po celem snegu.

Pri koči ni bilo veliko planincev. V zavetrju smo poiskali kotiček in pomalicali, potem pa smo le šli v toplo in polno kočico, da smo popili čaj in potrdili kartonček v dokaz za opravljen vzpon. Le tu in tam je bilo slišati domačo idrijsko govornico, nekaj pohodnikov je bilo iz Ljubljane, prevladovali pa smo mi z Obale in zvesti Tržičani. Pogrešali smo planince iz Umaga in Zagreba, ki so se poprej vsako leto udeleževali pohodov na Javornik. Sicer je bilo pohodnikov precej manj kot minula leta, ko smo drug za drugim hodili v neprekinjenih kolonah, enaka kolona pa je šla v drugo smer.

Veliko je bilo napisanega in izrečenega o množičnosti v gorah, veliko kritik in veliko dobrega. Zase lahko rečem, da mi hribi, gore, griči, holmi, vršaci pomenijo zelo veliko, več kot zdravilo. So čaroben napoj. Včasih je naporno na poti proti cilju, proti polovici poti, proti vrhu; tam pa, ko človek obstane, se sprosti in vsi težki kamni iz doline, ki ležijo na srcu in duši, se odvalijo in izgubijo in popolnoma sem prerोजना. Čeprav razgledi niso vedno širni, so občutki enaki. Človek občuti, kako je majhen v prečudovitem velikem stvarstvu, pa hkrati velik, da je zmogel takšno pot, in tiho se zahvaljuje, da sme biti tod. Trenutek sreče se vtisne v dušo in nikoli več ne zbledi.

Ko srečujem planince, v marsikaterem vidim podobo sebe. Tudi oni so srečni, navdušeni nad prvobitnostjo, preprostostjo in veličino narave.

Potem je bilo pred kočico na Javorniku zelo veselo. Šolarji, predvsem naši iz Kopra, so se vsevprek kepali, kepe so letele na vse strani ter zadevale prave cilje ali pa koga čisto drugega. Najbolj čudno se je zdelo Danilu, da so prav rahlo vržene kepe tako pogosto zadevale njega - in vse so prihajale iz iste smeri, od koder mu je skupina planink pošiljala bele pozdrave in se izdala, ker je punce premagal smeh.

Po južnih pobočjih Javornika smo se vračali

proti Colu, kjer nas je - kot vsako leto - čakal avtobus. Zimsko pravljico idilo je vse hitreje talilo sonce in narava je oživila: veje so poskakovale, ko so se rešile snežene teže, pod vejami pa je za sneg risal figure nenavadnih oblik. Vsakič je rahlo zašumelo in se zaprašilo, potem pa je bilo spet vse tiho in le naši koraki so motili mir.

Planinci z Obale smo tako končali lansko planinsko sezono, za slovo pa smo se tisti dan ustavili še v gostilni pri Zoru v Štanjelu, kjer smo malo pozneje kajpada tudi kakšno zapeli.

Jana Štern

Poletno potepanje

Bila je po dolgem času zopet prava zima, obilna s snegom, in tako sem težko pričakoval pomlad in poletje, ko se bom lahko zopet začel potepati po naših čudovitih hribih.

Ko sem se v prelepem dnevu potepal po obronkih Pece, se mi je ponujal enkratni razgled proti Kamniškim Alpam, proti Ojstrici, Planjavi, Brani, Turški gori, Rinkam in na Logarsko dolino pod njimi. Zadostoval je le en pogled na te krasne vršace tam daleč, ki so bili ta dan kot na dlani, in cilji za začetek poletja so bili postavljeni. Najprej hitro na Raduho po kondicijo, si končno ogledat čudovito Snežno jamo z ledenim jezerom, potem pa pot pod noge v kraljico vseh dolin, Logarsko dolino. In kam potem? Bomo še videli!

Toda glej ga, zlomka! Jugoslovanski generali so se spomnili, da bi bilo potrebno zavarovati severno mejo sedaj že bivše Jugoslavije in pridrveli so tanki ter prihrumela letala, da nas zaščitijo pred samimi seboj. In tako so se moji načrti sesuli v nič. Od mojih potepuških načrtov so ostali le zmaličeni avtomobili, topovske salve in bombardiranja.

Toda tanki so oddrveli in letala odhrumela, v naše kraje pa se je zopet vrnil težko pričakovan mir. In seveda se nisem pustil prositi: pot pod noge in v Logarsko dolino! Pridružita se mi še prijateljici, vreme je čudovito in odločimo se za Ojstrico. Avto kar sam drvi in že smo v Logarski.

Začetek je pač kot vsak začetek: nahrbtnik je pretežak, zrak je prevroč in osvežujoča sapica preslabotna. A teh začetnih težav je kmalu konec in trud se nam poplača, ko prispemo do kočice na Jami. Odpre se nam čudovit razgled na Ojstrico in okoliške vrhe. Na hitro pomalica in se odpravimo naprej v hrib. Pot je naporna in sonce neumljeno žge po nas, pa še na zavetrni strani smo. Ves trud se nam poplača, ko pridemo na vrh: odpre se nam pravljico pogled na Logarsko dolino.

Ampak, smola! S Korošice gor se začno valiti težki oblaki in v daljavi začne grmeti. Zato se urno odpravimo proti Korošici, kjer nameravamo prespati. Vmes se še podrsamo na precej dolgem snežišču.

Z nevihto ni bilo nič in vreme je bilo naslednje jutro čudovito. Po prespani noči so noge precej lažje, lažji pa je tudi nahrbtnik, kar je najbrž posledica obilne večerje in pot kar beži pod nogami. Kmalu smo na križišču proti Planjavi, do koder je le bore pol ure. Tod pa spet prične pihati, Grintovci se pokrijejo s kapo in v daljavi zagrmijo. To nam je kar dovolj, da se urno odpravimo proti Kamniškemu sedlu, kamor prispemo v zadnjem trenutku, kajti potem se odpre nebo, strele švigajo, gore bučijo in neznanse količine dežja in toče se zlivajo na gorovje. A že čez dobro uro je vsega konec in vreme je še lepše, kot je bilo prej; kot da je nevihta oprala ta prelepi gorski svet. Z lepim vremenom se tudi mi odpravimo v dolino.

A smola nam jo še enkrat zagode. Komaj pridemo v dolino, nas zopet zajame nevihta, ki pa tokrat ne pomenja tako hitro. Vendar do avta ni več daleč.

Tako je minilo to poletno potepanje, ki ga niti vojna, niti nevihte niso mogle preprečiti.

Leon Vrhovšek

Krožek v OŠ Hudinja

Tudi v letošnjem šolskem letu deluje v osnovni šoli Hudinja planinski krožek, zanimanje učencev za hojo v gore pa je precejšnje. Prvi izlet smo imeli že 14. septembra, in sicer na Donačko goro, udeležilo pa se ga je 27 učenec in učencev iz višjih razredov. Krožek vodi učitelj zemljepisa **Ivan Tomažič**.

Na tem izletu na Donačko goro so se nam pridružili tudi učenci osnovne šole Frana Kranjca iz Polul, kjer mlade planince vodi učitelj zemljepisa **Franček Majcen**.

¹Adrijana Weiss,
Alenka Šmerc

Mali oglasi

Prodajam kompletne letnike Planinskega vestnika 1937, 1938, 1941, 1942, 1943, 1944, 1948 in 1952 ter nekompletne letnike 1939, 1940, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957 in 1958.

Blaž Medic, Erjavčeva 22,
Ljubljana

Kupim Planinski vestnik od leta 1895 do 1921, 1923, 1924 in 1925 ter ugodno prodajam kompletne predvojne in povojne letnike ter posamezne številke vseh letnikov.

Miro Koder, Tomšičeva 31
64270 Jesenice
telefon (064)82174

Prodajam kompletne letnike Planinskega vestnika 1930, 1932, 1934, 1936, 1948 in 1977 do 1983 ter več posamičnih števil in nekompletnih letnikov od leta 1922 naprej. Kupim pa PV od leta 1895 do 1922 ter drugo starejšo planinsko literaturo in stare razglednice s planinskimi motivi. Pisne ponudbe na naslov:

Edo Torkar, p.p. 65
64270 Jesenice

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi

Cene v tolarjih

Gorski Kotar - 1:100 000 (1. izd. 1990)	140
Krn s Kobaridom - 1:25 000 (1. izd. 1990)	140
Stol in Begunjsčica - 1:25 000 (1. izd. 1990)	140
Trenta - 1:25 000 (1. izd. 1990)	140
Okolica Ljubljane - 1:50 000 (1. izd. 1990)	140
Kranjska gora z okolico - 1:25 000 (1. izd. 1990)	140
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro - 1:25 000 (1989)	140
Julijske Alpe - Bohinj - 1 :20 000 (8. izd. 1990)	140
Julijske Alpe - Triglav - 1:20 000 (5. izd. 1990)	140
Grintovci - 1 :25 000 (1. izd. 1987)	140
Julijske Alpe - vzhodni del - 1:50 000 (8. izd. 1991)	140
Julijske Alpe - zahodni del - 1 :50 000 (8. izd. 1991)	140
Triglavski narodni park - 1 :50 000 (5. izd. 1991)	140
Karavanke - osrednji del in Grintovci (3. izd. 1988)	140
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco - 1:50 000 (6. izd. 1990)	140
Pohorje - vzhodni del - 1:50 000 (2. izd.)	140
Pohorje - zahodni del - 1:50 000 (4. izd. 1990)	140
Posavsko hribovje - 1:100 000 (1. izd. 1986)	140
Škofjeloško hribovje - 1 :40 000 (3. izd. 1988)	140
Storžič in Košuta - 1:25 000 (1. izd. 1988)	140
Peš pot E6 - YU - zemljevidi - 1:50 000	140
Slovenska obala in zaledje - 1:50 000 (3. izd. 19	140
Istra - 1 :100 000 (1. izd. 1990)	140
Pomurje - 1:75 000 (1. izd. 1990)	140
Bovec z okolico - 1:25 000 (4. izd. 19	140

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (Dobnik, 2. izd. 1991)	300
Slovenske planinske kočice (Rapoša, 1. izd. 1990)	250
Kamniške in Savinjske Alpe	v pripravi
Julijske Alpe	v pripravi
Karavanke (Klinar, 2. izd. 1983)	250
Vodnik po Zasavskem hribovju (Pergar, 1. izd. 1978)	300
Po gorah severovzhodne Slovenije (Ficko, 1. izd. 1980)	300
Turni smuki (Črničev-Praček, 2. izd. 1985)	250
Triglavski narodni park (Fabjan, 1. izd. 1985)	300
Planine Hrvatske (Poljak, 3. izd. 1986)	400

Vodniki in dnevnik po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (6. izd. 1988)	250
Dnevnik po Slovenski planinski poti (1990)	60
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU, skice (1984)	50
E7 - evropska peš pot od Sotle do Soče (3. izd. 1988)	50
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije (1. izd. 1980)	100
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	30
Loška planinska pot (5. izd. 1973)	50
Ljubljanska mladinska pot (1. izd. 1984)	50
Koroška planinska mladinska transverzala	50
Kamniška planinska pot (1983)	50
Vodnik in dnevnik po planinski poti XIV. divizije (1984)	50
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	150
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah (1991)	200
Jezerska planinska pot - 90 let Češke kočice (2. izd. 1990)	50

Alpinistični vodniki

Gorniška pot iz Planice na Pokljuko - PP (1989)	
Kamniške in Savinjske Alpe - Logarska dolina, Matkov kot - Peči (Golnar, 1982)	200
Kamniška Bistrica - zahodni del (Golnar, 1988)	200
Lučka Beia - Robanov kot	200
39 in pol (Pavle Kozjek)	250

Vodniki v tujih jezikih in večjezične izdaje Cene v tolarjih

Die Slowenische Berg-Transverzale (2. izd. 1979)	300
Triglav - ein kurzer Fuhrer (1980)	200
How to climb Triglav (2. izd.)	200
Triglavski narodni park - štirijezična brošura (1983)	100
Kamniške Alpe - Ravenska Kočna - Kletterfuhrer (1977)	200
Pot prijateljstva treh dežel (trijezični vodnik)	100
Zaščitena območja (treh dežel) - Naturschutzgebiete - Zone Protette (1981)	250
Slovarček za planince (tridelni, trijezični) - Wörterbuch für Bergsteiger - Vocabolario per alpinisti (1986)	200

Vzgojna literatura

Planinska šola (2. izd. 1983)	150
Planinski dnevnik (s Časnim kodeksom, 1982)	60
Planinski vodnik (1983)	200
Hoja in plezanje v gorah (Mihelič-Škarja, 3. izd. 1984)	200
Nevarnosti v gorah (Šegula 1979)	200
Sneg, led, plazovi (Šegula 1986)	200
Pozor, plaz	50
Narava v gorskem svetu (Selan, 2. izd. 1982)	200
Zavarovane rastline (Skoberne, 2. izd. 1990)	100
Triglavski narodni park (Skoberne)	250
Oris zgodovine planinstva (Strojin, 2. izd. 1978)	100
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (1982)	100
Trije Tominški planinci (Strojin, 1981)	100
Dr. Henrik Turna (Strojin, 1976)	100
Planinarstvo i alpinizam (Smerke, 1989)	200
Prehrana v gorah (2. izd.)	v pripravi
Vremenslovje za planince (2. izd.)	v pripravi
Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (1990)	200

Druge edicije

Tomo Česen - SAM	1000
Ante Mahkota - SFINGA	1000
Dnevnik ciciban-planinec (1988)	50
Dnevnik pionir-planinec (1989)	50
Igre (1981)	100
Planinska pesmarica	100
Razgled s Triglava (1978)	50
Razglednice s Triglava	20
Deset let šole za gorske vodnike v Nepal (1990)	100
Trikotnik (Komprej, 1986)	80

Našitki in nalepke

Planinska zveza Slovenije - našitek	25
Planinska zveza Slovenije - nalepka	15
GS - našitek Gorske straže	20

Značke

Triglav - 100 let - lipov list	60
PZS - 90 let SPD	20
PD Ljubljana matica - 90 let	20
Savinjska podružnica SPD - 90 let	20

Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	350
Vpisna knjiga za planinske postojanke	450
Članske izkaznice	25
Izkaznice gorske straže - GS	25
Članski karton	5
Nakaznica za prenočišče (1990)	50
Trikotna ruta za prvo pomoč	80
Priznanja PD	50

Popust ob nakupu

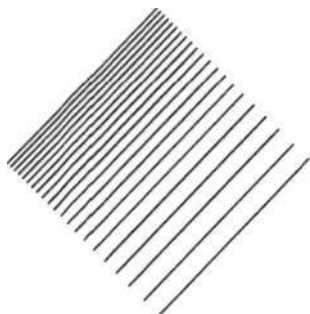
Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po lastni ceni, priznamo 15% popusta. Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni **PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure ali od torka do petka od 8. do 14. ure.**

Maloprodaja je tudi v pisarni Planinskega društva **Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah**, na sedežih **planinskih društev** in **v planinskih kočah** po vsej Sloveniji, kjer je možno dobiti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih.

Cene veljajo od 1. 2. 1992.

Informacije

Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana, telefon (061) 312553 ali 315493.

tiskarna novo mesto p. o.

68001 Novo mesto, Ragovska 7a
telefon (068) 21 134, 22551, komerciala 24498
tek. račun 52100-601-10472 pri SDK Novo mesto

PRAPORI - SPOMINSKI TRAKOVI

Obnavljamo in izdelujemo prapore z vso opremo, spominske trakove, namizne in društvene zastavice, grbe, simbole itd.

MOŽNOST POPRAVILA SPOMINSKIH TRAKOV - MENJAVA SIMBOLOV

»VEZENJE ERCIGOJ«

Trstenjakova 13, Ljubljana
Tel.: (061) 322360, 126027
Telefax: (061) 126027
(nasproti Gospodarskega razstavišča)

Dolgoletna tradicija!

**obrtno
zadrugo
metlika**

Vodnogospodarsko podjetje Novo mesto, p. o.

68000 Novo mesto, Trdinova 23

Poštni predal 133 - Telefoni: n.c. 068/22 341, 28017, 22342; projek-tiva 21339; operativa 28096; direktor 21310; strojno-prometna služba Čatež 0608/61 038; skladišče Čatež 61 890; Telefax 068/28016 - Tekoči račun pri SDK Novo mesto št. 52100-601-10607.

IZVAJAMO VSE VRSTE NIZKIH GRADENJ (UREJANJE VODOTOKOV, REGULACIJE, DRENAŽE, MELIORACIJE, KANALIZACIJE, UREJANJE OKOLJA, PREMOSTITVE, REVITALIZACIJE, ITD).

DELA PROJEKTIRAMO ALI PREVZAMEMO V IZVEDBO V OBLIKI INŽE-NIRINGA, NUDIMO TUDI SOFINANCIRANJE DEL.

NUDIMO STORITVE Z GRADBENO MEHANIZACIJO.

POPRAVLJAMO TEŽKO GRADBENO MEHANIZACIJO.

GRADNJA JEZOV, MALIH HIDROELEKTRARN, PREMOSTITEV.

REVITALIZACIJE IN RENATURACIJE VODOTOKOV.

UREJANJE OKOLJA, ŠPORTNA IGRIŠČA.

PREČKANJE REK Z RAZNIMI VODI.

Tradicija, stil in oblika — iz naše hiše v vas dom

PIONIR

 keramika

Slakova 5, 68000 Novo mesto, tel. (068) 21-201, 26-016, fax 068 24-298